

మా న వు డు

[కథానిక]

*

శ్రీ పంతుల శ్రీరామశాస్త్రి

‘అంతరహ మిరు ఒంటిగా ఉండగలరా?’
అంది సుందర్.

‘ఎంతవరకు?’ అన్నాడు సహజంగానే
సుందరం.

‘మేము వెళ్లితే తిరిగివచ్చేవరికి బాగా రాత్రి
అయిపోతుందికాబోయి’ అంది కొంచెం కష్టపడుతూ
సుందర్. సుందరం జవాబు చెప్పిపోవున ఆమె మళ్ళీ
అందుకొని, చెల్లెలతో ‘పద్మా, నేను రాత్రేన, మీ
రంతా వెళ్ళకూడదూ!’ అంది.

మొగంలో ఆకాభంగం తొడిగిపలాడగా, పద్మ
‘అయితే నేనూ వెళ్ళు—ఎప్పుడూ ఏం సినిమా మొగం
చూడలేక ఏమిటి? ఏమో నలుగుం కలిసి వరదాగా
తిరిగిందామని’ అంటూ ఛగ్రవ వెళ్ళిపోయింది.

కృతకస్మితాన్ని సహజంగా ప్రదర్శించాలనే
ప్రయత్నంతో ‘అదేమిటి సుందర్, నామంట్లో కాస్త
ఇదిగా ఉన్నంతలో, వాళ్లందరూ ఉత్సాహం భంగం
చెయ్యటం బాగుంటుందా’ అన్నాడు సుందరం.

‘నేను వెళ్లిపోతే మీరు ఒంటిగా ఉండుపో
తుందా’ అంది, నిజంగా బాధపడుతూ సుందర్.

‘ఓన్, ఈమాత్రానికేనా, ఇప్పుడు మాత్రనేను
కున్నానా, రాత్రి తొమ్మిదిగంటలలోపున మళ్ళీ ఏమీ
అక్కరలేదు - ఈలోపున వారానాణాన్త్రాగాన
(వైద్యుడు) వస్తానకదా—అంతాకా నే నిలా ఇవేపో
పుస్తకాలు తింగేస్తూ ఉంటాను.’

‘అనుగో, అందుకే నేను వెళ్ళనంటున్నాను—
మీరు మళ్ళీ అవసరంగా మెదకుకి అలసట.’

‘పోనీఅయితే, అంతాకా కేషె ఆడుకుం
టూఉంటాను—అప్పుడు నీ కంత్ జ్వరగా ఉండగానే
టెన్నిమేదికే నేను చెల్లిపోగిదూ’ అని సుందరం
ఆమెపూధావాన్ని విరిపించుకొనడానే ‘పద్మా,
పద్మా’ అని కిలిచేడు.

అంతరహ పద్మమొగాన్ని క్రమ్యకొనిఉన్న
నిరుత్సాహనీరదములు విరికిములయ్యాయి.

‘మీఅక్కయ్యకూడా బతులుదేరుకుంది పద్మా’
బలవంతంగా సుందర్ వెయ్యిపట్టుకొని ‘పోనీ,
మాకోసా కాకపోతే మనిపోయేనా, బావ ఇంతలా
చెప్తున్నారనేనా బతులుదేరునూ’ అంటూ నడిపించ
సాగింది పద్మ.

గదిలమ్మూదగ్గరే వెనక్కుతిరిగి, ‘మీరు పుస్త
కాలు చదవనంటే నేను వెళ్తా’నంది సుందర్.

‘అలాగేలే’ అన్నాడు సుందరం.

‘అబ్బ, ఏమీ బాక్రత్త అమ్మా, కందిపోతారు
కాబోయి పుస్తకం చదివినవాత్రంలో బావగారు’
అంటూ అక్కయ్యను తీసుకొని వెళ్లిపోయింది పద్మ.

ఒక అయిదునిమిషాలలో కారు సుభాషంగా,
తనకు సహజమయిన సుధురమూ, కళారమూ అయిన
ధ్వనితో బతులుదేరింది. చప్పుడు అగిబాయినితర్వాత
ఒక అయిదునిమిషాలు వెళ్లికెలాపడుకున్నాడు సుందరం.

సమద్రంలో తరంగాలు లేకుండా చేయడము ఎంత కష్టమో, మానవుడి మనస్సునుద్రంలో భావనాతరంగాలు ఏర్పడకుండా చెయ్యవలెనూ అంతకష్టమే.

ఏపని లేకుండా పనుకొని మనస్సును అతి కట్టుకం సాధ్యంకాదని, లేచి కూర్చుని, మువ్వగడ్డక బిచ్చముట్టుగా, పేకదస్తా తీసేడు పేషెన్సు ఆడుకుంటికి. పేషెన్సు ఆట్రేవా ప్రక్కను పోతానాంగా సంతోషించే మనిషి ఉంటేనే కాలక్షేపంగా తోస్తుంది.

సుందరానికి తన అక్క బాగా తెలుసును. పేకముక్కలు తేలియియిది విసరి, కళ్ళు గట్టిగా మూసుకొన్నాడు. కళ్ళను ఏమీ చూడకుండా నిబంధించిట్లుగానే మనస్సునుకూడా నిబంధించవలెనని. ఫలితం లేకపోయింది. తానేమో ఎవరికీ అక్కరలేని వాడుగానూ, ఎందుకూ పనికిరానివాడుగానూ, ఇంకా ఏమేమో అట్లుకొని పోతున్నది మనస్సు; దానిని నిబంధించే సంకల్పా, అనుభులో ఉంచే కల్పేయూ కానరాలేదు అతనికి.

ఇంతకంటే తలనొప్పి ఎక్కువయినాసరే, ఏ మయినాసరే మందిదని, తాను మువ్వకు పుస్తకం చదవనని హోయిచ్చిన మాట భాషకం ఉండినాడా పుస్తకం తీసేడు గర్వింతురంతేక.

ఎథిల్ మేరికొవల 'పిల్ గ్రెయిన్' (గూత్రిలు) వచ్చింది చేతికి. అదివర కన్నే మార్లు చదివినదే కావడం వల్ల మధ్యను మొదలు పెట్టేడు. రెండుమూడు కాకితాలు చాలా త్వరగా తిరిగేయి. అక్కడితో ఆ ప్రకరణం అయిపోయింది. మళ్ళీ మనస్సు తన స్వంతమార్గంలో సంచరించసాగింది. అతని ప్రయత్నం అక్కరలేకుండా పుస్తకం మూసుకొని పోయింది.

సుమారు ఆరుగంటల ప్రాంతంలో వైద్యుడు వారాయణకాస్త్రీగారు వచ్చేరని నాఖకు భూర్మయ్య చెప్పేడు. ఆ సందర్భంలో ఆయనను చూడలేకపోవడానికి కారణం పుస్తక పఠనంగాని తిమ్మయ్యకొక, అతని మానసికోద్వేగమే కారణమని చెప్పవచ్చును.

కారులో వెళ్లినవాళ్లు తిరిగి వచ్చేసరికి రాత్రి తొమ్మిదన్న రయింది. అదయినా మువ్వ బలవంతంవల్లనే. ఆసలు బయలుదేరింది లగాయను. ఆమె ఎవ్వరితోనూ సరిగా మాట్లాడలేదు. పైగా నీనీమా మొదలయిన దగ్గరనుండి 'నాకు చికాకుగా ఉంది; మీరంతా ఉండండి, నేను వెళ్లి పోతా'ననడం మొదలుపెట్టింది.

ఆమెను మరిపించాలని పద్మా, ఆమెధర్మ పసంతం చాలా చాలా యత్నించారు. వారి యత్నము అధికమవుతున్న కొద్దీ ఆమెతోందర ఎక్కువకాసాగింది. చిట్టచివరకు ఇంటర్వల్ కాగానే అందరూ లేచి పోయేరు.

ఇంటిని సమీపిస్తున్న కొద్దీ ఆమెలో ఒకింత ఉత్సాహం కలిగినట్లయింది. అది కేవలం తలనొప్పి తగ్గటంవల్లనో, త్వరత్వరగా సమీపించటంవల్లనో విడమర్చటం చాలాకష్టం.

పద్మకు ఏమిమనస్సు దాచిపెట్టుకోవడం చేత కాదు. ఇంటికి వచ్చేసరికల్లా, అక్కయ్యకు సగం తలనొప్పి తగ్గిపోయింది. ఇంక బావగారి ముఖావధింద సందర్భంతో ఆ ఉన్నది కాస్తా మాయమవుతుంది కాబోయి అంది.

చెల్లె లేమంటున్నదో సరిగా వినిపించుకోవడం దానే, ముగ్ధ మేమెట్లైపోయింది. గది తలుపులోవున్న గదియి వేసిఉండడం ఆమెకు ఉల్లాసాన్నీ కలిగించింది.

మృదువుగా తలుపుతట్టుతూ, సన్నని తీయని నవ్వుతో—'ఆ, దొరికిపోయేరులెండి దొంగతనంలో— తొందరగా తలుపుతీస్తే వాగ్దానభంగం చేసి పుస్తకం చదువుకున్నందుకు తక్షణగ్నకుంది.' అంది.

లోపల సుందరానికయితే తక్షణం తలుపుతీయాలనే అనిపించిందికాని, అతని కళ్ళు - అని తుడుక్కున్న కొద్దీ మరీ దుర్బలంగా నీళ్లుకారుస్తున్నాయి. ఎట్టకేలకు సర్దుకొని, మూసిఉన్న రెండు పుస్తకాలనూ విప్పి మంచమీద పడేసి తలుపుతీసేడు.

ఎన్నో సంవత్సరాల వియోగానంతరం కలుగుకున్నట్లుగా రెండుచేతులతోనూ ఆమె అతన్ని తనకు

అతిసమీపంగా పట్టుకొని, మంచందడకు తీసుకొనివెళ్లి పడుకోబెట్టి, లాలనగా, 'వేసేందుకే వెళ్లవన్నాను. చూడండి, మీ బిడ్డ ఎంత వేడిగా ఉందో; నువ్వు నూరైనా ఉంటుంది; వారాయణశాస్త్రంగా లేనున్నాను?'

'ఏమనడానికి ఏమంది వావో? ఏమీ లేందో? మంచండుకు, మేడమీదికి రానక్కరలేదని కబురు చేసేను.'

'మీ కింతకోపం వస్తుందని తెలిస్తే నేను వెళ్లి ఉండేదాన్నా?' అని, అతని పిలుపును వినిపించుకో కోకుండానే వరండాలోకి వెళ్లి 'కూర్మయ్య, కూర్మయ్య, వేగం వెళ్లి వారాయణశాస్త్రాగారిని పిలువకొనిరా' అని మళ్ళీ గదిలోనికి వచ్చింది.

'పోనీ, మీ కిష్టం లేకపోతే మంచి వద్దలెండి గాని, ఇరుగో చూసేరా, మీకోక మంచి చిత్రిం తెచ్చేను' అంది తాను తెచ్చిన పూలను పేదబియ్యమిది పూలకుండులో సద్దకూ. అతడు మళ్ళీ సద్దకొని, 'ఉఁహూ, అలాక్కర. ఇలా' అన్నాడు సాధి ప్రాయంగా.

ఆమె సన్నిహితంగా, సపుష్పంగా దగ్గరకు వచ్చి, 'మీరు అల్లరిచెయ్యకుండా మంచి తీసుకుంటేనే' అంది. అతడు మెత్తల్లో పూలు కురుముకూ, 'అబ్బ, వాకేం వంట్లో చికాకులేందే మంచండుకు చెప్పక! అన్నాడు కొంతవరకు ఇష్టాన్ని చూచిస్తూ. 'లేకపోవడం మేమిటి; మీరు మునపటిలాగా ఉండగలుగుకున్నారా? ఏదో మనకు తెలియని చికాకు ఉండే ఉంటుంది'—

'ఏమయినా, నాకు మంచులమీద నమ్మకం లేదుకదూ.'

'పోనీ, వాక్యప్రకాశం—' 'అలాగేలే! అంటూ అతడు ఎప్పటి నిరుత్సాహంతో నడుము వాల్చేడు.

ఆమె, ఏదో అలభ్యమయినదానికోసం మారాము చేసే పనిపాపము తల్లి స్వస్థమిచ్చి మరిపించేట్లుగా, అతని పేదపూలు బుగ్గలూ ముద్దుపెట్టుకొని, 'ఇప్పు

టికి నాకు ఎన్ని బాకీపడ్డారో తెలుసువా?' అంటూ నిజంగా లెక్కపెడుతున్నట్లుగానే మొగంపెట్టింది.

తన చిరనిరుత్సాహానికి లొంగని ఉల్లాసోక్త కాలతో అతడు చివాలన లేచి, 'అవన్నీ దీనితో చెల్లు' అన్నాడు తనివితీరా బాకీతీరుస్తూ.

అంతలో గదిఅవతలినుండి కూర్మయ్య, 'భోజనం చేస్తున్నారట, ఇప్పుడే రెండు నిమిషాల వస్తానున్నా' రన్నాడు.

వారాయణశాస్త్రాగారు కోగలకుదాలను ఎంత జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తాడో, కోగినికూడా అంత శ్రద్ధతోను పరిశీలిస్తాడు. ఆయన 'నువ్వేమీ విశేషంలేదు, అయితాతం మీద చిన్న జ్వరం ఉంది; ఈ మార్గం వెన్నాపించ దారలో కలిపి తీసుకుంటే చాలును. ఇక పథ్యం ఇచ్చాపథ్యమే—' అని చెబుతూ, 'అమ్మా నువ ర్లనూ' అని పిలిచేడు, కోగంలేని కోగినిగురించి ఇంకా ఏయే శ్రద్ధ తీసుకోవాలో బోధపరచడానికి.

ఆరాత్రి మందరం మామూలుగానే భోజనం చేసేడు.

భోజనసమయంలో ఆశానికి, వసంతానికి నడుము అరంభమయిన కరాచర్చ (కళ కళకోసమా, మరొకండుకా అని చర్చ) రాత్రి రెండుగంటలయినా తెగ లేదు.

ఇటీవల కొన్ని నెలలుగా మందరం ఎన్నడూ అంత తృప్తుత్వంతో ప్రసంగించ లేదు. అతని ఆశా గ్యానికి మంచిది కాదేమోనన్న అనుమానం కలవరపరుస్తున్నా, ఎల్లాగో ఏర్పడిన ఆత్మనిష్ఠ్యునికారకమయిన వాదితైస్యముకు భంగపరచడానికి సాహసించ లేకపోయింది మార్గ.

పద్యకు అన్ని విషయాలూ మాటాడ్డం మలాసావే; కాని వాటిని చర్చలకింద దించేసి యుక్తులూ ప్రతి యుక్తులూ పన్నుకూ కూర్చుంటేమాత్రం పరమఅసహ్యం. ఆమె చర్చను ముగించటానికి చాలాచాలా యత్నించింది నివృత్తాభావంగా; చిట్టచివరికి 'ఎన్ని అంగుళాల ఎత్తు కల మడమల బోడు తోడుకోక్కర డము ఛామనో, ఏరకంబీకు ఏరకంబాకెట్టు ఛామనో'

ఏ నీమిత్రులకు ఏయే ప్రశ్నలకు అభిరుచులున్నాయో అన్వేషించుచు చూచుకొనియున్నప్పుడు నీకే అట్టి కుతస్యంకే; ఇట్లాటి గోడవలు నీకెందుకు? అన్న కటువీయన సుందరము దండంపునో సహజముగా వచ్చి పడుతుంది. సుందరం తన భాగ్యం అంత కేవలం పూర్వ నుండిగా పరిణామము : ప్రస్తుతమేమిది చచ్చు మరీ తీవ్రంగా సాగి:చ్చేడు వసంతం.

సుందర తన గదిలోనుండి చర్మ పత్యకరము వింటున్నది— సుందరానికి పడుకోబోయేముందు నేను కోవలసిన మంచూ, తాగవలసిన పాలు ఇవ్వాలని ఆమె చాలాసేపు మేలుకొనిఉండికాని, ఆమెకు తెలియకుండానే నిద్రపట్టింది.

మెట్టుమొదట్లో ఎప్పుడూ అకోమాదిరిగా ఎవరితోనూ మాట్లాడని ముగ్ధి తా నె తో తెలుసుకున్నా నన్న విషయాల్లో తనతో వాదించటమే అని అభిమాన పడ్డాడు వసంతం. కాని క్రమంగా (సహృదయుడు కావడంవల) ఎదుటినుండి తనకంటే ఎన్నో విషయాల్లో స్థిరమయిన అభిప్రాయాలు కలవాడేకాక, అభిప్రాయాలను నిశితంగా వాక్కులలో వెల్లూర్చుటలో కూడా ఎన్నో ఇంకలు సౌభ్యము కలవాడని గ్రహించి, తన వాదభోంజిని ఉంపంపించుకొని, కేవలశ్రోతగా తయారయ్యెను. ఎంతకూ సుందరం వాగ్దానానికే ఒక అంతు లేకపోవడంతో, వసంతం 'నువ్వూ రెండవుతూంది, మీ ఆరోగ్యానికి భంగం— ఉదయం మళ్ళీ మాట్లాడుకుందాం' అంటూ అనకట్ట వేసేడు ప్రాసంగిక ప్రోత్సాహం.

నిద్రపోతూఉన్న సువర్ణను మేలుకొనిపాలన్న తలపును ప్రసీరాజని, వచ్చి తన మంచమీద కూర్చున్నాడు సుందరం.

ఆమె మొగంమీది చిరుచెమట తొలగిపోయేలాగ విసరాలనిమాత్రమే అనుకొని అతడు ఆమె మంచమీద కూర్చున్నాడు. విసరతూఉండగా అతనికి స్మృతిలోనికి వచ్చింది తాను నిద్రపోయేముందు మంచు నేను కోవాలని. కేవలం మంచమీది భక్తిచేరితే ఆమెను మేల్కొల్పుతున్నానని అతడు తననుతాను నమ్మించు

కుందికి చాలా కష్టపడ్డాడు— మనమృతం అతిగా లోబరచుకొన్న సాగరకాశ ప్రభావముల్లనో ఏమో కోరికలు ఎంత సహజంగా బలంగా కలుగుతాయో వాటిని తెలుపడమందా (శకుండా కాదు) ఆచ్ఛాదించాలనే తాపశ్రయము అంత సామాన్యంగానే ఆక్రమించుకొంటున్నది.

మంచు ఒక వ్యాజయగుత్రమే. ఆమె లేచిన తరువాత మంచు అవసరమే లేదు.

'సువర్ణా, నవ్వు నన్ను చూసి ఆసక్తిగాను కోవడం లేదా?'

'అబ్బ, మీ రల్లాటిమాట లంటే నేను ఏమయినా అయిపోవాల్సిగాని, మరి భరించలేను' అని ఆమె అతన్ని మరి మాట్లాడినట్లులేదు. అదూ కొంతవరకు సంతాపించుకొని మరి మాట్లాడలేదు. రెండు వృద్ధులూ ఏకమయి ఊపిరితీసేయి ఆరాత్రి నిర్విచారంగా, నిరాలోచనంగా.

2

కళాకాలాదీనితాన్ని ప్రకటించేవారూ, బాధగా భావించేవారూ కూడా ఉన్నారు. కాని, కష్టసుఖాల నాట ఎల్లా ఉన్నా అందులో ఎన్నెన్నో మధురమయిన కలయికలకు, ప్రణయాలకు దోహదప్రాయములయిన అనేక అవకాశాలున్నాయి. కాని ఎన్నయినే సావకాశాలున్నా సా అంకితుల పరింతల అడ్డంకులూ, కృతిరీతి భావనలూ ఉండటంవల్ల అక్కడ ఉన్న వింతలసిన ప్రణయకంఠములు ఉపాంక్షరములుగా మాత్రమే అంతరించవలసివస్తుంది. అయితే, ఎన్నెన్నో ప్రశ్నలకు పరిస్థితుల సమ్మేళనముల్ల, ఎక్కడో ఒక సందర్భములో ప్రణయంకరము వైవాహిక దోహదంతో దాంపత్యవిధివృక్షముగా విస్తరించగలరు. అటువంటి బహుపరిస్థితుల సమ్మేళనవలన సమకూడినదే సువర్ణా సుందరముల వైవాహిక బంధము.

చిన్నతనంలోనే తల్లిరంధ్రు కిద్దరూ పోయేరు సుందరానికి. ఒక్క మేనత్తదీవా కుటుంబంలోని ఎవ్వరికీ సుందరం కాలేజీ చదువంటే వ్యంగ్యంలేదు. చిట్టచివరికి బాధాకరంగా అనేకాక సుందరంచురుగుదనంవల్ల

అతిసమీపంగా పట్టుకొని, మంచంవద్దకు తీసుకొనివెళ్లి పడుకోబెట్టి, లాలనగా, 'నేనుకుక్క వెళ్లవన్నాను. చూడండి, మీ పిల్లు ఎంత వేడిగా ఉందో; నువ్వూ నూలైనా ఉంటుంది; నారాయణకాస్త్రాగారిని లేపవ్వారు?'

'ఏమనడానికి ఏమంది నావంట్లో ఏమీ లేందో? మంచంకు, మేడమీదికి రానక్కరలేదని కబురు చేసేను.'

'మీ కింతకోపం వస్తుందని తెలిస్తే నేను వెళ్లి ఉండేదాన్నా? అని, అతని పిలుపును వినిపించుకో కోపండానే వరండాలోకి వెళ్లి 'కూర్మయ్యా, కూర్మయ్యా, వేగం వెళ్లి నారాయణకాస్త్రాగారిని పిలుపుకొనిరా' అని మళ్ళీ గదిలోనికి వచ్చింది.

'పోనీ, మీ కిష్టం లేకపోలే మందు వద్దులెండి గాని, ఇరుగో చూసేరా, మీకోక మంచి చిత్రిం తెచ్చేను' అంది తాను తెచ్చిన పూలను పేచిలుమీది పూలకుండులో సద్దుకూ. అతడు మళ్ళీ సద్దుకొని, 'ఉహూ, అలాక్కూడు. ఇలారా' అన్నాడు సాధి ప్రాయంగా.

ఆమె సస్మితంగా, సత్కృష్టంగా దగ్గరకు వచ్చి, 'మీరు అల్లరిచెయ్యకుండా మందు తీసుకుంటేనే' అంది. అతడామెతో పూలు తుగుముకూ, 'అబ్బ, నాకేం వంట్లో చికాకులేదే మంచంకుకు చెప్ప? అన్నాడు కొంతవరకు ఇష్టాన్ని నూచిస్తూ. 'లేకపోవడ మేమిటి; మీరు మనపటిలాగా ఉండగలుగుతున్నారా? ఏదో మనకు తెలియని చికాకు ఉండే ఉంటుంది'—

'ఏమయినా, నాకు మందులమీద నమ్మకం లేదుకదూ.'

'పోనీ, నాకృప్తికోసం—'

'అలాగేలే'అంటూ అతడు ఎప్పటి నిరుత్సాహంతో నడుము నాల్చేడు.

ఆమె, ఏదో అలభ్యమయినదానికోసం నూరము చేసే పనిపాపము తల్లి స్వయమిచ్చి మరిపించేట్లుగా, అతని పెదవులూ బుగ్గలూ ముద్దుపెట్టుకొని, 'ఇప్పు

టికి నాకు ఎన్ని బాకేపడ్డాలో తెలుసునా? అంటూ నిజంగా లేక్క పెడుతున్నట్లుగానే మొగం పెట్టింది.

తన చిరనిరుత్సాహానికి లొంగని ఉల్లాసాల్లే కాలనో అతడు చివలైన లేచి, 'అవన్నీ దీనితో చెల్లు' అన్నాడు తనిదితీరా బాకీనీరుస్తూ.

అంతలో గదిఅవతలినుండి కూర్మయ్య, 'భోజనం చేస్తున్నారట, ఇప్పుడే రెండు నిమిట్టలూ వస్తామన్నా' రన్నాడు.

నారాయణకాస్త్రాగారు రోగలక్షణాలను ఎంత జాగ్రత్తగా పరీకిస్తాడో, రోగినికూడా అంత శ్రద్ధతోను పరీకిస్తాడు. ఆయన మరేమీ విశేషంలేదు, అనువాతం మీద చిన్న బృగం ఉంది; ఈ చూర్లం వెన్నాపంచ దారలో కలిపి తీసుకుంటే చాలును. ఇక పథ్యం ఇచ్చాపథ్యమే—' అని వెళ్ళిపోతూ, 'అమ్మా నువ ర్లమ్మా' అని పిలిచేడు, రోగంలేని రోగినిగురించి ఇంకా ఏయేలేదో తీసుకోవాలో బోధపరచడానికి.

ఆరాత్రి మందరం మామూలుగానే భోజనం చేసేడు.

భోజనసమయంలో అశనికీ, వసంతానికీ నడుమ ఆరంభమయిన కరాచర్వు (కళ కళకోసమా, మరొకండుకా అని చర్చ) రాత్రి రెండుగంటలయినా తెగ లేదు.

ఇటీవల కొన్ని నెలలుగా మందరం ఎన్నడూ అంత తన్మయత్వంతో ప్రసంగించ లేదు. అతని ఆరోగ్యానికి మంచిది కాదేమోనన్న అనుమానం కలవరపరుస్తున్నా, ఎల్లాగో ఏర్పడిన ఆత్మనిస్వృతికారకమయిన నాదితైశ్వ్ర్యమున భంగపరచడానికి సాహసించ లేకపోయింది మార్గ.

పద్యకు అన్ని విషయాలూ మాటాడ్డం కులాసాచే; కాని నాటిని చర్చలక్రింద దింపేసి యుక్తులూ ప్రతి యుక్తులూ పన్నుకూ మోగించేనాట్రం పరమఅసహ్యం. ఆమె చర్చను ముగించటానికి చాలాచాలా యత్నించింది నివృ్తాభావంగా; చిట్టదివరకి 'ఎన్ని అంకురాల ఎక్కు కల మడమల తోడు తోడుకొక్కర డము ఛావనో, ఏరకంచీకు ఏరకంబాకెట్టు ఛావనో'

ఏ వినూతనము ఏయే ప్రశ్నలకు అధిగమించును అన్నామో అన్నవిషయము చక్కని గుంజుమునువచ్చును నీకే అర్థమౌతున్నది; ఇట్లాటి గోడవలు నీకెందుకు? అన్న కలుసుమును గుండరము దగ్గరకు సరోవరంగా వెళ్ళి పడుకుంది. గుండరం తన భార్యను అంత కేవలం పావనమనిపిగా పరాజిచనము వైపునుపించి చచ్చుమరీ తీవ్రంగా సాగించేవును వసంతం.

మొదట తన గదిలోనుండి వర్వ పత్యక్షరమును వింటున్నది— గుండరానికి పడుకోబోయేముందు వేసుకోవలసిన మంచూ, తాగవలసిన పాలు ఇవ్వాలని ఆమె చాలాసేపు మేలుకొనిఉండికాని, ఆమెకు తెలియకుండానే నిద్రపట్టింది.

వెంటనే మొదట్లో ఎప్పుడూ అదృశ్యమిదిగా ఎవరితోనూ మాట్లాడని మహిళ తానె తో తెలుసుకున్నానన్న విషయమే తనతో వాదించటమని అని అభిమానపడ్డాను వసంతం. కాని క్రమంగా (సహృదయుడు కావడంవల) ఎదుటివనిపి తనకంటే ఎన్నో విషయాలలో స్థిరమయిన అభిప్రాయాలు కలవాడే కాక, అభిప్రాయాలను నిశితంగా వాక్కులలో వెల్లూర్చుటలో కూడా ఎన్నో ఇంకెలు సాధ్యము కలవాడని గ్రహించి, తన వాదభోంజిని ఉపసంహించుకొని, కేవల ప్రోత్సాహం తీయించేను. ఎంతకూ గుండరం వాగ్దానానికి ఒక అంతు లేకపోవడంతో, వసంతం 'మమారు రెండుపుత్రులది, మీ ఆరోగ్యానికి భంగం— ఉదయం మళ్ళీ మాట్లాడుకుందాం' అంటూ అకట్ట వేసిదు ప్రాసంగిక ప్రాతివ్యక్తి.

నిద్రపోతున్న మొదట మేలుకొనిపాలన్న తలపును ప్రోహితం, వెళ్ళి తని మంచమీద కూర్చున్నాడు గుండరం.

ఆమె ముగించింది చిరుచెదుట తొలగిపోయేలాగ విపరాలనివాత్రిమే అనుకొని అతడు ఆమె మంచమీద కూర్చున్నాడు. విషయతూతండాగా అరికి స్మృతిలోనికి వచ్చింది తాను నిద్రపోయేముందు మందు వేసుకోవాలని. కేవలం మందుమీది భక్తిచేతనే ఆమెను కేల్లాటపురుషానని అతడు తనసతాను నమ్మించు

కుందికి నాలా కష్టపడ్డాడు— మరకమృతము అతిగా లోబరచుకొన్న వాగరకతాప్రభావములతో ఏమో కోరికలు ఎంత సహజంగా బలంగా కలుగుతాయో వాటిని తెలుపవకుండా (కేవలం కాదు) అచ్చా దించాలనే తాత్పర్యము అంత సామాన్యంగానే ఆగ్రహించుకొంటున్నది.

మందు ఒక న్యాయముగత్రమే. ఆమె లేచిన తరువాత మందుతనసరి మీ లేదు.

'మరణం, నవ్వు వన్న చూసి అసహ్యించుకోవడం లేదా?'

'అబ్బ, మీ రల్లాటివూటలంటే నేను ఏమయినా అయిపోవాలిగాని, మరి భరించలేను' అని ఆమె అతన్ని మరి మాట్లాడనివ్వలేదు. అదూ కొంతవరకు సంతాపించుకొని మరి మాట్లాడలేదు. రెండు మౌనములూ ఏకమయి ఉండిపోయి ఆరాతి నిర్విచారంగా, నిరాలోచనంగా.

9

కళాకాలాదీవిత్వాన్ని ప్రశంసించేవారూ, భాగంగా భావించేవారూ కూడా ఉన్నారు. కాని, కష్టసుఖాల నాట ఎల్లా ఉన్నా అందులో ఎన్నెన్నో మధురమయిన కలయికలను, ప్రణయాలను దోహదప్రాయములయిన అనేక అవకాశాలున్నాయి. కాని ఎన్నయినే సావకాశాలున్నా నా అంకితుల పరింతల అడ్డంకులూ, కృత్రిక భావనలూ ఉండటంవల్ల అక్కడ ఉన్న వింతలనైన ప్రణయకంఠశ్రమలూ ఉపాంతురములుగా మాత్రమే అంతరించవలసినవౌను. అయితే, ఎన్నెన్నో ప్రశ్నలకు పరిస్థితుల సమ్యేకసముల, ఎక్కడో ఒక సందర్భముగా ప్రణయంతురము వైవాహిక దోహదంతో దాంపత్యశీలికృత్యముగా విస్తరించగలను. అటువంటి బహుమనస్థితుల సమ్యేకవలన సమకూడినదే సువర్ణగుండరముల వైవాహిక బంధము.

చిన్న కిసంలానే కల్లివంద్రు కద్దనూ పోయేరు గుండరానికి. ఒక్క మేనల్లనివా కుటుంబంలోని ఎవ్వరికీ గుండరం కాలేజీచదువుంటే వైపులేదు. చిట్టచివరికి వాడుకేదా అనేకాక గుండరం మరుగుదనంవల్ల

కూడా అతడంటే ఆమెకు విపరీతమయిన అభిమానం. ఆమె సుందరంచురు ఎక్కడా ఆగడానికి వీలేదని అతిష్టులతో నిర్వహించింది. తుట్టుకుందా చి. యే. లో ప్రవేశించిన వెల్లెళ్లకు ఆమె పోవడంతో అవినయకరంగా ఉత్తరం రాసిపంపిస్తానంటూ యాత్రగా వచ్చే డబ్బు ఎంతకూ రాకపోవడము చాలా ఆశ్చర్యం చేసింది. 'మిక్కిలి అవసరంగా ఉంది, తొందరగా డబ్బు పంపించవలసింది' అని తంతి ఇచ్చాడు. అప్పు టికి డబ్బుకాలేదు. 'ఇక్కడ ఏమీ పట్టబాటు కాలేదు, ప్రస్తుతానికి చదువు కట్టిపెట్టిరావడం మంచిది' అని, వారంరోజులు భార్యతో సంప్రదించి, ఉత్తరం రాసేడు. కాని, ఒక ఆరువెల్లు చదువు మాని, సవిష్టమిటుంబంలో మెలగటం, అందులోనూ, ఇది వరకులా తనను కడుపులో పెట్టుకొని కనిపెట్టేవారు లేకుండా ఉండడంకంటే ఆత్మహత్య చాలా నయ మనకున్నాడు సుందరం. తానేమో ఒక కంబారి వాడికంటే హీనంగా పనిచేయవలసిరావడమే కాదు, అన్ని విషయాలలోనూ వాడిపాటి స్వేచ్ఛా, స్వాతంత్ర్యమూకూడా లేకపోవడము అతనికి అమృతగోచరంగా ఉండేది. వైగా, వాళ్ల నాన్నగారిని తెలిసిన వారందరూ సుందరాన్ని చూసి, కరుణాన్వితంగా 'హాహం, కృష్ణారావుపంతులుగారే బ్రతికిఉంటేనా, ఇంత తెలివయిన కుజ్జాణ్ణి పొలంపని చేయనిచ్చే వారా?' అనేవారు. తాను పడుతున్న కష్టంకంటే ఈ సానుభూతివాక్యాలే అతని హృదయానికి గాటంగా నాటుకొనేవి.

ఆప్పుడో సుందరానికి అప్పారావు ఒక్కడే స్నేహితుడు. అతను రోజూ అంటాఉండేవాడు— 'సుందరం, నీకు తెలుసుమకదా, ఆమెతరపున ఎల్లాటి ఆభ్యంతరమూలేదు. నాలోనే ఉంది ఏక్కింతా. లేవదీసుకొనిపోతే మా వాళ్లు ఒక్కడమ్మిడియేనా ఎవ్వకపోవడమే కాదు, ఒక్కపూబ తిండియినా పెట్టరు. తీరా సాహసినే, నానాఅడ్డబా పడి అరుపు లెజ్జలు పెట్టే ధైర్యం లొంగిపోకుండా ఉండగలమో లేమో అని భయం' అని.

అతని భయాన్ని సుందరం తన అనుమానాలతో, అనిశ్చయాలతో మరిమిక్కుత చేసేవాడు.

క్రమక్రమంగా అప్పారావు సుందరంఅభిప్రాయాలకు లొంగిపోయిపట్టే కనిపించేడు. అరుంధతిశాసే ఎత్తడం మానేశాడు. కాని, హతాత్తుకా ఒక్కనాడు తెల్లవారగానే వినిపించిన వింతతో సుందరం విస్తుబోయాడు. అప్పారావు అరుంధతిని లేవదీసుకొని వెళ్లిపోయేడు. అందులోనూ, ఆమె జాగ్రత్తగా, వెంటనే ఎవ్వరూ వెతకడానికి బయలుదేరనవసరంలేకుండా, తన నగలన్నీ తీసి భద్రంగా పెట్టేలో ఉంచి మరీ వెళ్లిపోయింది. బంధుసమగ్రులు ఆమె వెళ్లిపోవడమే ఒక పెద్దబరువు లేరీకయిపట్టు భావించేరు.

ప్రత్యక్షంగా తనకు ఏవిధమయిన సంబంధమూ లేని ఈ సంఘటనతో సుందరంలో ఎక్కడలేని ధైర్య సాహసాలూ పుట్టుకొచ్చాయి. అందరినెల్లా నిరసించబడుతూ, ఆ జన్మాంతమూ వైభవ్యశ్రీభవనభవించవలసిన అరుంధతి—ఒకనాడు ఆత్మహత్యకు కూడా సంసిద్ధురాలయి తనవలన రక్షించబడిన అరుంధతి—ఆమెలోనే ఇంతటి ధైర్యసాహసాలు కలగటానికి వీలున్నప్పుడు, తా నామెకంటే అన్ని విషయాలలోనూ ఎంతో ఎక్కువవాడ ననకుంటూకూడా ఎందుకు ఏమీ చేరకానట్లుగా ఉండిపోవాలి?

పెద్దన్నయ్య బండివాళ్లకు ఇప్పుని ఇచ్చిన ఆరు రూపాయలతోనూ చి. యే. చదవటానికి పట్నం చేరుకొన్నాడు సుందరం. అతని సాహసం పృథాపోలేదు. ఆ సాహసాతిరేకంలో అతనికి డబ్బువచ్చే ఏపనిఅయినా తృప్తముగా తోచలేదు. పూర్వం ఎటువంటివాళ్లనయితే అతనికృష్టంగా చూసేవాడో, ఇప్పుడు అటువంటివాళ్లతోనే నేస్తం ఆరింభించేడు. పెద్దెంబరుపరీక్షలకి వెళ్లే కొందరు విద్యార్థులకు పరీక్షల విషయంలో చాలామంది ప్రాఫెసర్లుపైతం చెయ్యలేని ఉపకారం చేసేడు. వైగా అతడి పెన్నిను, చదరంగం, కవిత్వభారణి ఇవన్నీ అతినూత్నంగా అతన్ని ఉల్లాసి పడమందితోనూ పరిచయం చేసేయి. ఎవరయినా ఏమిటి చేస్తున్నావని అడిగితే యథార్థ నీతిని (ముఖ్యంగా ప్రస్తుతిపు శేషికాన్ని) ఒప్పుకుందికి ఏమీ అభిమానంగా ఉండేది కాదు. ఎల్లా అయితేనీం, మళ్లీ సంతర్పరం అందరి సాయంతోనూ,

కాలేజీ ప్రిన్సిపాలు సుబ్బరామయ్యగారి అనుగ్రహంవల్లా ఆరేణి బి. యే. చదువు అధికంగా అట్టే కష్టంగా తోచలేదు.

బి. యే. చదువుమాడండగానే సువర్ణ ఆరేణిని తెలుసుకోవడం సంభవించింది. అంతే ఆమె ఆరేణిని తెలుసుకున్నంతటాగా అతడేదామెనుగూర్చి తెలుసుకోలేదు. క్లాసుంతటికీ మిక్కిలి తెలివయినవాడని కాదుగాని అతని వర్త్యవ్యవహారాల్లో, టెన్సినులోని నేర్పు, కాలేజీ మేగజైనులోని పద్యాలు ఇవన్నీ కలిసి ఆమెదృష్టిలో ఆరేణిని స్థిరంగా నాటుకొనిపోయేలాగ చేసేయి. కాని అతనికిమాత్రం ఆమెప్రసక్తలేదు.

ఆమె తనంతట తాను ఎవరితోనూ మాట్లాడదుగాని, ఎవరయినా మాట్లాడాలని ఉత్సాహం చూపిస్తే మాత్రం మాట్లాడడంలో వెనుకంజవేసేదికాదు. కాని, సుందరంమాత్రం అటువంటి ఆత్మత ఎప్పుడూ చూపెట్టకపోవడమేకాదు, ఆమె ఒకింత ఆధోరణిలో ఉన్నా, ఏదో మిక్కిలి తొందరపని ఉన్నట్టు వెల్లిపోయేవాడు.

అదివరకల్లా వాళ్ల కాలేజీ మేగజైనులో ఎప్పుడూ సుందరంపద్యాలదే మొదటిస్థానము. కాని ఒకపర్యాయము ఆస్థానాన్ని సువర్ణగేతులు ఆక్రమించుకోవడం కాలేజీ విద్యార్థులలో కొంత అలజడికి కారణభూత మయింది. 'ఎంతయినా గర్లుస్తూడెంటుకి ఉన్న ప్రేమరెన్నో (ఎంపకము) ముక్తి ఉండదోయి' అన్నారు కొందరు సుందరంఅనుయాయులు. సుందరంమాత్రం ఒప్పుకోలేదు. 'మనని మెచ్చుకొన్నప్పుడు సరియైన ఎంపకమూ, మరొకప్పుడు వేరొకటివా? నిశ్చయంగా ఆ గేయాల్లో ఎంతయినా కవిత్వం ఉంది. నాది కేవలం గణబద్ధమయిన వచనం' అన్నాడు ధీమాగా.

ఆ తరువాత కొద్దిరోజుల్లో మళ్లీ తన ఆధిక్యతను నిలబెట్టుకోగలిగేడు సుందరం. పద్యరచన పోటీలో అతనిది మొదటిబహుమతి; ఆమెది రెండవబహుమతేని. అయితే ఆ ఓటమివల్ల సువర్ణకు అనందమే ఎక్కువగా కలిగింది.

అప్పటికప్పుడే వాళ్ల యూనివర్సిటీపరీక్షలు చాలా దగ్గరపడ్డాయి. సువర్ణ ప్రతిరోజూ ఏదోనవల చదువు

టూనో, విద్యాలు వ్రాస్తూనో గడిపివేస్తూ ఇవాళకు అయిపోయింది, కేవలముండి సరిగా కార్యక్రమం ప్రకారం చదువు జరిగితిరాలనుకొనేది. కాని, ప్రతిరోజూఇల్లాటిదే ఏదో తప్పరిసరిపనివచ్చి, పతనకార్యక్రమం వెనకపడింది.

ఆమెమేనమామ, సంతోషమదూ అయిన సాంబమూర్తి బహుమితిభాషి. ఆయన ఏవేవో పూర్వచరిత్రలనుగురించిగాని, చదవరంగంగురించిగాని తప్పమరివేటి గురించి మాట్లాడలేదు. చదవరంగమనేదే లేకపోతే ఆయనకు వర్తమానకాలమనేదే ఉండకపోవునేమా అన్నంత స్పష్టంగా ఉండేవాడు. కాని రాకలసిన రాబడిని చేతిక్రిందుకుకొనే సందర్భంలోమాత్రం ఆయన చాకచక్యం అపారమయినది.

ఆయన రెండుమూడురోజులకుండి ఏకనీక్షగా క్లబ్బులో చదవరంగం ఆడి తనివిచెందక తన ఇన్ని సంవత్సరాల అనుభవానికి అత్యుత్తమయిన యువక ప్రతిస్పర్థిని వెలుపెట్టుకొని వచ్చి ఇంటిదగ్గరే ఎత్తుపై యెత్తు అరంభించాడు. అటు మంచి కటాకటిగా ఉన్న సమయంలో సువర్ణ వచ్చి, 'మామయ్యా, ఆ రైతులు రైలుకి వెల్లిపోవాలిట, నీతో మాట్లాడాలి అంటున్నారు' అంది. సాంబమూర్తికి అటులోనుండి లేవడం ఇష్టంలేదుగాని, తప్పరిసరికాలేచేడు. సువర్ణ 'పోనీ, నీఅట అంచాకా నేను ఆడుమాఉంటానులే' అంది. ఆయన నవ్వుతూ, 'బాగుండవూ, నేనే సరిగా అటు నిలబెట్టలేక మూడురోజులకుండి తంటాలుపడుతూ ఉంటే నవ్వు అడడమా'అంటూ హాల్లోకి వెల్లిపోయేడు.

ఆయన వెల్లిపోయినా, సుందరం చదవరంగం బల్లమీదకుండి మొగం ఎత్తలేదు కొంతసేపటివరకూ. ఆమె, ఇక మరి లాభం లేదని, గంభీరంగా ముఖం పెట్టి, 'ఇదేనేమిటి సార్, యూనివర్సిటీ పరీక్షలకి తయారవటం?' అంది. లోపల్లోపల ఆమెకు, తనలాగే కాదు, తనకంటేకూడా కాలపారగ్రహమిటుడయిన వ్యక్తి ఉన్నాడనే తపైలవము లేకపోలేదు.

కాని నవ్వును బలవంతంగా తెచ్చుకుంటూ 'ఇదొక్కటే అయితే బాగానే ఉండును. ఇంకా

ఇట్లాటి తలతిరుగుకుపనులు ఎన్నెన్నో ఉన్నాయి. ఏం చెయ్యమన్నారు, దేవుడు కదే అవసరంగా, తప్పనిసరిగా ఉంటుంది అప్పటిమటుకు—అన్నాడు ఆదివర కంతో పరిచయం ఉన్నట్టు.

రిగీ సాంబమూర్తి వచ్చేక ఆమె మరి ఆట ఆడనివ్వలేదు. 'సరిగా కెల్లాళ్లయినా లేవు తెలుసునా మా పరీక్షలు. ఎంత తెలివయినవాళ్లయినేమాత్రం ఇలా దీక్షగా చదవరంగం ఆడుకుంటూకూర్చుంటే—' అని సాధిప్రాయంగా అగింది.

'ఏమిటి, మీరు కాశీలో చదువుకున్నారా?' అన్నాడు సాంబమూర్తి అప్పడే తెలివవచ్చినట్లుగా.

'అఁ, మేదిద్దరమూ ఒకటే క్లాసు. ఆష్టనల్లు (ప్రశ్నిక విషయములు)నూడా సమానమే' అన్నారు ఉభయయున్నూ.

—'అయితే ఈ కెల్లాళ్లూ మీరిద్దరూ కలిసి చదువుకుంటేనో' అన్నాడు సాంబమూర్తి మాచనగా.

ఆమె సాధిప్రాయంగా ఆతని వంక చూసింది.

ఆతడు నిర్మొగమాటంగా 'మీ అభిమానానికి కృతజ్ఞుణ్ణి. కాని నాకు ఒకరితో కలిసి చదవటం అలవాటులేదు. రాత్రి ఒంటిగంటప్పడయినాసరే, నేను ఒంటరిగా చదువుకుంటేనే నాకు చదివిన కాస్తా అర్థమవుతుంది. పైగా నాకు మరొక బ్యాంక ఉంది. నా పరీక్ష ఏమయినాసరే, మా మూర్ఖత్వమాత్రం పాసుచేయించాలి' అన్నాడు.

'ఎవరు? ఎప్పుడూ నూటు వేసుకొనే ఆ పాదావు—'

'అవును. వాడే ఆసలు ఈ సంవత్సరం నా కాలక్షేపం వదిడుకుంటుంటే లేకుండా సాగడానికి వాడే కారణం. అంచేత ఎల్లాగో ఒకలాగు వాణ్ణి ఈ కెల్లాళ్లూ కష్టపడి తయారుచెయ్యాలి. అధ్యయనం, ఇంగ్లీషు తెలుగులోనయినా వాణ్ణి పాసుచేయిస్తానని కంకణం కట్టుకున్నాను—'

'మంచికంకణమే—మరి మీ పరీక్షో?'

'వాడు పాసయితే నా కదే చాలును—నాకు ఎల్లాటి మార్కులువచ్చినా, చివరికి పరీక్ష ఏమయినా సరే నాకు విచారంలేదు.'

'మంచి పూనికే. ఇలా చదవరంగంలో లీనమయితే ఆయనమాత్రం ఎల్లా ప్యాపవుతాడు?'

'అదే ఆలోచిస్తున్నాను. కాని ఎదురుగా చదవరంగం కనిపిస్తూఉంటే నాకు తక్కిన ప్రపంచకమే ఆకర్షలేదు. సరేకాని, పంతులుగారూ శలవు, ఆట ముమారు పూర్తయినట్టేకదూ, ఇక మూడెత్తులలో వేసి రాజు అటకట్టు; శలవు, వస్తానండి' అంటూ చేరచరా వెల్లిపోయేడు.

ఆమె చాలా అభిమానపడ్డది. తాను ఇంతగా మాట్లాడాలనీ, కలిసి చదువుకోవాలనీ మహాహలం చూపిస్తూ ఉండగా, అంత నిర్లక్ష్యంగా వెల్లిపోవడమా? తానేమీ మొద్దుపిల్ల కాదే; ఇట్టుకొను వస్తుం దేమోనని ఆశకుడా పెట్టుకొంటున్నదికదా!

ఆమె అతిదీక్షగా చదువు సాగించాలనే ప్రయత్నించింది. కాని ఆమెప్రౌఢ్యము ఏమీ లేకుండానే క్రమక్రమంగా మందగిస్తూనూర్చిన ఆలోచనలు ఎక్కువ కాసాగేయి ఆమె మనస్సులో.

నాలుగురోజులు పోయినతరువాత మట్టమధ్యాహ్నపు పెండలో, చెమటలు కక్కుకుంటూ వచ్చేడు సుందరం. ఆమె చాలా ఆశ్చర్య పడ్డది ఆతని వాలకం చూసి.

'నానోట్నూ, తన పెట్టున కలిసి పాఠశాలకు మా మార్గం. బహుశః పరీక్షలదగ్గరకదా అని ఎవరో న్నేహింపలే సంధించిఉంటారు—మీద్రామా పెట్టున, నోట్నూ ఒకపర్యాయం ఇస్తే రాత్రి కావలసిన ముఖ్యంగా లేవో తీసుకొని రేపటి కిచ్చేస్తాను.'

'బాగానే ఉందండీ, పరీక్షలమం దెరయినా పుస్తకా లివ్వలరా? అందులోనూ మీరే చెల్లున్నారు మీ పుస్తకా లెవరో సంధించారని, నావాటిగురించి మాత్రం అంతకంటే నిబ్బరం ఏమిటి?' అంది సోల్లాసంగా మనస్థ.

'అవును నిజమే, ఎవరికయినా అవమానం ఉండవలసిందే. అందులోనూ నేను పరధ్యానంగా మరిచి పోయి ఉండుకుంటే మీ రవసరంగా క్షమపడవలసి

వస్తుండి'అంటూ తన పని అయిపోయినట్లుగా చెప్పకు-
రిరిగేడు.

ఆమె తనవకుతూ 'ఉండుండి, పుస్తకాలు తీసు
కొనివస్తాను'అంటూ తన గదిలోకి వెళ్లింది.

అతడు కొంచెం ఆశ్చర్యపడి నిలబడ్డాడు. ఆమె
పుస్తకాలు తెచ్చి తేదీలుమీద ఉంచింది. అతడి
వైఖరి చూస్తే, ఎక్కువసేపు మాట్లాడాలనికాక,
వంటసే పుస్తకాలు తీసుకొనివెళ్లి పోవాలని ఉన్నట్లుగా
రూపించింది. అతని తొందరను గమనించిన ఆమె
'మీ నోట్సులన్నీ నాకు ఇస్తానని మాట ఇస్తేనే'
అంటూ పుస్తకాలతని చేతిలో ఉంచింది.

అతడు 'అలాగే, తప్పకుండా, సాయంకాలం
పూటలుకి వెళ్లి నవ్వుకు మోడరన్ పాయింట్రీనోట్సు,
నాండీబైల్లు ఏస్సీయా ఇస్తాను'అని మరి ఆమెమాట విని
పించుకొకుండానే వెళ్లిపోయేడు.

పరీక్షలవేళకు వారి పరిచయం మరికొంత
దీనినకుంది.

ప్రతిపరీక్షకు తానని ఎంతో మురిపిస్తూ
సుందరంబలవంతంమీద కూర్చున్న సూర్యం పాసయే-
డంటే, అది కేవలం సుందరంఆత్మికతే అనడాని
కెట్టి సందేహమూ లేదు.

సుందరం కాలేజీకి రెండవవాడుగా పాసయేడు.
పాసం, సరిగా సమయానికి వచ్చిన జ్వరంతో బాధ
పడుతూకూడా సురక్ష ఇంగ్లీషు తెలుగు పరీక్షలకు
పోజరయింది. తక్కినవాటికి కదలడానికి వీల్లేంతగా
జ్వరం ఎక్కువకావడంవల్ల. ఆమెపరీక్ష పూర్తి
కాలేదు.

రెండునెలలు పైగా వేధించిన జ్వరం బాగా
తగ్గి-తరువాత ఆమె సుందరానికి కలుగుచేసి 'మొన్నటి
పరీక్షలకు మీ సూర్యంగారిని తయారుచేసినట్లుగా,
నన్ను చేపట్టి పెద్దైబరు పరీక్షలకు తయారుచేసి
బాధ్యత మీది' అంది.

అతడికి దిగ్భ్రమ కలిగింది—'వాడికోసం నేను
కష్టపడలేదననుకారి, అందులో నా స్వార్థం చాలా
ఉంది. వాడికి బాగా బోధపరచటంకోసం నేను బాగా

చదువుకోవడమేకాక, అసలు ఒక్కపుస్తకమయినా
నేను కొనలేదు; కాలేజీవాల్లిచ్చిన స్కాలర్ షిప్పు
తప్ప తక్కిన నా ఖర్చుంతా వాడే పెట్టుకున్నాడు.'

'కావచ్చును—నన్ను తయారుచెయ్యటంలో
మటుకు స్వార్థం ఉండకూడదా ఏమిటి? నేనూ
మీ శ్రమకు వృథాపోవద్దు; మీ సహాయం ఉంటే'

'దబ్బుగురించా, ఊరికినే సరదాకి అన్నాను-
అంత కేవలం దబ్బుకోసమే అయితే ఇంకా చాలా
విధానాలున్నాయి. సరేలేండి, మీరు సహజంగానే
ఫస్టుక్లాస్ తో పాసవలసినవారకుదా, మీకు ఒకరి
సహాయం ఏం ఉపయోగిస్తుంది? ఏమో, నాకుమాత్రం
ఒకరు చెప్పవకంటే నేను చదువుకుంటేనే ఏదైనా
బాగా బోధపడుతుంది.'

'అదంతా నా పూచీ; మీరు ఇష్టపడితే
చాలును.'

—పెద్దైబరులో ఆమె బి. యే. పూర్తయేక,
కొంతకాలము దేశమంతా తిరిగి, తిరవాత ఇద్దరూ
యం. ఏ., బి. యల్. చదవాలని ఊహ. తక్కి నవన్నీ
కుదిరేయిగాని, ఆమె బి. యే. చూపుమాత్రం పూర్తి
కాలేదు—ఆ ఆవసరంకూడా కనబడలేదు.

ఆ సంవత్సరంతాన సురక్షా సుందరములు
భాగ్యభర్తలయేరు.

అతడు యం. ఏ., బి. యల్. చదవుతూచదు-
వుతూ మనివేశాడు, ఆమె మేనమామ సాంబమూర్తి
దబ్బు పంపడంలో చేసిన ఆక్రేధను ఆమెజోదానీ
నయంగా ఆపార్థం చేసుకొని.

ఆ తరువాత సురక్ష అతనిని ఎంతో బ్రతిమా-
లింది, ముగ్ధి చదవమని. అతడుమాత్రం మరి అంగీకరించ
లేదు.

పోనీ, మనిచేసినవాడు నిర్విచారంగానయినా
కూర్చున్నాడా అంటే అదీ లేదు. ఏవేవో నానా
రకాల ఉద్యోగప్రయత్నాలు. ఆమె చాలాసార్లు
అతన్ని తెదిరింది, మీరు ఉద్యోగం చేస్తే నేను
ఆత్మహత్య చేసుకుంటానని.

‘మరి నన్నేం చెయ్యమంటావు మవర్లా, నీడబ్బు తింటూ, ఆ తిన్నదయినా అరగకుండా చేతికొని దద్దమ్మలాగ కూర్చోమంటావా?’ అనేవాడు సుందరం.

‘అదేమి మాటలండీ, నాడబ్బుని నేన్నెన్నడూ అనకోలేదు. నా చిన్నతనంలో కొన్నాళ్లు మా నాన్న గారి డబ్బు; ఆ తరవాత కొన్నాళ్లు మా మామయ్యది; తరవాత మీది—అంతే. దానితో నాకు పూచీలేదు.’

ఆత్మప్రతిష్ఠాపరుడయిన సుందరానికి అంత మాత్రంలో తృప్తికలగలేదు.

‘పోనీ, మీరేదయినా వ్యాపారం చెయ్యండి. అందుమీద కచ్చిన లాభంతో మనం కాలక్షేపం చేద్దాము. అసలు డబ్బు మట్టుకోకుండా’ సుందరానికి ఈ అభిప్రాయం వచ్చింది. కేవలం ఒకరికింద నాఖరీ చెయ్యకపోతాడు. అలాగని పనిశేకుండా ఆర్జన లేకుండా కూర్చోడయ్యాకాదు. బాగానే ఉంది అనుకొన్నాడు.

స్వకీరవస్తువుల వ్యాపారం, ముద్రాయంత్రము, వారపత్రిక-అన్నీ ఆలోచనల్లో అద్భుతంగా ఉన్నాయి. కాని, తీరా అడుగుపెట్టేసరికి, వాస్తవికవ్యావహారిక జగత్తులో కష్టపట్టాలను ఎదుర్కొనే కత్తి లేక పోయింది సుందరానికి. లాభాలేమో తాను ఉపాించినకంటే ఎక్కువగానే వస్తున్నట్లు కనబడేదిగాని, అతేవో క్రొత్తక్రొత్త తప్పనిసరి ఖర్చులూ, పెట్టుబడులూ! ఎప్పుడూ డబ్బువీరూ కేలేదీకాదు. కాని సుందరం అట్టే తెలివితక్కువవాడు కాదు. వస్తుం వస్తున్నదని గమనించగానే అతిచమత్కారంగా ఎక్కడిదక్కడ తెగగొట్టి సర్వవ్యాపారాన్నీ ఉపసంహరించేడు.

వ్యాపారాన్ని కట్టిపెట్టేస్తున్న రోజుల్లోనే అతడు ముచ్చటగా మూడు కథలు రాశాడు—తననే ప్రధానపాత్రగా చేసుకొని, తనచుట్టూ ఉన్న వాతావరణాన్ని, స్నేహితులను తన ప్రశ్నోకదృశ్యభంగంపై పరీక్షిస్తూ, మూడుకథలూ తన జీవితంలోని మూడు విభాగాలకు చెందినవి. వాటిలో ఏదో ప్రశ్నోకలక్షణాలు ఉన్నా లేకపోయినా, సహజత్యానికి సారవ్యా

నితీ లోటులేదు. మైగా కథావస్తువుకూడా అంత వీరసమయినది కాదు.

ఏమయితేనేమి, అతని మూడుకథలకూ రాదగిన కంటే ఎక్కువగానే పేరుప్రతిష్ఠలు వచ్చేయో, లేక ఆరంభంలో ఎవరు ఏమాత్రం పొగిడినా అతిగా కనిపించేవో సుందరానికి, తాను ఏమయినా ఏమికాక పోయినా—అధమం ఒక రచయిత వనకొన్నాడు. తన భావికృషిపాత్రము సారస్వతిక్షేత్రమే అని నిశ్చయించుకొన్నాడు.

కాని, తీరా అతను రచయిత వనకొని, తీర్చిదిద్ది వ్రాసేసరికిల్లా అతని రచనల్లో మెచ్చుకోదగిన అంశాలతోపాటు చాలా లోటుపాట్లుకూడా కనిపించసాగాయి విమర్శకలేఖలకు. అది సుంధరంకాక మరెవ్వరయినా అయితంటే అతిసామాన్యంగా లెక్కచేసిఉండురు. కాని వయకుతోపాటు సుందరంలో ఆసహనంకూడా ఎక్కువ కాసాగింది. ఏమాత్రపు నిరుత్సాహకర విమర్శనకూ తాగుకోలేకుండానేకాదు, తాను ఆశించిన ప్రోత్సాహమూ, ప్రకంసా ఆశించినకంటే ఒకింత తిక్కురగా వచ్చేసరికిల్లా ప్రపంచం అంతా తనను అవహేళన చేస్తున్నట్లుగానే, తనను తన అశక్తికి ఎత్తిపాడుతున్నట్లుగానే ఉండేది.

ఎంతోకాలం స్నేహితులుగా ఒకరినొకరు చూస్తూ వచ్చేవారయిన పరిశీలించుకొన్నవారే వాగ్దయాను—పరిచయంగా, మైత్రిగా, బంధముగా వారి స్నేహలత కొనలుసాగి నవలెత్తి తావులేలని వెలసిన వెనుకనే వారు భాగ్యాభర్త లయ్యారు. ఇక ఈ స్నేహమూ, ఈవరపురాకర్షణ ఇంకొచ్చే దృఢంగా నిలబడతాయన్న విశ్వాసం కుడినీ వెనుకనే వివాహబంధాన్ని వరించేరు వారు ఉభయులున్నా.

పెళ్ళిఅయినవాటినుండి అదేవో విభేదము వారి నడుమను ఏర్పడినట్లయింది. బంధములేని ఆ తొలి రోజులలోని లాలస క్రమంగా నిర్బంధముగా తోచేదేమో. అమె ఏవో మారిపోతున్నదనేకాదు, తాను యద్యిథంగానూ ప్రయోజకుడు కాకపోవడంవల్ల ఆమెకు తనమూలంగా అసందలేకమయినా కలగటం లేదనీ,

తనమూలంగానే ఆమె ఎంతో సౌఖ్యాన్ని కోల్పోతున్నదనీ సుందరం అభిప్రాయం.

నిరుత్సాహం అనేది మానవుడిలో పాడమాపకనే పోవాలిగాని, అది ఒకమారు పాడుకొంది అంటే క్రమంగా ఇతరభావన లన్నిటిమీదా తన ముద్రను బలంగా నాల్గవారు. క్రమక్రమంగా, తాను అని ఒక వ్యక్తి లేకపోలే సువర్ణ ఇంతకంటే ఎంతగానో ఆనందించగలిగిఉండుననీ, ఇక రక్తైన లోకానికీకూడా తన ఆవసరం ఏమీ ఉన్నట్లుగా లేదనీ, అందువల్ల తాను విశ్వనాటకరంగమునండి ఎటువంటి అలజడి లేకుండా నిష్క్రమించటమే ఉచితోచితమనీ భావించే స్థితికి వచ్చేడు సుందరం.

అదివరకే గూఢ్యరూపంలో ఉండినా, వివాహమయిన ఉత్తరక్షణమునండి సువర్ణ జీవితంలో ఒక క్రొత్తలక్ష్యము ప్రస్ఫుటమయింది. అది ఏదంటే సుందరాన్ని కేవలం సుందరంగాకాక భర్తగా ఆరాధించటము. ఆమెవైఖరిలోని ఈ క్రొత్తపద్ధతి అతనికి అర్థంకాలేదు. తననుగూర్చి ఆమె ఎక్కువగా కష్టపడుతున్నదేమోనని, తననుకాక ఇంకెవ్వరినయినా ఆమె వివాహంచేసకొనిఉంటే ఆమె చాలా ఆనందించగలిగిఉండునన్న అనుమానంతోనే అతడు నిత్యమూ ఆకుల పడుకూఉండేవాడు. అతనిని సరిగా ఆనందింప జేయలేకపోగున్నందుకుగాను ఆమెకూడా మథనపడుతూనే ఉండేది. కాని ఇద్దరూ సౌమ్యత్వానికీ, నాగరకతకూ ఒకరికి ఒకరు తీసిపోయేవారు. కారు. కాగా, తాము అతిఅన్యోన్యంగానే ఉన్నట్లు లోకాన్ని నమ్మించే విషయంలో ఇద్దరూ అన్వీరియులే.

తనకద్దకూడా ఎంతగా దాచినా, ఆమె అతని అసంతృప్తిని గుర్తించగలిగేది. "ఆమెఎన్నో పర్యాయములంది—నాపేరును భూమిలూ, న్యూహారాలూ అన్నీ ఉండటం చాలా అవిహ్యంగా ఉంది. వీ-కీమాటికి నాపేరునే అన్నీ కాగితాలూను. ఒక మందిముహూర్తం చూసి అన్నీ మీపేరుకీ మార్పించేస్తా"నని. అతడు చాలా తేలికగా, ఉల్లాసాన్ని ప్రకటిస్తూ, 'ఎందుకు పోయిందూ, ఇప్పుడంతటి ఆవసరం ఏమివచ్చింది? ఇప్పుడు నీకాని

నాకుగాని ఏమైనా ఇబ్బందిగా ఉండిగనకా? అనేవాడు. ఆమె తాత్కాలికమయిన అతని సమాధానంతో తృప్తిపడి ఊరుకునేది. అతని మనస్సుకూ తెలిసేది ఆమెలో ఎట్టి కల్యాణచ్ఛాయూ, కృతకత్వలనమూ లేదని. కాని అతని మనస్సుమాత్రం ఒంటరిగా ఉండేసరికల్లా ఏమేమో ఆలోచించకుండా ఉండలేకపోయేది.

ఎంతగా పాడుకొనిపోయిన కల్యాణమయినా సరే, ఉచ్చెత్తుగా పొంగిపారలే ప్రోత్సవించిలో కొట్టుకొనిపోయినట్లుగా, తన మోహ్యాన్ని గూర్చి, ఆనా మర్ణ్యాన్ని గూర్చి ఎన్ని ఎన్ని వింతయోచనలను కలిగినా, నిత్యమూ మనస్సుముఖంనండి నిలవడే స్థితామృత తరంగాలలో తలమునగలు కాకుండా ఉండలేక పోయేది అతని మనస్సు. ఆ ఆనందసుమమయెక లోపల్లోపల విమెదనీరదాలు ఉండినా ఆమెకుమాత్రం గోచరించే సావకాశం ఏదీలేదు.

3

అనాదివనూ, అనుక్షణమూ ఎన్నెన్నో మాటపట్టింపులూ, అభిప్రాయభేదాలూ వస్తూఉండినా పద్మావసంతముల దాంపత్యములో అంతకంటే ప్రబలమయిన విభేదము ఏదీలేదు. మొత్తంమీద ఇద్దరూ ఉల్లాసంగా జీవితం గడపవమే తల్లిలక్ష్యమని నమ్మేవారే—కాని, ఆలక్ష్యసిద్ధికి అనుసరించే పథాలలోనే విభేదము. కాని, ఆరకం విభేదాలు ఎంత తరుచుగా వచ్చేవో అంత తేలికగా అంతరించేవి. మొత్తంమీద వారిది అనాకులదాంపత్య మనే చెప్పవచ్చును. ఆ అనాకుల్యమునకు వారి ఉభయాల అధికసంపత్తికూడా ఎంతో దోహదం చేసింది.

పరిస్థితులు ఎప్పుడూ ఒక్కలాగే ఉండవు. తన ఇష్టంకంటే సుందరం బలవంతాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని సువర్ణ బయలుదేరింది చెల్లెలు పద్మకు జబ్బుగా ఉండంటే. మొదట్లో సుందరం తాను బయలుదేరేడుగాని, చిట్టనివరకు టిక్కెట్లు తీసుకొనేవేళకు తనకూ ఎంతో అతృప్తగా ఉన్నా తాను ఇంటిదగ్గరే ఉండి చేయవలసిన పని చాలా ఉండడంచేత తాను ఆగిపోవలసిఉందన్నాడు. కొంతసేపు సువర్ణ అతనిని ప్రోద్బ

లముచేసిందిగాని, అతడి నైశ్చల్యానికి లొంగిపోయి, 'నేనూ అట్టే ఉండను—కొద్దిలో ఏమాత్రమునా నయంగా ఉంటే వాళ్ళను ఇక్కడికి తోడుకొని వస్తా'నని చెప్పి రైలెక్కింది.

క్రమక్రమంగా కోగిని కదపడానికి వీలులేని పరిస్థితిలో కొన్ని నెలలు గడిచేయి. ఎల్లానయితేనేం, కోగం తిరుగుముగం పట్టింది. ఈలోపున పద్మభర్త వసంతం రావిన కృతజ్ఞతా లేఖలకు ఒక అంకులేదు. కొన్నాళ్ళపాటు చదివిచదివి సుందరం వాటిని చదవడం మానుకొన్నాడు.

సువర్ణ వ్రాసింది—'అ! తేదీ రాత్రి బండిలో అక్కడికి వస్తున్నాము'అని. అదే భోగట్టా వైరుహాదా వచ్చింది.

ఆవేళ మధ్యాహ్నం వైరువచ్చిన దగ్గరనుండి సుందరం మామూలుకంటే ఎంతో ఉత్సాహంగా ఉన్నాడు. అప్పటినుండి ఆదేవనిగా గదిలో అటూ ఇటూ పచారుచెయ్యడం ఆరంభించాడు. మృగమృగమటేవిలుమిదో, మంచంఅంచునో ఒక్కక్షణం కళ్ళు మానుకొని కూర్చునేవాడు. మళ్ళీ లేచి, ఇనుమడించిన త్వరతో నడక మొదలుపెట్టేవాడు.

రాత్రి పండ్రెండుగంటలకు రయిలు రావలసి ఉన్న సాయంకాలము ఏడుగంటలకే కారు ప్లేషనుకి తీసుకొనివెళ్లాలన్నాడు సుందరం.

కారుద్రయవరు చెంకట్రాపు ఏడుగంటలకు సర్యం సిద్ధంచేసుకొని, విరుగుగా అతనితో మనవిచేసుకొన్నాడు.

'ఇంకా నువ్వు వెళ్ళలేవా? బండి ఎప్పుడు వస్తే నీకేమి'అని గొంతు రగ్గించి, నెమ్మదిగా బోధపరుస్తున్నట్లుగా 'మాదూ, చెంకట్రాపు, రయిళ్ళ సంగతివస్తులేము. ఒక్కొక్కప్పుడు గంటలకొద్దీ లేచుకొవచ్చునుగాని, ఒక్కొక్కసాడు సరిగా వేళకి వచ్చేస్తాయి. అయినా మనకు ఇక్కడ వేళ చెడిపోయే పని లేనప్పుడు అక్కడికి వెళ్లిఉండటం మంచిదికాదూ? నువ్వు వెళ్లు—నాకుగాని, నిద్రరాకపోతే నేను పదకొండు పన్నెండు ఆప్రాంతంలో నైకియిమిద బయలుదేరివస్తాను; నువ్వు వెళ్లి'అన్నాడు.

సుమారు రాత్రి ఎనిమిదిగంటల ప్రాంతంలో వైరుడుకు వారాయణకాస్త్రీగారు వచ్చేరు. ఇన్నిపంశ త్వరల అవధివంతలోనూ ఆయన ఎన్నడూ సుందరాన్ని అంత ఉత్సాహంగా చూడలేదు. తనంతటతాను ఎన్నో విషయాలు చర్చించి స్వయంగా మందడిగి తీసుకొన్నాడు. భోజనంకూడా కోజాకంటే తృప్తిగంగానేచేసేడు. అనాటి అతని భూషణ ఆరునెలలు కనబడకుండా, ఇతరకృత్య నిర్వహణలో నిమగ్నురాలయిన భార్య విజయవంతంగా తిరిగివస్తున్నదన్న ఆలోచన వల్ల కలిగిందని సామాన్యంగా అర్థంచెప్పవచ్చును. కాని, అర్ధాలక్షేమి, ఒక్క భగవద్గీతకు బహుభాష్యాలు; ఒక్కొక్క భాష్యానికి అనంతమయిన వ్యాఖ్యానాలు. అలాగే మానవుల ప్రవర్తనకూడా ఎన్నిరకాలుగానో అర్థం చెప్పవచ్చును. కాని ఎన్ని అర్థాలు ఎంతతెలివి లేటలుగా చెప్పినా, ఏఒక అర్థంకూడా మూలాన్ని పూర్తిగా విస్మయంగా తెలుపలేదు. అది కేవలం న్యక్తుల తరహాలో నమనదించి కేవలం ఉపావలనమాత్రమే తెలియకలసినది.

రాత్రి తొమ్మిదిగంటల ప్రాంతంలో అతడు పడకకుర్చీలో కూలబడ్డాడు. ఇక మరి ఒక్క మూడు గంటలే ఉన్నాయన్నమాట తనమా, సువర్ణనీ ఎవంగా ఉంచడానికి. కాని, దగ్గరగా ఉన్న కాలమంతా తావిద్దూ సంపూర్ణంగా కలిసేఉన్నారా? లేదు, లేదు. ఏదో ఒక బ్రహ్మాండమయిన అగడ్త తమ ఇద్దరినీ దూరదూరంగా ఉంచేస్తున్నది—అది అంతరించడమెలాగు??

అతని మనస్సు తుణానికి ఎన్నెన్నో వేలపర్యాయములు పరిగ్రమించే యంత్రంకంటే వడిగా పనిచేయసాగింది.

గడియారం పదిన్నర కొట్టుకూఉండగా అతడు ఏదో నిశ్చయానికి వచ్చినట్లుగా తుర్చిలోనుండి లేచేడు.

ఒకమారు క్రిందకు దిగి, అంతా సరిగానే ఉన్నదనుకొని, అతడు గదిలోవున్న గడియనేసుకొని, పుస్తకాల వీరువా తలుపుతీసేడు.

మృగభరణిని పుస్తకాల వొత్తిగించి, వాటి చారనున్న చిన్నపీసాను తెరిచి తీసి అమృతంగా ఉన్న

దీపపువెలుగులో సంతృప్తికరంగా చదువుకొన్నాడు సీసాచేరు. సందేహ మేమీలేదు— పోటాసియమ్ పైచేరు.

పదకొండుగా వెళ్లి తేలియిమిద సీసా ఉంచి, అదివర కన్నదూ ఎరగనట్లుగా తనను అద్దంలో పోతగా చూసుకొనాగాడు.

అత నల్ప నిలబడిఉండగానే పదకొండు కొట్టింది గడియారం. అతడికి చాలాకోపంవచ్చింది—తాను చేయ వలసిన పని ఇంకా చాలా మిగిలిఉండగానే వేళ అయి పోవడమేమా అని.

బీజా తీసి చూసుకొన్నాడు - ఓహోహో, ఎన్నికాగితాలు, ఎన్ని పుస్తకాలు. అన్నీ తన చేతిలో చేక్కిన అక్షరాలతో నింపినవే. అక్షరం-ఎంత చక్కటి మాట! నాకేం లేని దట-ఆ అక్షరాలను సమకూర్చిన మానవుడో-అతని మేధాకో? అది అక్షరమా, తురమా?

అలాచవ పాఠం కాకుండానే, డైరీ తీసి, అందులో ఆరోజు కాగితం తీసి, 'అంతిమనిశి' అని కుదురుగా వ్రాసి, తీరుగా సంతకంచేసి, పుస్తకం మూసి తేలియిమిద ఉంచేసేడు. మళ్ళీ ఆలోచించి, పుస్తకం తెరిచి, తానప్పుడు వ్రాసినది ప్రస్తుతంగా కనబడేట్లు ఉంది, వేళే కాగితంమీద ఉత్తరం వ్రాయటం ఆరంభించేడు. ఉత్తరం వ్రాయబోతూఉండగా, వేర్లు వణకడానికి అతడు నవ్వుకొని, తనకు తానే ధైర్యం చెప్పకొన్నాడు. అతడు ఎంత యత్నించినా, అక్షరాలు కొక్కిరిదిక్కిరిగానే తయారయ్యాయి.

"సువర్ణా!

జగత్తులో ఎన్నెన్నో విపరీతాలు జరుగుతూ ఉంటాయి. వాటిలో ఒకదానిని మనము ఎదుర్కోవలసివచ్చింది.

నేనే వివిషయంలోనూ, ఏమాత్రము ప్రయోజనము కల్గి కా లేకపోయేను.

ఉత్సాహస్వరూపిణి వయిన నీవల్లకూడా నన్ను అంటిపట్టుకొని ఉండే నిరుత్సాహపురుషుడని లోలక శబ్దంపై, నన్ను అనందపరచడమన్నది లోకంలోని ఇతరుల కన్నకి సాధ్యమకా దనుకుంటాను.

అన్ని విషయాలలోనూ, నీవు నా కిచ్చినదాంట్లో వెయ్యోగంకుమాడా, నీకు నేను ఇవ్వలేకపోయేను. ఈజ్యోగో మరి ఇవ్వలేకమాడా. తరువాతి సంగి లేమిటో?

నవ్వు ఈదుర్బలుణ్ణి ఎంతత్వరగా మరిచిపోగలిగితే అంతఎక్కువగా ఆనందాన్ని సాధించగలవు.

ఏమి చేతనయినా, ఏమి చేతకాకపోయినా సర్వనా తన తృప్తితోపాటు నీ ఆనందాన్ని వాంఛించే- హీతుడు, సుందరం."

ఉత్తరం గాలి కెగిరిపోకుండా, డైరీకింద ఉంచి, మళ్ళీ కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. ఎట్టఎదురుగా విష పాత్రితో పెదవులకు విందుచేసే పోక్రటిస్ మహాశయుడు సాక్షాత్కరించేడు. పోక్రటిస్ వేరే అంటున్నాడు—మనం మనమన మార్గాల ననుసరిస్తాం. మీరు బ్రతుకుబాటను, నేను మృత్యుపథ్యాన్ని. కాని, నీటిల్లో ఏది మేలైనదో ధిగవంతుడికే తెలియాలి." అని.

సుందరంధైర్యం ఇనుమసిందింది.

ఏది మేలో ఎవరికి తెలుసును-అది మంచిని కాదని ఎన్నదూ చూడకుండానే ఎల్లా నిర్ధారణచెయ్యం? అతడు సీసాను పెదవుల సమీపానికి తీసుకొనివచ్చి, 'ఇ! ఇది బహు కర్మకార్యశీలకమయిన పద్ధతి' అనుకొని, లేచి, బెండిగిన్నెలోని పాలలో నీసాలోని ద్రవం వాలుగుచుక్కలు వేసి, స్టూలు నడుమను గిన్నె ఉంచి మళ్ళీ పచారచేయసం మొదలుపెట్టేడు.

గడియారం ధీమాగా పదకొండున్నర కొట్టింది. ఇక నొక్క అరగంటమాత్రమే వ్యవధి. మహాఅయితే ఒక గంటమాత్రమే, ఈలోపునే సర్వం అయిపోవాలి. హుం, అయిపోవడానికి ఎంతసేపు, కొద్దిక్షణాలు... అంతే.—

విభ్రంంగా వెళ్లి పడకకుర్చీలో కూర్చొని స్టూలు దగ్గరకు లొగి, గిన్నె అందమీద ఉంచి, బెంకునడుము వాల్చేడు. మళ్ళీ పోక్రటిస్ మహాశయుడు ఎట్టఎదురుగా ప్రత్యక్షమయ్యేడు. ఏమిటోకదా ఈ సన్నిహితత్వం — రెండువేల సంవత్సరాల మూలం ఉంది జీవితపథంలో తమ ఇద్దరినడుమనూ. ఈ

సుదూరాన్ని అధిగమించిన సాదృశ్య మేమిటో? కేవలం విమలాత్రికేనా-ఇంకా ఏమైనా సాదృశ్యముందా? అతడికి—ఏవో అదర్శాలకోసం, ఆశయాలకోసం పశుబలాన్ని, హింసాకేత్రలను ఎదుర్కొంటున్నా నన్ను తృప్తిఅయినా అతడి కుంది. తన కేమితృప్తి—కేవలం జగత్తును, దాని దుర్వరవా ప్రవికరను ధరించలేక. అంతే కాదు. స్వకృతి పూజ్యముకాగా, ఇతరులమీద ఆధార పడడం ఇష్టంలేక.

తన నిశ్చయాలనీ, ప్రయత్నాలనీ విరుద్ధంగా, యోచిస్తున్నందుకు అతనికి తన మనస్సుమీద అగ్రహం విపరీతంగా కలిగింది—అంతలోనే నవ్వుకొన్నాడు, గడియలో, తుదానిలో ఎన్నటికీ ఏమీ ఆలోచించబోవని నిర్ధారించుకొనినా అతడు ఇంకా ఏమేమో లౌకికబంధాలను గూర్చి ఆలోచించటం ఎందుకు?

ఇక కొద్దిక్షణాల్లో ఏమవుతుంది? ఏమీ కాదు—బల్లమీది పాత్ర తన పెదవులను, రసనను స్పృశిస్తుంది.—అంతే. తరవాత ఏమో, అగమ్యగోచరం—కాదు కాదు, కొంతయినా ఉపహించవచ్చును. మరొక్క గంటలో సునర్ల సోల్లాసంగా వస్తుంది.—మొదట్లో ఆశ్చర్యపోతుంది—విచారిస్తుంది; తరవాత పశ్చాత్తాపపడుతుంది. పశ్చాత్తాపమా, ఎందుకో? ఆమె ఏమయినా తప్పుపరి చేసిందా? లేదు నిజమే, లేదు నిజమే—అయితే ఆమె కెందు కీర్తి?

ప్రత్యక్షంగా కాకపోయినా, పరోక్షంగా ఆమె తనను హింసిస్తూనేఉంది. ఇది బహుశః ఆమెకు తెలియకపోవచ్చును. ఆమెకేకాక, ప్రపంచంలో చాలా మంది హింసించేవాళ్లకు హింసించబడేవాళ్ల పరిస్థితి అర్థంకాదు. అర్థంచేసుకొనినా అతడు హింసించగల మనోధార్మ్యము గలవాడై బహుకొద్దిమందే.

తాను చచ్చిపోతే ఆమెకు పశ్చాత్తాపం ఎందుకు? అధమం—విచారమునా ఎందుకు కలగాలి?

ఆమె సామాన్యంగా అందరితోపాటు, తన చర్యను, స్వభావాన్ని ఖండఖండాలుగా విభాగించి విమర్శించవచ్చును.

ఆమె రకే మరొకరిని—మరొకరిదాకా ఎందుకు, ఇటీవల పద్య జబ్బుమనిషిగా తయారయిందిటకదూ, వెల్లెలికి ఉపచరించినట్టూ ఉంటుంది; దాన అనందానికి లోటులేకుండానూ ఉంటుంది. వసంతాన్నే వరించవచ్చును—నిరాటంకంగా, నిర్విచారంగా, నిశ్చంకంగా—

ఛ! సునర్లలో అట్టి కలపు ఉందనకోవడమా? తాను మరీమరీ బలవంతంచేసి చెల్లమంటేనే చెల్లింది. అయినా—

అదిప్రయత్నమీద మనోవిహంగాన్ని ఎగరకుండా నిబంధించుకొని, కుర్చీలో ముందుకు వంగి, గది అంతా కలయికాచేడు. ఓహో, ఎన్ని పరిచితమయిన వస్తువులు—ఎన్ని ఎన్నిరకాల కోజులూ అనుభవించాము! ఇవన్నీ ఏమవుతాయో—అతనికేమో అసంతృప్తిగావోచి, లేచి వెల్లి కిటికీలంపు తెరిచేడు. శుక్లద్యాదకి చంద్రమఖండము కాంతిరంగులతో కోదసిలో ఎక్కడా అంతరంతకుండా చేస్తున్నది. గ్రంద తోటలోని మల్లికాసుమపరీమళముతో విశిరమయిన నవ్వుతాది అతని ప్రాణేంద్రియాలనీ కిరికిరిలు పెట్టింది. అతడు మల్లి నవ్వుకొన్నాడు—ఈ ఇంద్రియములను ఇప్పుటికి ఈ లౌకికవాసనలు విడిచిపెట్టవేమా అని.

తల పైకెత్తి చూసేడు—ఎదురుగా చంద్ర చింబనూ, తారాగణమున్నూ. తాను ప్రవేశించబోయే ఆ లోకంలో చంద్రచింబం ఉంటుందో, ఉండదో. ఈ నక్షత్రాలు ఇవి ఇలా ఎంతకాలమునుండి ఈ అనంతమయిన పర్యటనాన్ని సాగిస్తున్నాయో?—ఆ నక్షత్రాల కొలతలలో చూసినప్పుడు తనవంటి ఎన్నెన్నో కొట్లముందికి ఆశ్రయధూతమయిన ధరాగోళమే అణుమాత్రమయినా కాదే—ఇక తా ననగా ఎంతో? తనలోనే ఇన్ని కొనసాగని కోరికలూ, అందబోవని ఆకలూ ఉంటూఉంటే ఆ ఉపహించలేకంతటి పెద్ద గోళాల లోనో? తనలో ఉన్న ఈ నైతన్యము వాటిలో లేక, ఏదోవాటికై అతీతమయిన క్రమాన్ని అనుసరించి పరిభ్రమిస్తున్నాయో? తన నైతన్య సోపిస్టిసిమాత్రం బలియమయిన ఒక క్రమమూ, నియమకర్తల ఉండవా?

కొంతసేపటికి అతని మనస్సు ఏమీ ఆలోచించనం
మానివేసింది. ఎట్టఎదురుగా ఏమిచూస్తున్నాడోకూడా
స్పష్టంగా గోచరించడంలేదు—అలా ఉండగానే
గడియారం గంటలుకొట్టడం మొదలుపెట్టింది.—
పన్నెండు. సరిగా రయలువచ్చేవేళ. ఇకను మరొక
అరగంటలోపున వాళ్లు వచ్చేస్తారు-వచ్చేలోపునే సర్వం
సమాప్తమయిపోవాలి. మనఃస్థితిలను చూస్తూఉంటే
తేలికనం మరీ ఎక్కువవుతుంది. నిశ్చయాలు సన్నగిల్లి
పోతాయి.

తొందరగా మళ్ళీ వెళ్లి కుర్చీలో కూలబడ్డాడు.

గిన్నె ఎత్తిపట్టుకొని, ఎల్లాగూ తాగేస్తున్నాను
కదా, మరిచెందు నిమిషాలు ఆలోచిస్తేనేమి అనుకొని,
గిన్నె వ్రాలుమీద ఉంచి, కుర్చీలో చెనక్కు చేరబడి
గట్టిగా కళ్లు మూసుకొన్నాడు.

కొన్ని సంవత్సరాలక్రిందటి సంఘటన - ఆవేళా
ఇటువంటి వెన్నెలరాత్రే. ఒంటరిగా ఏటివంకకు వెళ్లు
తున్న ఆరుంధరిని చూడగానే ఏమో అనుమానం కలి
గింది. తన అనుమానం నిజమే-అనాడు ఆమెను సందర్శిం
చటంలో తానుపడేసిందిన ధైర్యసాహసాలు ఆమెకే
కాదు-తనకే ఎంతో ఉపకరించేయి. అప్పుట్లో తానూ
ఆ పీఠిలోనే ఉండేవాడు. ఆనాడు ఆమెకు తాను
చేయించటంలో ఉండే పరమార్థాన్ని గూర్చి ఎంతగానో
తోధపరిచేడు. ఈనాడు తనకు అట్లా వచ్చు తెచ్చేవారు,
తోధపరిచేవారు ఎవరూలేరే? తనకు ఒకరు బోధపరచ
వలసిన అవసరం ఏమింది-తాను స్వయంగా ఆలోచించ
లేదా? తనకల్ల ఏమీ ప్రయోజనం లేదని నిశ్చయించు
కొన్న వెనుకనేకదా-ఆ, ప్రయోజనం లేకేమి-తానొక
సచేతమడయిన మానవుడయి ఉండిపోయాడా—తానేమీ
అక్కప్రదుకాడే. అంగహీనాడు కాడే. తాను తనకోసమూ,
ఇతరులకోసమూ చేయవలసిన పనులు ప్రపంచంలో లేనే
లేవా? ఒకవేళ తాను సుకర్తను అనందింపజేయలేక
పోవచ్చును; కాని, ఇందువల్ల మాత్రం ఆమె ప్రస్తుతం
కంటే ఎక్కువగా అనందించగలదా? పోనీ, ప్రపంచం
అంతటికి ఆమె ఒక్కలేకాడే—ఇంకా, తన అవ
సరం ఉన్న, తన సహాయం పొందదగిన కృత్యలే లేరా?

అతని ఆలోచన ఎక్కువసేపు పట్టలేదు—
నిండుగా గాలికొట్టిన రబ్బరు బంతిలా కుర్చీలోనుండి
తులలేడు అంత పొడవునువిడిచి.

డైరీ మార్చి మళ్ళీ రాద్ధామని చూసేడు. కాని,
అంతటి ఆలస్యాన్ని భరించేట్టు లేదు అప్పటిస్థితి—
పన్నెండూ ఇంప్రె-టికోటికోటికో-అతితీవ్రంగా సంచ
లిస్తూంది కాలచక్రము.

శ్రీమహామోక్షం డైరీ విసరి, గబగబ మేడదిగి
పరుగెత్తేడు పెద్దబాగానీ. ఇటీవల కొన్ని సంవత్స
రాలుగా పైకిలు తీయని తాను పైకిలు తొక్కగలదా
అన్న సందేహాలకు అతని మనస్సులో మెరిసి, అతన్ని
నవ్వించింది.

ఇంటర్మీడియట్ చదివే రోజుల్లో పైకిలు
పంచేలలోకూడా అత నంత తొందరగా తొక్కలేదు.

ఉరుదాటినతర్వాత మూడుమైళ్ళకు అసలు
రోడ్డులో దారికలుస్తుంది. ఈలోపున కారును
ఎదుర్కోవక్కరలేకపోలే చాలును, తరువాత ఎంత
మేరయినా నిర్విచారంగా సాగిపోవచ్చును.

దూరంగా కారున్నది వినిపించింది, అంత
తొందరలోనూ అతని చెవులకు పైకిలుదిగి, ప్రక్క
నున్న చెట్లూటుకి వెల్లిపోలేనో అనుకున్నాడు.
వెంటనే, 'ఛ! అంత భయమెందుకు? నా ఇష్టం వచ్చి
నట్టు నేను వెల్లిపోతాను. ఒకరి ఇష్టానుష్ఠానంతో
నాకేమి ప్రసక్తి? నన్ను అడ్డగోవాళ్ళూ, అడ్డేవాళ్ళూ
ఎవరున్నారు?'

కారు అడ్డువారికి తిరగలేదు. తిన్నగా రోడ్డుంట
పరుగెత్తిపోయింది. అనుకోకుండానే అతని గమనం
మందమయింది.

అతడు కొద్దిగబలలో మలుపుతిరుగుతాడనగా,
మళ్ళీ మంద్రమయిన ధ్వని వినిపించింది. ధ్వనిమాత్ర మే
కాదు, దూరాన వెలుగు తరుక్కుతుంది. ఈమారు
సందేహం లేదు. కారువెలుగుల్లనే అరడికి తెలిసి
పోయింది. మలుపుతిరిగి కొద్దిదూరంలో ఉన్న కానా
గట్టుమీద అనుకొని వెనుక తిరిగిచూసేడు. కారు

నిండుగానే ఉన్నట్లుంది. కాదు చెట్టకనసల్లో మాటు పడినవెంక, మళ్ళీ, లేవ అంతులేని, అంధితేని ప్రయాణాన్ని సాగించేడు సోత్సహంగా, ఏమో సాధించ గలిగొన్న ధీమాతో.

ఇలా తాను ఎక్కడికి వెళ్తాను, ఏం చేస్తాను? ఎక్కడికయినా వెళ్ళాలనుకు-ఏమయినా చెయ్యాలనుకు. మానవుకి మేగాకత్తి, ప్రయత్న ప్రాబల్యానికి అతీత మయిన దేముడికి అరగంబుక్రిందట మరి ఈ లోకంలో లేకు అనుకున్న మనిషికి ఎంతటి అవకాశం-ఉపహాసం! ఏమి అదృష్టమో-కేవలం తనకేకాదు, తాను లోకం లోని ఎందరో మందికంటే మానసికంగా, శారీరకంగా చాలా పదుపాయములు కల పృథ్విలో ఉన్నాను.

“ఈనాడు లేకు అనుకొన్న ఈ కీచి శత్రు ఎందరికి ఎన్నోధార ఉపయోగించగలదో!” అతని మనస్సు పడేపడే అదేవిషయాన్ని ఒకింత మాటల భేదంతో ఆలోచించసాగింది—ఆ ఆలోచనతోపాటు ఉత్సాహముకూడా ఎక్కువయింది. ఉత్సాహముతో పాటు వేగముకూడా ఎక్కువయింది.

ఈసరికి కాదు ఇంటికి వెళ్లి ఉంటుంది. ద్రోహ మెకట్రావు దారిలోనే వెళ్ళి ఉంటాడు. తాను ఏడు గంటలకే పైనుకి వెళ్లి నిద్రిగా ఉండాలని చెప్పినట్లు. తాను ఇంట్లో లేకపోతే ముగ్గురే ఏమవుతుందో- ఏమి చేస్తుందో-సాధం తననుండి ఎంతగా బాధపడు తూందో-అతని మనస్సులో కెళ్లున మెరిసింది. స్థూలు మీది పాలు - కాదు, కాదు, విషం-అలానే ఉండి పోయింది. సీసాకుడా తేలిలుమీద ఉండిఉంటుంది. ఆఁఁఁ, ఎంతహోరమ!

ఈ జ్ఞాపకంతో పాతాన్తుగా వెనకటిరిగి ఇతను దొంగిన వేంకో తొక్కకం మొదలుపెట్టేడు. ఎలా గయినా ముగ్గురు సంగక్షించాలి—ఆనాడు తాను అనుభవించి కాపాడగలిగేను—ఈనాడు ముగ్గురు, ఆమె తనదయినా కాకపోయినా, సంగక్షించాలి— ఏమో, అదృష్టం ఉందోశివో.

తోటప్రక్కనుండి రావడంలో, తిరుగుడుగడ్డ పైకి చాచిత్రక్కమన్న గుంటలోనికి దిగిపోయింది.

దెబ్బగిరిందో లేదో చూడకపోతే ఓపికకూడా అతనికి లేకపోయింది. వెక్కలొనిపోయిన ముడుగులలో, బట్టలనిండా శ్రుశ్రివ బూదతో, అప్పటిదెబ్బతో అడుగడుక్కి నవవని మురిగిస్తున్న పైకియిని కేవలం ఆత్మకక్షేణి నడిస్తూ అతను ఇంటికి చేరుకున్నాడు.

దారిలో ఎవ్వరి పట్టరింపులూ, మాటలూ, ఏదీ వినిపించుకోకుండా పరుగెత్తి మెట్లెక్కి గది నుమ్మంలో నిలచిపోయాడు. అంతో దానికికూడా భయ పడినంత పరి అయిపోయింది ఒక గంటక్రిందట తాను వర్షిగా కూర్చునిఉన్నట్టే...కాదుకాదు, అప్పుడు తాను పూర్తిగా తెలింగా కూర్చున్నాడు. తేలిలుమీది సీసా ప్తూలుమీద ఉంది. గిన్నెగా ఏమో కనబడినాడు. ఇన్ని సంగతులూ అతని మనస్సు భాగంకేమై గ్రహించిందో కాదు-ఏదో అశుభముయి భోరణిని ఎవరో కలలో చెప్పిట్లుగా తోచింది.

అతనికి తా వెన్నకయినా గట్టిగా అప్పు ఏదన గలనా అని ఆశచూసం ఉండేది.

‘మగ్గు’ అని గట్టిగా కేకవేసి కేలను పడి పోయాడు. ఆ కేకలో, మంత్రతాదృశ్యాలను తంజిసి అందుకొంది అతని గొంతు.

కాదు రావడమే తనవ్రగా ముగ్గురే మేకమీదకు వెళ్ళిపోయి, వారి క్రిందకు రాకపోవడంతో రెండు మాడు రోజులకుంటే పరిగా నిద్రలేకపోవడంవల్ల నిద్ర పోయిందేమో అనుకొన్నాడు పద్మా, వసంతయ్యాను. అసలు మందనం అంత రిభవంగా వచ్చేవరకూ అతను ఇంట్లో లేని సంగతే వానికి తెలియదు.

మందనం అనుమతంతోనే కలవరపడిఉన్న వసంతం, మేకమీదకుంటే సాగుకమయిన మందిరం కేక వివరవగానే, ఒక్క దూకులో వచ్చేకు మేక మీదికి. అతుకు తీసి అడుగుపెట్టే వానికికూడా కత్తిలేక పోయినా, ఎల్లాగో గొరిసాయంతో మెట్లెక్కినదైంది పద్మ.

క్షణంలో వాళ్ళందరూ నువ్వుకూడేరు. వసంతం వాళ్ళనందరూ అనతిలకు పంపి, మంద-న్ని కది చేడు, పృథ్వి ఏమో అర్థంకాక. ఎలాగో దుఃఖపు

కళకళలాడుతూవుందో, ఆముఖం అంత ధుమధుమ
లాడుతోంది. చివరదాకా అట్లాగే వుండేది. అత్తగారి
వపువ కాంత ఎరగదు. వచ్చితే అందంగానే వుండి
వుండేది. అసలు అవిడ ఎప్పుడన్నా వచ్చిందోలేదో?
త వెలిగున్నంతవరకు సంద్యారాగంలో నల్లని ముయ్యల
వుండేది అనుకొని. ఎంతో శుభ్రం, పోవ, కొయ్యారం.
నిజంగా భర్త వయసుతనంలో ఈవిట్టి విడిచిపెట్టలేక
పోయివుండవచ్చు. ఆముఖమెలావన్నా క్షుణ్ణిచిన్నతనం
లోనే ఆయన వెల్లి పోయారు. ఒక్క కొడుకునిమాత్రం
తన పెరుమీడుగా ప్రసాదించి. రమణగా వంటే తల్లికి
ప్రాణం. తండ్రిపోయేదరికి రెండేళ్ళు. మళ్ళీ తండ్రి
పోలికే. సరిగ్గా ఆయన నోట్లోంచి వూడిపడ్డాడు. ఆ
కొడుకుని చూసుకుని బలికేడిట. మామగారు పోయిన
వదోకోజాని ముసలమ్మలూ, ముసలయ్యలూ వచ్చి
కేళిపండనం కావాలంటే, అవిడ ససేమిరా అంది.
“నా చిట్టితండ్రి నన్ను చూసి వాడిలిపోతాడు. వాడి
కోసం నేను జీవించాలి. ఆ వికృతరూపంతో వాణ్ణి
నేను పెంచదల్చుకోలే” దంది. అప్పట్నుంచి ఒక్క
పడుపుకంకం తప్ప తక్కిన ఏ బహిరంగ అలంకార
మూ అవిడ మానలేదు. గదిలో ఎప్పుడూ అగర్బాత్తులు
వెలుగుతూవుండవలసిందే. తల కప్పుడూ అగరునూనే.
గంధంసబ్బుతప్ప మరోటి పనికిరాదు. కాశ్మీరంనించి
వచ్చిన పుసునుసీసాలు బల్ల మీద వుండేవి పచ్చకర్నూ
రంతో తాంబూలు వేసుకుంటే ఘుమఘుమ లాడిపోవ
లసిందే. ఆ ఎర్రని పెదవులు పోయే వయసుని కప్పే
సేవి. అంత అందకత్తె! గర్వం వుండడం తప్పకాదు.
కానైతే సంతోషంగా ఎందు కుండగుండదని కాంత
సందేహం. ఎప్పుడు తమ చూసినా ముమ్మల్లో పొద్దు
కుమకున్నట్టు వుండేది. ఒక్కగా నొక్క కొడుకు.
పోయా పాక్కులేదు. పుట్టింటి దగ్గిర్నించి లేచిపోయి
స్వయంగా, స్వతంత్రంగా పట్నంలో కావరంతెట్టి,
మగవాడికంటే ఎక్కువగా స్వరహారాలన్నీ చక్క
తెట్టుకుని, కొడుక్కి చక్కగా చదువుసంస్కలు
నేర్పించి, వో యింటివాణ్ణి చేసింది. తమ స్వయంగా
వీరికోరి, ఎంతమందినో చూసి నెనకాముందూ ఎవరూ
లేకపోయినా కాంతనిమెచ్చుకుని ఇంటికోడలుగా చేసు

కుంది. ఆ కోడలు కొడుకు ముఖంగా కాపురం
చేస్తాంటే చూసి సంతోషించలేదా? ఏమిటి ప్రకృతి
అని కాంతకి కాశ్వరసందేహం.

కాంత మెట్లెక్కి లోపలి కళ్లగానే, వనకాల
రమణరావు వచ్చాడు. భార్యని తీసుకెళ్లి, దంపతి
సహితంగా తల్లికి దణ్ణం పెట్టాడు. వెంటనే లేచి కావ
లించుకుంటుండేమో అనుకుంది కాంత. ఇంత పొందర్య
వతి, శుభ్రవతి, సమధురాలు, అపేక్షకుంతురాలు తనకి
అత్తగారు కావడం తన పూర్వజన్మ పరిపాకం అను
కుంది, అల్లింటి కొత్తకోడలు కాంత.

అత్తగా రటు రంటి పని ఏమీ చెయ్యలేదు.
వెంటనే బొడ్డుశాంచి, వెండిగొలుసుకి వేలాడుకున్న
తాళపుచేతులగుత్తి తీసి కొడుకుచేతులో పారేసి “నా
యనా, నాఅధికారంఅయిపోయింది. ఛాస్తీ వప్పజెప్పేవు
న్నాను. ఈ ఇంటికి యజమానురాలు ఇకమీద అవిడ.
మీరూ మీరూ ఏం చేసుకుంటాలో మీ యిష్టం”
అంది.

కాంతనుండే గుభేలుమంది. రమణరావు విక్ర
మెహం వేసి భార్యకేసి చూశాడు. అవిడ తలవొంచు
కుని వుంది. అయినా లేరుకుని, “అదేమిటమ్మా, దాని
కేం తెలుసుకు? చిన్నపిల్ల! ఈ ఇల్లు ఇదివరకెల్లా జరుగు
తోందో అట్లాగే జరగడం నా వుద్దేశ్యం. నీదే సర్వాధి
కారం.”

“అనగానే సరా నాయనా! ఈ వేర కాక
పోడే, రేపైనా అప్పజెప్పాలనివదాన్నే. అంత్య
నిష్కారంకంటే ఆదినిష్కారం మెరుగు. నా కేమీ పెత్త
నం, పెదబొబ్బలూ వొడ్డు నాయనా” అని కొంగు
కంటికి తేర్చి ఏవవడం మొదలుపెట్టింది.

కాంతకి పంచపాకాయా వైకి పో యా యి,
చిన్నమ్మి వచ్చి లోపలికి తీసుకెళ్లి, వేడిపిట్ల పోసి
ముస్తాలు చేసింది.

తర్వాత తల్లికొడుకు ఏంమాట్లాడుకొన్నాలో,
ఆ రోజుమొదలు అత్తగారుపోయేదాకా తల్లి, కొడుకు
తన యెరుగునందా మాట్లాడుకోడం కాంత చూడలేదు.
మాట్లాడుకోలేదని కాదు. మాట్లాడుకునేవారు. తనఎదు

రుగా మాత్రం వారు ఎప్పుడూ ఇష్టాన్వేషిగా మాట్లాడు
కోడం తలెరగదు.

రాత్రి వొట్టో బాగుండలేదని అత్తగారు భోజ
నానికి రాలేదు. ఆ కర్వాక ఆవిడ పంక్తిభోజనం
చెయ్యలేదు.

కాంత పడగ్గరిలో విర్జీమిద కూచుని గోడమీద
ఎదురుగా వున్న రమణరావు చిత్తీరవం ఘోట్రాపులు
చూస్తోంది.

తల్లి గదిలోంచి రమణరావు వచ్చి, గది తలు
పులు పెమ్మడిగా వేసి, కాంతపక్కని కుర్చీ చెయ్యిమీద
కూచున్నాడు. కాంత ఏమీ మాట్లాడలేదు. అత్తగారి
విపరీతస్వభావం సంగతే ఆవిడ ఆలోచిస్తోంది. అతను
కూడా అదే ఆలోచిస్తున్నాడని ఆవిడకి తెలుసును.
అతనికి తల్లిమీద ఎంతప్రేమో కూడా తెలుసును.
“నాకు దేవుడూ, చెయ్యనూ కూడా ఆవిడే. ఈ
లోకంలో ఆవిడకంటే నాకు ఎవరూ లేరు. తక్కిన
వారంతా ఆవిడతర్వాకనే” అన్నాడు. మొదటిరోజు
పరిచయంలోనే. ఆ రోజునే తనకి, ఆవిడకి రమణ
రావు హృదయంలో వుండే తరతమాలు కాంత అర్థం
చేసుకుంది. అవును. ఆశ్చర్యం ఏమిటి? చిన్నప్పటినుంచీ
పెంచింది. కన్నతల్లి కొడుకుకంటే ఆవిడకి మరెవరు?
కొడుక్కి ఆ తల్లికంటే మరెవరు? కొత్తగా కాపురాని
కొచ్చిన చిన్నతనంలో, కాపురంలో కష్ట ము ఖా లు
వొంటికి పట్టని అర్థంకాని భయంతో కూడిన ఆ నూతన
సంసారంలో ఆవిడకి ఈ విషయం గమనింపులోకి
రాలేదు. క్రమేణా వయస్సు వృద్ధిఅయి, స్త్రీత్వం విక
సింది, దాంతోపాటు భర్త అంటే ఏమిటో పూర్తిగా
తెలుసుకొని, అతనిమీద ఆపేతు కలిగి, అది అతిశ
యించి, తత్వం బోధపడేసరికి, కాంతకి పార్వతీదేవిలా
అర్థవారీత్వం కావాలనిపించింది. కాని దీని కొ పెద్ద
ప్రతిబంధకం కలిగింది. ఆ ప్రతిబంధకమే అత్తగారు.
కాంతకి అనూయ కలిగింది. అనుమానం కలిగింది. అత్త
గారు తనకంటే అందంగా ఉండాలని ప్రయత్ని
స్తోందా? ఉండని, వుంటే తనకే? కాని తన భర్తకి,
నకి మధ్య సంసారముఖం పాటు చెయ్యడం ఎందుకు?

పానకంలో వుడ క లా గ ఈ వి డెవరు? భర్తతల్లి.
తల్లియితే తల్లిలావుండమను. చిన్న పిల్లవాడా బాబుల్లో
పెంచడానికి? ఆయనకి స్వేచ్ఛ ఎందుకుఇవ్వరు?
—ఇవే కాంత తెగని సమస్యలు. అసలు ఈ అను
మానమే ఆవిడకి కలిగేదికాదు; అత్తవారింట్లో తొలి
నాటి సంఘటన అంత విడ్డూర్ణంగా లేకపోలే.

ఏవో రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని
భర్తా, తనూ గదిలో కూచున్నారు. అంతరిక్రీతం చూడు
నాలుగురోజులు జాగారంతో, బహిరంతో, వేదనీకృ
ష్ణానంతో, అత్తగారి ఉదాసీనంతో నరిగి నల్లేరయి
పోయిన ఆ ముగ్ధ ఈ కొత్త వాతావరణంలో పురుగులు
కొరికి విడిగా గాలిలో వేలాడే తాటియాకులా రెపరెప
లాడిపోతోంది. అత్తగారి విపరీత స్వభావం విషయం
భర్తతో చర్చించడానికి వీలులేదు. అతని మనస్సులో
భాగగా ఉందని తనకి తెలుసును. తన మనస్సులో భాగ
గావున్న సంగతి అతను గ్రహించాడు. పెద్దదైన
తల్లిమీద ఆపేతు, గౌరవం, కొత్త భార్యమీద మమ
కారం, ముఖావం, పిటిమధ్య ఆ మర్రవాడుకూడా ఏం
చెయ్యడానికి తోచక, ఎల్లా పలకరించాలో పాలుపోక
మెల్లిగా కాంతితల నిమిరుకున్నాడు.

అప్పుడు సంభవించింది ఆ సంఘటన. రైలు
తలుపువద్ద పెద్ద చప్పుడైంది. తలుపు ఎవరో కేరీరం
అంతా ప్రయోగించి దౌర్జన్యంగా తోసినట్లయింది. తీసి
సరికి వరండాలో మూటకట్టినట్టు కుదేలబడివుంది అత్త
గారు; ఒగరున్నూ, కట్టు లేలేన్నూ, చేతులూ కాళ్లూ
అడిన్నూ. ఆ కళ్లలో స్పృహ పూర్తిగా వున్నట్టు
కాంతకి అనిపించింది. పాపం! అల్లా అనకోకూడ దను
కుంది. భర్త దాక్కురుకోసం వెడితే వచ్చేవాకా
తె తోకపచారాలు చేసింది. కూచున్నంతసేపూ కాంతకి
ఒకటేమాట వ్తావకం వచ్చింది—“నాకు దేవుడూ,
చెయ్యనూకూడా ఆవిడే.”

నిజమే. దేవతాంశం అయిపోయి, చెయ్యంపాత్ర
ప్రారంభించింది కాబోలు. పరమేశ్వరుడా ఏమిగరి? ఈ
రాక్షసకొంపలో ఎల్లా ఉండడం అని కాంతహృదయం
కుమిలిపోయింది.

డాక్టరు వొచ్చి మొగుడుతో ఏం చెప్పాడో ఆ నాటికి, ఈ నాటికి కాంతికి తెలియదు. అది భర్తని అడగలేదు. ఆచూకా చెప్పలేదు. కాని ఆ రాత్రి మొదలు పోయేవరకు అత్తగారు పడుకున్న పక్కమించి లేచి కూచోవడమేగాని, అందరూ చూస్తోందగా నవన లేదు. అట్లా కూలబడిపోయింది. తన సింగారమాత్రం మానలేదు. భోజనాది కార్యక్రమం ఆ గదిలోనే. ఇల్లు కూడా అదివ అనుకూలంగానూ మార్పించి కట్టించారు. చిన్నమ్మ, కొడుకు ఆజ్ఞ తేటేందా ఆ గదిలోకి వెళ్ళివు. కొడలుమాత్రం, కొడుకుతోపాటు పొద్దున్న కాఫీ ఆ గదిలో వున్నావాని. కాంతికి ఈ నాటికి కాఫీపాద రుచిపోయింది.

అదివ ఆ జీవించుకు పడిపోయింది? తనూ, కొడుకు ఆ గదిలో ఉంటే చూసి సంతోషిద్దామనా? కాఫీకి జల్పినంత తుణ్ణం. చూడలేకపోయిందా? చిన్నమ్మ అనవం నుండెట్టండి. పడేళ్లు లేవలేని నుండెట్టేమిటి? కొడుకుపాద ఆపేక్ష మలుచుకోలేక పోయింది గావున. తనలోంచి తుట్టి, తనయట్లా ఉపగ్రహంలా తిరిగే కొడుకు మరోగ్రహంచుట్టా తిరగడం ఇష్టం లేకపోయింది. పహించలేకపోయింది. తన ఆకర్షణ, అధికారం కృత్రిమేమని, కొడుకు ఉపగ్రహాన్ని తన వేపులాక్కుందామని ప్రయత్నించింది. భూమికి మార్గ దీక్ష మధ్య చంద్రుడిలా వుండి రమణరావు పని. కాంతికి మాత్రం నిత్యగ్రహణాలతో కాలం వెళ్లిపోయింది. ఒక రోజు, రెండు రోజులా? పడేళ్లు. రాళ్లలాటి పడేళ్లు. సంసారసుఖం లేని, పిల్లలు లేని, సంతోషంలేని పది X మాడువొందలా అరవై అయిదు రాత్రులూ, పగలూ! అబ్బ! ఎట్లా భరించింది?

ఆ తలుపుదగ్గర నుంచు కిరకిరకేబ్రతారణం అశ్వ పిత్తున్న కాంతికి ఈ పది సంవత్సరాల జీవితచర్య తలలో నీనీమలా గిర్రన తిరిగింది. తల గిరగిర తిరిగింది. వొళ్లు కూలిపోయింది. కింద పడిపోయింది.

ఆ జీవిత అత్తగారి నెలమానికం. రమణరావు ఏవో పట్టుకురావడానికి బజారు వెళ్లాడు. వెంటనుండి ఇంకా రాలేదు. చప్పుడు విని చిన్నమ్మ వొచ్చిచూసింది. అదిచింది, ఇంక నీదిదా అనుకుంది. 'అమ్మమ్మో!

అయ్యో కంత కష్టం వొచ్చిందనుకుంది. నెమ్మదిగా కాంతిని గదిలోకి తీసుకెళ్లి పడుకో పెట్టి ముఖాన్ని కాసిని చన్నీళ్లు కొట్టింది. నెమ్మదిగా అదివ తెప్పోలింది.

"చిన్నమ్మ! పెద్దమ్మగారు నన్ను వొడిచిపెట్ట లేదే. దయ్యమై బాధిస్తోందే. ఆ తలుపు తెరిచి నేను ఏంచేస్తున్నానో చూస్తోందే" అంది.

"ఏంటమ్మగారూ! అన్నీ పైకెళ్ళు మాటలూ. మాట్లాడక పడుకోండి. అయ్యగారింటే వాడిదిపోతారు. ఇప్పటికై నా ఆచూకా నుఖపడనియ్యం వచ్చు"...

అంటోంటేనే కూలబసంచి పట్టుకుని రమణరావు వొచ్చాడు. వస్తూనే భార్యని వెతుక్కుంటూ గదిలో ప్రవేశించాడు. అతనికి ఇంకెవరన్నాడు, భార్యతప్ప. అందుకనే గుంజబా అదివ గదిలోకి వొచ్చాడు. వచ్చే సరికి ఈ దృశ్యం! అతను నిలచునా నీచై పోయాడు.

"భగవంతుడా, పడేళ్లు తల్లియింది. ఇప్పుడు వెళ్ళామా?" అని వాపోయాడు.

చిన్నమ్మ జరిగిందంతా చెప్పింది. చివరికి ఏమైనా "పెద్దమ్మగారు దయ్యమై పట్టుకున్నారని పలకరిస్తున్నారండీ" అంది.

అతను భరించలేకపోయాడు. ఏవో అంత అయి పోయింది, ఇప్పటికై నా నుఖపడదామనకుంటే ఇదేమి ఖర్చురా అనుకున్నాడు. వెంటనే వెయ్యిపూహలతో, బాధలతో, బయలులతో, అడీఆడని కాళ్లతో డాక్టరు దగ్గరికి వెళ్లాడు. డాక్టరు వొచ్చి అంతా చిన్నాడు. అన్నీ పరీక్షించాడు. కాంతివొళ్లు కొంచెం వెచ్చగా ఉంది. డాక్టరుతోపాటే రమణరావుకూడా పగటి జీవ అవిజ్ఞ మొదిటిసారి పూర్తిగా పరీక్షించాడు. ముఖం పాలిపోయింది. నుండెలు గైజలా పరుగెత్తుకున్నాయి. డాక్టరికి ఏమీ తోచలేదు. లేదీ డాక్టర్ని పిలిపించ మన్నాడు. రమణరావు వెళ్లాడు. ఈ లోగా కాంతి పేలావన ప్రారంభించింది. "అత్తయ్యా, మమ్మల్ని నే నేం చేశావో మనస్సులో ఏమన్నా అనుకుంటే తుచించండి. చిన్నతనం. తెలియదు. నన్ను చూసి కాక పోయినా మీ కొడుకునుఖంకోసమైనా మీరు ఇల్లువిడిచి వెళ్లిపోండి. మమ్మల్ని కూ మనస్సులో పూజిస్తాం. అత్త

య్యా, నామధ్య ఒక్కటి చెల్లించరా" అంటే ఏదో ఏదో అంటోంది. మాట్లాడుతోనే వుంది. విపరీతమైన వికారంతో లేచి బ్రహ్మాండంగా నాంతులు చేసుకుంటోంది. వెళ్లిపోదానికి లోపల ఆదరువు ఏమీ వున్నట్టు లేదు. లేత తమలపాకువంటి మనిషి ఆ వికారపు పట్టులో ఎర్రగా కందిపోయింది. యమతాపపడుతోంది. చిన్నమ్మిరిల పట్టుకుంది.

లేడీడాక్టరూ, రమణారావు వచ్చారు. అవిడ కథంతా వింది. అత్రగారి గదితలుపు తెరిపించి అంతా పరీక్షచేసింది. తిరిగి వచ్చి కాంతని బుజ్జగించి ప్రశన్నం చేసుకుంది. మగడాక్టర్నీ, రమణారావునీ గదిలోంచి వెళ్లిపామ్మంది. తలుపేసింది. పరీక్షచేసింది. అవిడ పరీక్షచేస్తూండగానే కాంతకి నాంతి వచ్చింది. ఆ పట్టు వదిలినతిర్వాత డాక్టరు చిరునవ్వుతో కాంతని అడిగింది:

"అమ్మా, నీకు ఈ యిల్లు విడిచిపెట్టి వెళ్లిపోదామని వుందా?"

కాంత పాలినముఖంలో చిరునవ్వు ఉదయించి, ఆవుసన్నట్టు తలవూపింది.

"కూర్కాళం వెడతావా?"

"ఎందుకు?"

"అక్కడ ఆక్రమంలో స్వామి సాన్నిధ్యంలో వుంటే ఏ దెయ్యాలూ నిన్ను బాధించలేవు."

కాంతముఖం విప్పారింది. "వెడతాను" అంది.

"తీసుకెళ్ళమని మీ వారితో చెప్పవా?"

"చెప్పండి"

"అంతేనా నీ రుగ్మత?"

కాంత తల వూపింది.

డాక్టరు తలుపు తీసింది. అవతలికి వెళ్లి, మగ డాక్టర్నీ రమణారావునీ పిలిచి దూరంగా తీసుకెళ్లింది. ఆచుర్వాతో రమణారావు చేతులు జోడించుకుని వింటున్నాడు.

"అపామం ఏమీ లేదుగదా?"

"త్వరలో మేలుకున్నారగనక లేదు"

"జత్యేమిటి?"

"కొంచెం గ్రహసంబంధమైనదే"

రమణారావుకి కోపం వచ్చింది. వొడ్లు మండిపోయింది. "మీరు భూతవైద్యులా?" అన్నాడు కోపం విగపట్టుకొని.

"అవసరం వస్తే"నని డాక్టరు చిరునవ్వు నవ్వింది.

మగ డాక్టరు తెల్లబోతున్నాడు.

ఆప్పుడు లేడీడాక్టరు చెప్పింది: "నిజమేనండీ. ఆవిణ్ణి మీదోషం ఆశేసిందింది. మీ అమ్మగారో, మీ నాన్నగారో ఎనిమిదితలదాకా చెప్పడానికి వీలేదు. వెంటనే స్థలంమార్చి కూర్కాళం తీసుకెళ్ళండి."

మగడాక్టరు పొట్టచెక్కలయేటట్టు నవ్వుడం ప్రారంభించాడు.

"రమణారావుభార్య గదితలుపు తోసుకుని వెళు తోంటే అది కిరికిరలాడింది.

అ హం భా వ ము

శ్రీ బుట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి

ఇది నాకే లివి మామకాంగులు నా దీకంత నాదమ్మ మో
మిది నా దీ తను వస్మసీయమని—ఇంతేగాని గర్వముతో
ఇదియే నేనని చెప్పి చూపుకొన నా మృన్నిర్మితాంగములో
నెదియున్ లే దెట దాచినాడవు, ప్రభూ, ఈలో సహంభావము ?

ఈ రుధిరాస్థిమాంసయుతమృణ్మయదేహప్రమోదభేద సం
భారము నాదె య్ తలపు మాయిక మం చొకసారి, నేనుగా
కే రివి పొందువా రనుచు నిఁకొకసారి తలంతు : నా అహం
కారము నన్ను లోగొని వికారుని జేయు నితాంత మీగతి.

ఏనను చిన్నిమాటను కుదించితి వెంత బృహద్విశేష మీ
మేనున గానరా దిది భ్రమింపగజేయు ననుక్షణమ్ము దా
లో నెటనో రహస్యమగు లోతుల దాగొని సర్వభారమున్
బూనుచునున్న రీతిని—కనుంగొనజాలను దీని నో ప్రభూ !

భ్రమ యని యంటిగాని యనరా దటు లున్నది దెందొ : కాని తత్
ప్రమ నెటు లేనెటుంగగ గలాడను ? స్రష్టవు నీ వెటుంగవా ?
శ్రమపడు నాకు జ్ఞానము ప్రసాదమునేయుము తండ్రి ! ఇన్ని నా
ళ్లు మహి “స్వ”రూప మెయ్యదొ ఎటుంగెయుండిన నేను మూఢుడన్.

జాతకతాజకములపరస్పరసంబంధము

*

= శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు =

ఇతర కాస్త్రనిమిత్తములలో ఎట్లాకాని, క్యాలిమ
కాస్త్ర విచారమునమాత్రము మన ప్రాచీనుల దృష్టి
మిక్కిలి ఉదారమైనది. ఎన్నియో శతాబ్దముల అనుభవ
ములను ప్రోదీకరించి దిగ్విప్లవస్థిపంపములు, యోగ
సిద్ధులు నను దశిష్టపరరాశిరాశి మహర్షిపుంగవులు లోక
సాతార్థమై ప్రతిపాదించిన సంప్రదాయము లనేకము
లుండినా, అన్యదేశీయపండితుల హోరాకాస్త్రనిష్ఠా
వాదులవలన మన ప్రాచీనులు నిరాదరించినవారు
కారు. మైగా, వారి యుక్తులను, సిద్ధాంతములను,
సంప్రదాయమును గమనించి, తమ యనుభవములకు
తెచ్చుకొని, క్రమక్రమముగా వానికి తమ గ్రంథము
లలో యుక్తస్థానము నిచ్చి గౌరవించినారుకూడ. ఇట్టి
కార్యము కాస్త్రాభివృద్ధికి వాస్తవముగా అత్యంతావస
రము. కాననే,

“యథా ధరాదిసంతాపై

క్షేమ్యస్త్రి ర్యర్థతేతరాం,

తక్షర నూరితోపాద్మై

క్వాస్త్రం నిర్మలతాం క్రతేత్.”

అని మన ప్రాచీనులు కాస్త్రాభివృద్ధికి మార్గము
నుపదేశించినారు. ఇది పశోపదేశ సాండిలికప్రకటనము
కాదు. ఈ ధర్మములకు తామే మార్గదర్శకు లయినారు
నారు.

మామమ ! క్యాలిమకాస్త్రప్రవర్తకులను ఆచార్యుల
కట్టిలో అన్యదేశీయులను యవనాదులను చేర్చి
గౌరవించి మన ప్రాచీనులు తమ భావోదార్థమును,
కాస్త్రాభిమానమును సహా వల్ల దించిరి. ఇక ఆ పట్టిక:-

“సూర్యః పితృమహో వ్యాసా

శిష్యః శ్రీః పరాశరః,

కళ్యణో వారహో గుప్తో

మరిది ర్మమ రంగిరా,

లోమశో పారికే త్వైర

చ్యవనో యవనో గురుః,

కౌసళో స్థావక హ్యేతే

క్యాలిమకాస్త్ర ప్రవర్తకాః”

(కాళ్యపుడు)

ఇందు పేర్కొన్న యవనాచార్యు డెవరో,
అతని నామ మేమో, మనకు తెలియదు. యవనశబ్దము
గ్రీకుదేశీయులకు అన్యయులుట సంప్రదాయము.
పారికేశబ్దముసహా ఖండారకాస్త్రాన్ని మూర్ఛించునదే
యందును. శ్రీమతకారంభమునకు పూర్వమే—అనగా
దాదాపు రెండువేల సంవత్సరములకు మునుపే—గ్రీకు,
చార్డియా, ఈజిప్టు మున్నగు దేశములలో క్యాలి
మకాస్త్రమువిశేషముగా వ్యాప్తిలో నుండినది. దిగ్గంతుల
నంటి క్యాలిమకాస్త్రపండితు లుండిరి. అత్యంతాండరు
చక్రవర్తి దండెత్తించినపుడు అతని వెంట గ్రీకుదేశపు
క్యాలిమపండితులు కొందరు మన దేశమునకు వచ్చి
యుండిరట ! శ్రీ. క. రెండవశతాబ్దమువాడగు క్లాడి
యస్కుటాలెమీ అను సుప్రసిద్ధకాస్త్రజేత్ర వ్రాసిన
మూలములు శేటికిని పాశ్చాత్యదేశములలో ప్రచార
మందుండు హోరాకాస్త్ర సంప్రదాయములకు పరమా
ధారము. దండయాత్రలు, మతప్రచారము, వాణిజ్యము
మొదలగు కారణములచే ఖండారములవారితో మన
దేశమువారికి రాకపోకల సంబంధ మేర్పడుటవలన అన్య
దేశ కాస్త్రసంప్రదాయములు కొన్ని క్రమక్రమముగా
మన దేశములో వాడుకకువచ్చినవి. ఖండారముల
వారు పయితము మన మహర్షి సంప్రదాయములు కొన్ని
శేర్పుకొనిపోయియుండునట తప్పకాదు.

కావుననే శ్రీ. శ. నాలుగైదు శతాబ్దముల నాటికి యవనసంప్రదాయములు కొన్ని మనవారి పద్ధతులలో మిలితమైయుండినవి. యవనమతముపై వరాహమిహిరాచార్యునికి గొప్ప విశ్వాసము. యవనభాషాపదములను తన గ్రంథములలో నతడు పయోగించినాడు. యవనసంప్రదాయమునుండి నాథసమోగములను స్వీకరించి తన బృహజ్జాతకములో నితడు వివరించెను. గ్రహముల నైసర్గికమైత్రి విషయములో మహర్షి మతముంటే యవనమతము భిన్నముగా నున్నది. గురుకుజాలు పవిత్రన సంప్రదాయములో ఆనోగ్యమిక్రముగా నుండగా, యవనము వారిని ఆనోగ్యోక్తమైత్రు లనిరి. ఇట్లు పరస్పర విరుద్ధములగు సంప్రదాయములు రెంటిని వరాహమిహిరాచార్యుడు తన గ్రంథములో వరుసగా వ్రాసెనుకాని, ఏ పద్ధతి నైనా తప్పవలేదు. భిన్నదృక్పథముతో చూచివుడు కాని, భిన్నవిషయముల క్యర్థపథ యున్నవుడుకాని, ఈ పద్ధతులు రెండును సమంజసములే యని అతని యభిప్రాయము కాతోలను. తరువాతివారిలో కేవలార్కుడు దీనిని విపులముగా చర్చించి, వివాహపు పాంతునములను చూచు విషయములో గ్రహమైత్రిని చర్చించుసందర్భమున యవనసంప్రదాయమే ఆదరణీయ మనియు, వరాహమిహిరాచార్యుని కది అభిమత మనియు సయోక్తికముగా సాధించినాడు :—

“ఇద ముదీక్య వరాహవిరోచనో
నిజమతేనతు మాపితవాకృతః,
స బహుమన్యత ఏవ యభారథం
జయతి కాస్త్ర మిదం యవశేష్యసి.”
(వివాహబృందావనము)

ఇంత ఏల? వరాహమిహిరాచార్యునికి యవనములపై నున్న గౌరవమునకు అతని బృహత్సంహితలోని యీ క్రింది శ్లోకమే సాక్షి :—

“మేచ్ఛాహి యవనాస్తేమ,
సమ్యక్ కాస్త్ర మిదం స్థితం,
ఋషివస్త్రేపి త్వాజ్యంలే,
కింతువ ర్యేవది ద్విజః.”

శ్రీ. శ. ౧౦ నుండి ౧౫ శతాబ్దముల కాలము మన దేశమున హోరాశాస్త్రమును పునరుజ్జీవింపజేసిన మూలక యుగ మనవచ్చును. ప్రాచీనతంత్రగ్రంథము లశేకములను సంశోధించిన భట్టోత్పలాచార్యునిరంటి గ్రంథకర్తలు, ఖగోళగణితశాస్త్ర పారంగతులగు భాస్కరాచార్య ప్రభృతి శాస్త్రజ్ఞులు, బాతక కర్మపద్ధతినిగూర్చి విపుల పరిశోధనచేసి యద్భుతగ్రంథములను వ్రాసిన శ్రీశతాచార్యుడు మున్నగు హోరాతంత్రజేత్రులు జరింది శాస్త్రమునకు నూతివకర నొసగినారు.

కాని, అప్పటికి వాడుకలో నున్న దశాపద్ధతుల వలన సాధించిన ఫలములు తరువాతికాలపు విమర్శకులకు కాలనిర్దేశవిషయమున సార్వత్రికముగా తృప్తి నిచ్చినవి కావు. దైవందివానభవములను నూదించు దశాపద్ధతి అవసరమని వారికి తోచినది. యవనసంప్రదాయములో వాడుకలో నుండిన వర్ష బాతక దశాపద్ధతిని వారనభవమునకు తెచ్చుకొన్నారు. అంతేకాక, ఈ పద్ధతిని విస్తరించి మాసవర్ష, దినదీప మున్నగు వివరములను గూర్చి విపులగ్రంథములనే వారు వ్రాసియుండిరి. అప్పటికి ఉత్తర హిందూస్థానములో మొఘలు సామ్రాజ్యము వ్యాప్తియైయుండిన అశ్వదేశీయ సంస్కారము సయితము మనవారికి కొంత సాయపడి యుండె ననుటకు సందియ ముండదు.

అప్పటి పరిశోధకుల నెదుర్కొన్న మరియొక సమస్య కలదు. బాతకమునందలి తన్వాది ద్వాదశభావములలో ఒక్కొక్కటి నానావిధవిషయములను తెలుప జాలిన ననుట సుప్రసిద్ధవిషయము. అట్టి భావములలో ఏదైనా యొకటి దశ్యులమును నూదించినపుడు, ఆ భావమునకు సంబంధించిన విషయము లన్నియు సార్వత్రికముగా విషయఫలము నిచ్చుట అనుభవవిరుద్ధ విషయము. ఉదాహరణార్థమై ఆరవభావమును తీసుకొందము. ఇది సామాన్యముగా ఋణ, రోగ, శత్రువులను తెలుపు ననుట సంప్రదాయము. ఈ భావము చెడినపుడు ఆరోగ్యము చెడుట, ఋణభాగ కలుగుట, శత్రువీడ సభరించుట—ఈ మాకుఫలములు సర్వసాధారణముగా వచ్చుట కష్టముకదా? ఇట్టి సందర్భములయందు భావమునకు చెందిన ఫలము దానికి సంబంధించిన నానా

విధ విషయములలో ఏ ప్రత్యేకాంశమునకు మాత్రమే అన్వయించునో, దానిని సూచించుటకు ఉపాయాంతరము కావలసినదైనది. వై ఉదాహరణములోని మూడు విషయములలో ఒక్కొక్కదానినిమాత్రము ప్రత్యేకముగా తెలుపు విశిష్టమిందువు కల దనుకొందము. అట్టి విందుక్రయములో ఏది స్థావరదృష్టిగ్రుల మూలమున దుష్టుకునో, అవిషయమునమాత్రము భావఫలము ప్రకటిత మగునని కులభముగా సూచించుటకు నీలు కలుగునుగదా? యవనపద్ధతి నాశ్రయించి ఇట్టి విశిష్టమిందువులను సాధించి ఉపయోగించు మార్గములను ఆకాలపు కాస్త్రజ్ఞు లెలాంటిదేసుకొనిరి. ఈమిందువులకే 'సహమ'ములని పేరు. భిన్న విషయములను సూచించుటకై రహరమి సూచనహయములు సాధింపబడినవి. నీనికి సంబంధించిన యోగములనుగూర్చి విస్తారముగా మనవారు గ్రంథాలయకు నిర్మించినారు.

మఱియు, సహరీన సంప్రదాయములో గ్రహముల దృష్టికి మంచిదృష్టి యో, చెడ్డదృష్టియని భేదము లేదు. శుభగ్రహముల దృష్టి మంచిదే అనియు, పాపగ్రహముల దృష్టి చెడ్డదే అనియు వారు సిద్ధాంతీకరించిరి. ఆధ్యాత్మికదృష్టితో విమర్శించినప్పుడు ఈ వాదమునకు గొప్ప విలువ యుండువచ్చునేమో కాని, సామాన్యజనుల నిత్యజీవనమున గూర్చి చెప్పించుపట్ల ప్రావీణ్యదృష్టితో దీని నన్వయించుట చాలకష్టము. ఇంతే కాదు. స్థిరవలనకేమి, అధిపత్యమువలనకేమి, పాపగ్రహములకు వైకము కొన్ని సమయములలో శుభ ఫలప్రదత్వము సహరీన సంప్రదాయమునా రంగీకరించియే యున్నారు. అట్టిచో, దృష్టిమాత్రమే, కొన్ని సందర్భాలలోనైనా, శుభత్వమో, అపకూల్యమో లేకుండుట నిష్పక్షపాతదృష్టి కల పరిశోధకులకు సమంజసముగా తోచినది కాదు. యవనసంప్రదాయములో కేంద్రదృష్టి క్రమదృష్టి యనియు, కొణదృష్టి మిత్రదృష్టి యనియు వ్యవహారము. ఈ పద్ధతినే మనవారు స్వీకరించి దృష్టిబలాబల వివేకముగూర్చి పెక్కు సూత్రములనే వ్రాసిరి.

మఱియొక్కటి. వాడుకలో నుండిన పద్ధతిలో గ్రహము పూర్ణదృష్టిస్థానమునకు కొంత నమోకయుం

డినా, ముందుండినా, ఫలస్వరూపములో వ్యత్యాసముండలేదు. బలపరీక్షణములో మాత్రము స్వల్పభేదము చెప్పవచ్చునేమోకాని, పక్షస్వభావములో మార్పులేదు. సమస్తప్రకదృష్టిని ౬ భాగలలో గ్రహ మధిల పించునప్పుడు ఆ దృష్టి మాటికి ౮౦ వంతులు బలము కలది యనియు, సమస్తప్రకస్థానమును దాటి ౬ భాగల దూరములో గ్రహమున్నప్పుడు ఆదృష్టి మాటికి ౮౦ వంతులు బలముకలదనియు శ్రుత్యాచార్యుని మతము. అంతేకాని, ఫలస్వభావములో మార్పు సూచించబడలేదు. దృష్టిస్థానము నతిక్రమించిన గ్రహమునకు కాక, దాని నధిలపించు గ్రహమునకే ఫలప్రవర్త్యము యవన సంప్రదాయములో విశ్వసించబడుచున్నది. ఒక చిన్న దృష్టాంత మిది. ఆస్త్రహనుకు నధిలపించు గూర్ముకు త్వరలో మనకు రాత్రుని సంపాదించి యీగలకు. కాని, ఆస్త్రమిందియున్న మార్ముకు మన కీకుగం దేమియు లేదుకదా? అనుభవములో యవనసంప్రదాయమునకు విలువయున్నదని కనుగొన్న మనవారు దృష్టి ఫల నిర్ణయవిషయమున ఇర్థికాలాది యోగములు మన కాస్త్రమునందు చేర్చి కాస్త్రాభ్యున్నతికి గ్రహ సూచినారు.

వైక సూచించిన యవన సంప్రదాయములకు మొత్తముమీద 'తాజక' పద్ధతి యని వ్యవహారము. జాతకమును పదమును వర్ణవ్యత్యాసము చేసి ఎగతాళికై తాజక మని మనవారు పేరుపెట్టినది కొంద రందురు. తాజకశబ్దము సామాన్యముగా స్త్రోచ్చమరుషులగు సూచించుచుండెనని శ్రీ. క. ౧౧ వ శ్లోకమున సూచించబడినది. 'కథాసరిత్సాగరము'లో ఈ క్రింది శ్లోకము తెలుపుచున్నది:—

“తత్ర తేనైవ సహితః పథి ప్రాస్త్యైర తాజకైః, నిత్య పరస్మై మూల్యేన దత్తోభూ తాజకాయనః తేనాని తావ ద్భృత్యానాం హస్తీకాశానికాకృతే మరవాశాభిధానస్య కురుషుస్య వ్యవృత్తిత్”

(కథాసరిత్సాగరము-రత్నప్రభాలంబకము)
యవనాచార్యుడు పారసీభాషలో వ్రాసిన జ్యోతిశ్శాస్త్రమందలి వర్ణజాతక సంప్రదాయమునకు తాజక మని వ్యవహార మున్నట్లు లేన 'హయనరత్న'

మున బలభక్తుడు నిర్వచించినాడు. ఇది యిట్లుండ నిండు. మూర్ఖభగవానుడే ఈ తాజకశాస్త్రమును యవనని కుపదేశము చేసెనట!

“బ్రహ్మదా గదితం భానో,
భానువా యవనాయ యత్,
యవసేనచ యత్ప్రీక్తం
తాజకం తత్ప్రీకాశితం.”

అని ‘రోమకుడు’ నెలవిచ్చిరాడట! ఈ రోమక మహాకయు దెవడో ఇటలీదేశపు సిద్ధాంతిగా నుండుననుటకు సంశయముండదు. కానీ, ఇతనికి సంయతము మన బ్రహ్మపై నంత భక్తి! పోనిండు! ఇచట నొక చిత్రమైన వితిహాసమున్నది. పూర్వ మెప్పుడో బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరులు ముగ్ధులను నూర్కొరికి కాపమిచ్చిరట! ఏక కాపమిచ్చిరో, నూర్కొరి అపరాధమేమో తెలియరు. ఆ కాపపురుగుగా నూర్కొరిభగవానునికి మేచ్చుత్వము వచ్చెనట! పాపము! ఆ మేచ్చునూపధారి నూర్కొడు ఇటలీదేశమునది రోమకపట్టణములో ఈ తాజకశాస్త్రమును చెప్పెనట! మన పుణ్యధూమిలోనే చెప్పియుండకూడదా? ఆ నూర్కొరిభగవానుడు చెప్పిన కారణమున ఈ తాజకశాస్త్రము పరిత్రము, అగ్రయన యోగ్యము అయినదట! ఈ క్రిందివాక్యములను గమనింపుడు :-

“కేశవిష్ణుఁడు ధర్మకాపాత్
మేచ్చుతాధికత తిగ్మయరీచే,
రోమకేచ పురి లబ్ధ మశేషం
తద్విజాతిభి రహోధ్యయనీయం”

(హిల్లాజుడు)

“బహ్మద్యేషికురుమక్తపంభన మిదం
తద్రిజకం విద్యతే
శాస్త్రం యద్యోః ద్వితైరపి తథా
ప్రయోగేషు వర్తం భవేత్.”

(తాజకధూవణము)

ఇంతేకాదు. కశ్యపమున తాజకశాస్త్రమే సత్యమని వాని ప్రామాణ్యము నుద్ఘోషించు శ్లోక మొక్కటి తాజక గ్రంథములలో మదాహరించబడుచున్నది :-

“కృతే ప్రతామహం శాస్త్రం
ప్రతాయాం తాదిరాయణం,
గార్గీయం ద్వాపరే ప్రాక్తం
సుపత్త్విం తాజకం కతా.”

(శీర్ష తాజకము)

సహితనాచారపరులగు మన ప్రాచీనులు శాస్త్రాభివృద్ధికై ఖండంతర సంప్రదాయములను వాడక చేసుకొని స్యమితమున చేర్చి వాని శంతటిగౌరవము నిచ్చిరో చూపుట కింత చాలు ననుకొందును. వరాహమిహిరాచార్యుని కాలమునుండి మొన్న మొన్నటిదాక మన తోగ్తిశాస్త్రవేత్తల కిట్టి వికాలదృష్టము పట్టువడియుండుట మన అవృష్టము. అట్లుకాక, “న వదే ద్యాంసం భాషం ప్రాజ్ఞైః కంఠాతైరపి” అను ధర్మశాస్త్రవాక్యమునే వారు నమ్ముకొని యుండిరని, మన దేశమున ఇప్పటి కన్నియో కేతాబ్దులులకు పూర్వమే ఈశాస్త్రము రూపవామక్రియలు శిక్షనశించియుండెడిది.

కానీ, ఏమి కారణమో, ఇటీవల మన కార్తాంతికులకు ఇట్టి వికాలభావములు తగ్గిపోవసాగినవి. సత్యమును విచారించితిమేనీ, మనుపటికాలమున కన్న ఇప్పుడే మన కిట్టి విజ్ఞానాభివృద్ధి కార్యములకు మెచ్చుగా సౌకర్యము లన్నవనట! సర్వవిదితము. అట్లుండియు, నూతనోపాయముల పట్ల మనవా రిప్పుడు ద్వేషమో, వైముఖ్యమో చూపుచుండుట మాత్రము చింతకరము. కావుననే శాస్త్రము గ్రువ్వపట్టసాగినది. ఇతరశాస్త్రముల విషయమున సర్వతోముఖముగా వికాసము కలుగుచున్న ఈ కాలమున అతి ప్రాచీనమై వేదాంగముగా భావించబడుచున్న ఈ పవిత్రశాస్త్రము కళదక్కి నిద్రించుచున్నది. సామాన్యజనుల కింకను ఈ శాస్త్రముపై నభిమానము పోలేదు. వార్తాపత్రికలు ‘వారిభుము’లకు చోటిచ్చుచుండుటే దీనికి నిదర్శనము. కానీ, ప్రతిభావంశులగు విద్యాధికులు ఈ శాస్త్రముపట్ల జేదాసేయమో, అవిశ్వాసమో చూపుచున్నారు. కళాకాలం, విశ్వవిద్యాలయములు దీనికి అప్పొగ్గితాదోమము నంటగట్టినవి. మన కథ యిట్లుండగా, ఖండంతరములలోని వండికు లిప్పుడు హోరాశాస్త్రవిషయమున విమలపరిశోధనలు సలుపుచున్నారు;

కళాశాలలు పెరిగివు విద్యార్థులు స్థాపించివారు; అపాధారముగా గ్రంథసామగ్రి పెరుగుచున్నది; అపూర్వవిషయము లెన్నో ఆ పండితులు కనుగొని సాధించివారు. వానినెల్ల మనవారు గమనించి తమ యుక్తములగు అంశములను మన సంప్రదాయములో చేర్చుకొనవలసి యున్నది. నూతనోపాయములచే మన శాస్త్రమునకు వన్నె రావలసియున్నది. అట్లు కొనితో అది నిరీక్షమగుట తప్పదు.

మచ్చునకు కొన్ని ముఖ్యవిషయముల నివల నూచించుచున్నాము :-

(i) దూరదర్శక యంత్రసాహాయ్యముచే నేమి, గణితశాస్త్రశక్తిచే నేమి, ఇంద్ర (సైన్యాదు), వరుణ (యురేనము) గ్రహములకు శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టి వాని దైనికచారమును తెలుపు మూర్తియులు సిద్ధపరచివారు.* ఆగ్రహములయొక్క రాశిభావస్థితులు, దృష్టిది యోగములు, గ్రహజ్యేషు మున్నగువాని మూలమున శక్తిజాతకములందేమి, సంస్థాజాతకములందేమి కలుగు ఫలవిశేషములను గూర్చి విస్తారముగా గ్రంథములు వ్రాయబడివి. జాతక ముహూర్తప్రశ్న చక్రములలో ఈ గ్రహములను వదలివేయుటచే శాస్త్రదృష్టిలో మనకు గొప్పకష్టము వాల్చినది. నిప్పుకుపాతిదృష్టిలో విమర్శించువారికి పైయధమందలి సత్యము విశ్వాసార్హముగా కానవచ్చుటకు సందేహము లేదు.

(ii) పై నూతన గ్రహములను మన జాతక చక్రములలో నుపయోగింతి మనుకొనుటకు, సవారీవ సంప్రదాయమునే ఆశ్రయించువారికి అప్పుడొక దిక్కు రాగలదు. ఏమనగా, దేశం కట్టునపుడు మన ప్రాచీన పద్ధతులలో ఈ నూతన గ్రహములకు స్థలము లేదు. ప్రాచీనులకాలములో నీగ్రహములు కనుగొనబడి యుండు

* యమగ్రహ (పూటో)మని నూతనమున్న గ్రహముకట్టి ౧౯౩౦ లో కనుగొనబడినది. ఈ గ్రహము యొక్క చారముసంయతము ఖండాంతరముల వారి పంచాంగములలో ఇటీవల కానవచ్చుచున్నది. జాతకములలో దీని ఫలములనుగూర్చి పరిశోధనలు జరుగుచున్నవి. దీనినిపైతరము మనవారు మరచరారు.

లేదు కనుక, వానికి మన ప్రాచీనులు దేశాలలో తోటు చూపగై... నూతనగ్రహములకు ఫలము చెప్పి దేశాలలో మాత్రము వారి నుపయోగించవలెనుట శాస్త్రగర్భము కాదు. అగుటచే, పాశ్చాత్యులలో వాడుకలో నున్న దశాపద్ధతులనే మన మధ్యనీచి వాడవలసియున్నది. రెండు శతాబ్దముల క్రిందనే మన దేశపు కారాంతికులు కొందరు కొంత కొంత పాశ్చాత్యదశాపద్ధతుల రుచి చూచినట్లు చూచవలం కానవచ్చుచున్నది.

“జన్మతః ప్రాగ్విలోక్య తృతీయే దినే,
చంద్రమాశ్చే చ్యుతై రగ్యక్త దృష్టే భవేత్,
జన్మతః స్త్రీ వర్షే తృతీయే శుభం
వాచ్య మేవం ఖలై ర్బాలక స్యాక్యకా.”
(సంకేతనిధి)

“ఏవం ప్రాగ్విలోకనప్ర
మేహ్ని ఖాద్ధి మితేది నీ,
సదపద్ధప్త్యయంత్రేణ
తన్మితేణై రిథా ఫలం ”
(జాతకాదేశవార్గము)

పైశ్లోకములలో నూచించబడిన సుప్రదాయమునకే ‘ఏనవర్షపద్ధతి’ అనియు, ‘దేవమానపద్ధతి’ అనియు శ్లోకవారము. ఇది పాశ్చాత్యులలో సర్వసాధారణముగా వాడుకలో నున్నది.

“ఏకాంతేన గగయేత్ మనుజస్య వర్షాకా”
(మనుస్మృతజాతకము)

అను దశాక్రమును పాశ్చాత్యులలో ప్రచారము లోనున్న ‘ఏకాంతేన పద్ధతి’ అను దశాసంప్రదాయమును నూచించుచున్నది.

విమర్శించిచూచినచో ఈ రెండుపద్ధతులకు మూలమూల మొకటే. దేశతల కొక ఏనమే మానవుల కొక సంవత్సరమని, ఈ సిద్ధాంతము మన ప్రాచీనులు బాగుగా తెలుగుదురనట కనేకనిదర్శనము లున్నవి. ఏదాది కొకమారు క్రాద్ధముచేయుట, నాలుగుదినముల శుభవునకు, నాలుగుసంవత్సరముల కాలానికి సమాన ప్రక్రియతో బాలగ్రహకాంత్యాదులు చేయుట-ఇత్యాది

దులన్నియు ఈ మాత్రముపై నాధారపడినవే. అగుటచే, ఈదశాపద్ధతులు మన ప్రాచీనలకు తెలిసియుండలేదని కలచుట సాహసము. కాని, ప్రాచీన గ్రంథములలో వీని నూచన కానరాదట సత్యము. అనేక విషయములను రహస్యముగా నుంచినట్లు దీనినినైతము ప్రాచీనులు దాచియుండిరా? చెప్పకాలము. లేక, ఎన్ని తంత్రగ్రంథములు నశించినవో?

అది యట్లుండె. మనమ్య జాతకాదిగ్రంథములలో నీపద్ధతులు విత్తులముగా వ్రాయబడలేదు. అప్పటికి ఈ సంప్రదాయములు మనవారికి బాగుగా అనుభవమునకు వచ్చియుండలే దనకొందును. ఇటీవల పాశ్చాత్యగ్రాన్థవేత్తలు పై సంప్రదాయమును గూర్చి పాచ్చుగా పరిశోధనచేసి అనేకముగా పథకగ్రంథములు, ఫలగ్రంథములు వ్రాసియున్నారు. ఇది నిరాదరించినచో లోపము మన శాస్త్రమునకే. మహర్షులు చెప్పినదశాపద్ధతులు నిస్సార్థములని నా ఆశయము కాదు. నూతనోపాయములచే వాని కెట్లు మెరుగు పెట్టవలయునో, శాస్త్రవేత్తలు శోధించవలసియున్నదని మాత్రమే నా మనవి.

(iii) ఆధానలగ్నమునుగూర్చి మన ప్రాచీన గ్రంథములలో కొన్ని యంశములు కానవచ్చుచున్నవి. కాని, చాతకఫలాదేశవిషయములో ఆధానలగ్నము నుపయోగించు సంప్రదాయము నా యెఱిగినంతలో మన కార్ధాంతికుల కిచ్చు నాడుకలో లేదు. సత్యం తాన సౌభాగ్యఫలప్రాప్తికై ఆధానమునకు లగ్నమును నిర్ధరించుట మన మహర్షి సంప్రదాయ మనట అందరు నెఱిగిన విషయము. కాని, ఇప్పటి సాంఘికవాగ్ధికలో ఆధానకర్మకు లగ్నమే కాదు - దినపూర్వ సయితము అక్కరలేకపోవుచున్నది. పోనిత్రము, జన్మకాలమునకు ఆధానకాలముతోగల పరస్పరసంబంధమును గూర్చి పాశ్చాత్యులలో కొందరు మహానీయులు ఆపార పరిశోధనలు సలిపి నూతనాంశములను కొన్నింటిని కనుగొన్నారు. ఆధానకాలలగ్నచంద్రులతో జన్మకాలచంద్రులగ్నములకు ఒక నిర్దిష్టసంబంధమున్నదని వారి సిద్ధాంతము. అట్లే, గర్భస్థమింద ప్రభవచలనకాలము సంయతము ఆధానజన్మకాలములతో సన్నిహితసంబంధము కలదని వారు నిర్ణయించినారు. గర్భస్థశిశువు నకు కలుగు అంగవైరూప్యాదులు ఆధానలగ్నమునందే నిర్ణయమగుననియు వారు చూపగలిగిరి. ఇంతే కాదు. నిషేకకాలమునుండి ఆధానకాలమును, జన్మకాలమును సాధించుటకుడ సాధ్యమని 'బెయిలీ' అను బ్రిటిషు హోరాశాస్త్రవేత్త చాటిచెప్పుచున్నాడు. ఇట్టి జ్యోతిశ్శాస్త్రీయర్థములు మన ప్రాచీనమహర్షులు బాగుగా ఏఱిగియే యుండిరి. కానిచో, నిషేకమునకు, ఆధానమునకు నుముహూర్తములు నిర్ణయించుపద్ధతికి వారంత ప్రాముఖ్యము నిచ్చియుండదు. ఇప్పు దాదృష్టి మనకు నశించినది. ఖండాంతరములవారి ఊహలు, సిద్ధాంతములు గ్రహించి మహర్షి మతములలో మన కిచ్చు లభ్యములగ నున్న మాత్రఖండములతో సమస్తము చేయవలసియున్నది.

(iv) సామాన్యముగా మన ప్రాచీనగ్రంథములలో లభించు సుదాహరణములను గమనించినచో, లగ్నమును రాశి, భాగ, కల, వికలలుగా విభజించి - అనగా, రాశిని ౧, ౨, ౩, ౪, ౫, ౬, ౭, ౮, ౯, ౧౦, ౧౧, ౧౨ పాళ్లుగా విభాగము చేసి యుట - భావకుండలిలో నుపయోగించు నాచారము మన ప్రాచీనులకు వాడుకలో నుండినదని స్పష్టమగును. కాని, ఇచ్చిడు సర్వసాధారణముగా కేరలరాశికుండలితోనే మన జ్యోతిషములు, గ్రంథకర్తలు కాలముగడపుచున్నారు. ఇట్టి అభ్యాసము మన ప్రాచీనలవృష్టికే తుంకస్యమని తోచును. ఇట్టి ఆచారము ప్రబలుకొలది గణితసాధ్యములకు ప్రాచీనపద్ధతులనేకములు మనలో అడుగంటినవి. లగ్నము, దశమ కేంద్రము, ఏ ఆక్షంశకై నా, సులభముగా భాగకలలలో నై నా సాధించుటకును, వైదికమైన ముట్టుగ్రహచారమును భాగకలలలో గుర్తించుటకును పాశ్చాత్యులు నుపయోగించుచున్న పథకగ్రంథములవంటివి మన శాస్త్రవేత్తలుసయితము సిద్ధపరచుట అత్యవశ్యకము.

(v) సామాన్యముగా మన ప్రాచీనగ్రంథములలో లభించు సుదాహరణములను గమనించినచో, లగ్నమును రాశి, భాగ, కల, వికలలుగా విభజించి - అనగా, రాశిని ౧, ౨, ౩, ౪, ౫, ౬, ౭, ౮, ౯, ౧౦, ౧౧, ౧౨ పాళ్లుగా విభాగము చేసి యుట - భావకుండలిలో నుపయోగించు నాచారము మన ప్రాచీనులకు వాడుకలో నుండినదని స్పష్టమగును. కాని, ఇచ్చిడు సర్వసాధారణముగా కేరలరాశికుండలితోనే మన జ్యోతిషములు, గ్రంథకర్తలు కాలముగడపుచున్నారు. ఇట్టి అభ్యాసము మన ప్రాచీనలవృష్టికే తుంకస్యమని తోచును. ఇట్టి ఆచారము ప్రబలుకొలది గణితసాధ్యములకు ప్రాచీనపద్ధతులనేకములు మనలో అడుగంటినవి. లగ్నము, దశమ కేంద్రము, ఏ ఆక్షంశకై నా, సులభముగా భాగకలలలో నై నా సాధించుటకును, వైదికమైన ముట్టుగ్రహచారమును భాగకలలలో గుర్తించుటకును పాశ్చాత్యులు నుపయోగించుచున్న పథకగ్రంథములవంటివి మన శాస్త్రవేత్తలుసయితము సిద్ధపరచుట అత్యవశ్యకము.

ఇంతే కాదు. అతిమాత్యముగా లగ్నాదిభావములు సాధించవలసియుండుటచే, జన్మకాలమును కుద్ధముగా నవరించుట తప్పనిసరి యగుచున్నది. లగ్నకుద్ధికమమునుగూర్చిన నూచనలు కొన్ని ప్రాచీన

గ్రంథములలో కావచ్చుచున్నది. కాని నాని ప్రయోగ సంప్రదాయము నశించిన దనవచ్చును. వాడు కలలో లగ్నశుక్లై కొన్ని పద్ధతు లుపయోగింపబడుచున్న వన్నమాట వాస్తవమే. కాని, అది విమర్శనాములు కావు. పాశ్చాత్యులలో లగ్నశోభనవిషయమున కొన్ని గణితపద్ధతులు ప్రచారములోనున్నవి. వీరిని గూర్చి ప్రత్యేకగ్రంథములే కలవు. ఈ పద్ధతులను గ్రహించి మన ప్రాచీనగ్రంథములలో నూచించబడిన మార్గములతో వీరిని సమన్వయపరచుట ముఖ్యము.

(v) ఋతుభర్తృము లిప్పుడు మారిన వనుట ముప్రసిద్ధవిషయము. అనగా, ఋతుచక్రముతో మనము శ్యవ పోషములో నుపయోగించుచున్న సంవత్సరచక్రమునకు పూర్వముండిన సంబంధము ఇప్పుడు శ్యవ్య ప్రయోదనము. ఋతుచక్రమునందలి మార్పులనుసరించియే భూదేవి జీవితమున మార్పులు వచ్చుచున్నవికదా? భూగోళవాసులగు మన జీవితముపైన సముత్తము ఋతుచక్రమునందలి మార్పులకు వ్యాప్తియుండుట తప్పదు. ఈ భర్తృమును విశ్లేషించితిమేని, మన జీవితములకు సంబంధించిన జాతక చక్రములను ఋతుచక్రముతో సర్వదా సమంజస పడునట్లు సరియైనవినికొనట యుక్తియుక్తముగా తోచకమానదు. పాశ్చాత్యు లుపయోగించు జాతక చక్రము ఋతుచక్రముయొక్క మార్పునకు సరించుట నడచి, మన ప్రాచీనులలో కూడ ఈ పద్ధతిని (అనగా, పాతపద్ధతిని) పరిష్కరింపవలయు కొందరు స్వీకరించి యుండి రనుటకు సాధనము కావచ్చుచున్నది.

“శత్రుహం రాశిసంక్రాంతిం
 కేచి దాహం ర్యనీషిణః,
 కైర న్మమ మతః; యస్మా
 న్మస్మకేక్ర క్రాంతిక్షయః,
 చలసంస్కృతగ్మాంశో
 స్సంక్రమా య స్ఫులంక్రమః,
 అజాగ్రప్రసంజన
 రాశిసంక్రాంతి రుచ్యతే.”

అని పోషకపార్థి నిరయనపద్ధతిని (అనగా శివ ఋతుచక్రపద్ధతిని) పోషముచేసెనట! మఱి,

ఏమికారణమో కాని, నిరయనపద్ధతి మన దేశమున గట్టిగా పాదుకొని ఊహలు పారినది.

ఈ నిరయనపద్ధతిలోనై నా మన పండితులలో చకరంశ్యము లేదు. ఇప్పటి కయినాంశ లిన్ని యను విచారమున ఏదెనిమిది భిన్న సంప్రదాయము లున్నవట! ఏసంప్రదాయమువారి కాసంప్రదాయమే సర్వోత్తమమైనది. ఈ భిన్న సంప్రదాయము వాద్యవల్ల రోక న్యక్తికి జాతకము వ్రాసినచో, ఆ వాద్యజాతకములు ఒక శ్యక్తివేయని గుర్తించుట కష్టమగు పరిస్థితి యేర్పడినది. ఇది కాస్త్రోవ్యప్తిలో అన్యవర్త. ఈ విషయమున సయితము పరిశోధన జరుగవలయును.

ఇప్పటి కింత చాలును. చెప్పరచ్చినదేమనగా, ఇప్పటి తోత్తిధులు కాస్త్రోభ్యున్నదికే ప్రధానముగా మనమున నుంచుకొని, అన్యజీవీయుల సంప్రదాయములపై, యుక్తులపై అమాయకు మాని, నిష్పక్షపాత విశాలదృష్టితో పరిశోధనలు సలిపిరేని, మన దేశపు హోరాశాస్త్రసంస్కారము ప్రపంచమున వన్నెకెక్కిగల దనుటకు సందియ ముండదు.

ఒక్క మనవి. అన్యజీవీయుల కాస్త్రములే పరమప్రమాణములని నా అభిప్రాయ మనుకొనరాదు. పాశ్చాత్యు లింక వేయిసంవత్సరములు కష్టపడి శోధనచేసి కనుగొనగల ప్రృథివిభర్తృరహస్యములు మన ప్రాచీనమహర్షుల మూత్రములలోనే చూడవచ్చు వను ఆశయో, అభిమానమో, గర్వమో నాకు సయితము సమర్థిగానున్నది. కాని, ఇప్పటి మన సంబంధితదృష్టి ప్రాచీనమూత్రములను అర్థముచేసుకొనుటకు చాలలేదు. కాక, ప్రయోగసంప్రదాయము లనేకములు భిలములయినవి. ఇట్టి స్థితిలో, మనశీత్రుడు లభించిన విజ్ఞానమే, దొరకిన గ్రంథములే చాలు ననుకొను యథాలాభ సమర్థుష్టి అనర్థకరము. దృష్టాంత మొకటి చూపి చాలించును.

మన దక్షిణదేశములో సర్వసాధారణముగా వాడుకలో నున్నది ఉడుదశ యను నామాంతరము గల దింశోత్తరపద్ధతి. నక్షత్రముల కేర్లు చెప్పగలవారందరు ఈ దశను గురించిన అంశములను కొన్నింటి

వైవా ఎఱువకుదు. తోర్మిమృదువద్దకు వచ్చి, నాకు
 ఫలానాదళి ఎప్పుడు వచ్చునని అడుగుట ఆచారమై
 నది. కార్తాంతిములు చేయు ఫలాదేశములయలు సామా
 న్యముగా ఈ దశాపద్ధతి ననుసరించియే. పరికరా?
 తోర్మిమృదువద్ద దేవదగిన కరాచామిహిరుడు ఈ దళ
 పేరైనా చెప్పలేదు. కల్యాణవర్మపుష్టిలో దీనికి
 విలువ కానరాదు. ఇప్పుడు మనవారు నమ్ముచున్నంత
 విలువ ఈ దశాపద్ధతికి వాస్తవముగా నుండెనేని, ఆ
 మహనీయులు దీనిని నిరావరించుచుండిరా? దీనికి వచ్చిన
 ప్రఖ్యాతికంటెయు ప్రబలికొనఁగలుగు ఇది పరాశరప్రాక్ర
 మవట. "కతా పారాశర స్మృతి" అని స్మృతులలో
 పరాశరస్మృతికి వెలయుండగా, "తలకంతా ఒకపే
 నూత్ర" మను సామెతచొప్పున జాతకవిషయమున
 పరాశరవాక్యమే పరమప్రమాణ మనవలయువా?
 అసలు, ఆ పరాశరగ్రంథ మేదో నిర్ణయించుట ఆసా
 ధ్యము. శ్రీ. క. గం. వ. క. తాబ్దమువాదగు భట్టాత్మజు
 చాత్యునికే ఆ గ్రంథమును చూచు భాగ్యము లభించ
 లేదట! అప్పటికే ఆది నామావశిష్టమై యుండిన
 దేమా? ఇప్పుడు మనకు దొరుకుచున్న 'వృహత్పరా
 శరహార' అను గ్రంథ మొక పెద్ద 'కలగూరగంప'.
 తైలినిబట్టి, విషయవిభాగముపట్టి చూచినచో,
 ఈ గ్రంథమున కంతయు ఒకడే కర్తయని నమ్ముట
 కష్టము. భిన్న భిన్నములముల సంప్రదాయము
 లనేకములు పూర్వార్వాపర సంబంధముపై దృష్టి
 లేక గందరగోళముగా ఈ గ్రంథములో ఇయ్యపు
 బడియున్నవి. కొన్ని విషయములు దుర్గాగ్రా
 ములమీద. ఇది యిట్లుండెందు. ఈ గ్రంథరాజములో
 వేరువేరుకముల నలుబదిరెండు దశాసంప్రదాయములు
 చెప్పబడియున్నవి. అన్నింటిలో ఈ వింశోత్తరీదశ

ఒక్కటి. ఇదియే సర్వోత్తమమనికాని, సమస్తమానపు
 లకు ఇదియే ఫలించునని కాని ఆ గ్రంథములో కాన
 రాదు. విశేష మేమనగా, ఏయే యోగము కల జాతక
 మనకు ఏ దశాపద్ధతి నుపయోగించవలెనో, ఆ నిర్ణయ
 మనుగూర్చి అనేక నూత్రము వీగ్రంథములో వ్రాయ
 బడినవి. ఈవింశోత్తరీదశనునుసరించి సముత్తము అట్టి
 నిబాధన యొకటి ఈ గ్రంథములోనే చూడగలము.
 ఇట్టి పరిస్థితులలో, ఏ జాతకమునకై వాసలే, ఈ దశా
 పద్ధతివే ఉపయోగించుట కాస్త్రపురస్కరమా, పరాశర
 ప్రీతియ? 'గతానగతితో లోక' అను వ్యాయము
 తప్ప వేరుకర్మ మిందులో కానరావచ్చును. విద్యాధ్యు
 ఉపయోగము కొరకై వా, దీనిని కాస్త్రజ్ఞులు పరీక్ష
 ధించునక్కర లేదా?

ప్రాచీనసంప్రదాయములను వదలుట ధర్మము
 కాదనుట సత్యమే. కాని, వానిని విమోచి శోధించి
 వాని నంటియున్న మూలస్థమును మూలన సంస్కార
 ములచేత తొలగించుట అధిక్య మనరాదు. ఇతరుల
 ఆభిప్రాయముతో మన పద్ధతులను పోల్చిచూచినపుడే
 మన సంప్రదాయమందలి లోపపాతముల మన కర్థమగును.
 తలసినచోట్ల తగిన సంస్కారమును చేసుకొను నేర్పు
 మన కలవడగలకు. అమాచానకాలమునుండి మన ప్రాచీ
 నముల కాస్త్రవిషయమున ఈమార్గమును చూపినారు. నేడు
 సముత్తము మన పండితు నీకార్యమునకు ముందంజవేసి
 భారత తోర్మికాస్త్రమునకు కీర్తినిచ్చి, మరని ఆశ.

"పురాణ మిశ్యేక న సాధు సర్వం
 నచాపి క్యాం నవ మి శ్యేకద్యం,
 సంతః పరీ ష్యేక్యతర దృశంతే
 మాధ్యః పరప్రత్యయశ్చేయబుద్ధిః"

(కారితాపమహాకవి)

‘మా విద్విషావహై’

(రేఖాచిత్రం)

*

= శ్రీ హనుమచ్ఛాస్తి =

వగలు...ఒంటిగంట—

చార్తలు మోసుకువచ్చే పాడుగాటి కాగి
తాలు...మరుగులు కమ్మకుంటూ పరుగుతుకువచ్చి...
ఎదుట...నించున్నాయి.

లేరి మాకాను.

కళ్లు భిన్నమన్నాయి.

అంతే.....

అద్దంగా...నిలువుగా—

చెక్కలు తొడుక్కున్న క్రొర్రలంలా—

బాకులు...ఎరుదుతున్నాయి.

‘ధన్...ధన్...ధనా’

గుపాకులు పేలుతున్నాయి.

చుట్టూ తుపాకిమందు...క్షౌరవాసన.

ఎగిరిన పాగాలు—

ఇగిరిన గొంతువులు—

చిదికిన గడ్డాలు—

విచ్చిన నుండెలు—

తిరిగే కన్నులు—

ఒరిగే దేహాలు—

పాలరంగు పొపలబుగ్గల్లో...

ఏనుగుదంతపురన్న ఆదవదుచు...వతుంలా...

బాకులు గుచ్చిన పెత్తురు...

బుసబుసలు...

అన్నిటిలోంచి ఒక్కటే రంగు... పెత్తురు...

దిక్కుమాలిన రక్తానికి ... కళ్ల భేదం లేదు

గాలోలు !!

అరక—

మాకావా !

అన్ని కళేబరాల గాయాలూ...ఒకేఒక్క ఆఘా
తమై...ఆ తల్లి దేహపల్లి నుంచి...ఎట్లా...రక్తపు చారి
కలుగా దిగబారుతున్నాయి—

అయ్యో—

తలమీద బలమైన లాఠీ విరిగింది.

కళ్లల్లో చీకట్లు—

అల్లా !

అల్లా మాడు.

మూడువందలేళ్లు—

వెనక్కి ఒదిగిఒదిగి తప్పుకున్నాయి.

అద్భుతపరిమళాలు వెదజల్లే...అగరుపాక—

పల్చని నల్లకలవరేకురంగు సాగనుటీగలుగా
పాగి...ఘామకరండకం నుంచి లేచి...ప్రాంతభూమిని
మత్తులో మంచుతూన్నది.

ఆ చంద్రకిలా మహారాజుప్రాసాదంలోకి...
నడుపు...భయం లేదు.

భారతవక్రకర్త మహేంద్రవైభవోపేత సభా
భవనంలో...కాలుపెట్టు.

గోడలమీద తిల్పాల్లో నిలిచి...రంగురంగు ఈ
రెండలు కాసే పద్మరాగనోమేధికమాణిక్యాల వెలు
గుకు కళ్లను సర్దుకుని...నెమ్మదిగా ముందుకు కదులు—

వజ్రాల అంచులతో మరకతాల తరులతోది
మధ్యచిత్రాలతో ధగధగ మెరిసే...వికాల రత్నకంబలం
మీద...

తెల్లపట్టు మనవద్దను ఆసుకొని...

శ్రీ హెజహీన్ చక్రవర్తి—

పక్కగా—

చక్రవర్తి ప్రియపురుషుడు...చారామణి...

కాశ్యకకాప్రియుడు...

చక్రవర్తి...దిట్టికనవేలి నీలపు ఉంగరం ...
చరాలవ మెరిసేలా ... పవిత్రానంగా ... హుక్కా
అందుకుని...రెండుగుక్కలు పీల్చి...పన్నుబాజుల...
కటుగంధమామలతలను నెమ్మదిగా పొదురున్నాడు—

మంత్రి సామంతాదుల...గుమ్మరాజునీరి...
ఎగయుని కాంతమధగవాతావరణం.

ఆ వికాలసభాధవంశీ—

మూడవ పభువు—

ఒక మధురశ్రోత్రియమూర్తి—

మేలిమిబంగారపు తీగతో చుట్టిన...రుద్రాక్ష
తాళంలా...వజ్రం...ఆతని మెడమీద...ధగధగ
మెరుక్కున్నది.

చెల్లని శ్రీరాగంతో...

మెల్లగా...అంచుకున్నాడు.—

తదవధి మళ్ళీ...

పురాణకాస్త్రస్త్రుతికేతచాదువిచారతో విచేక:

యదవధి న పదం దధారి చిత్తే

హరిణిశోరదృశో

దృశో రివలాసః.

“అచ్చా...బహుత్ అచ్చా”

అకవితామధుర్యాని...మధ్యరత్నచిత్రా...
కిలకలమన్నాయి.

సోధోపరిభాగంతో...గులాబీ మేలిమిమగుల
మృదుకంకణిక్వాణం ముఖరితమైంది—

ఫారుష...పెదవివద్దకు తెచ్చిన హుక్కా...
ఆపి...

మహాకవి!

జగన్నాథా!

పండితరాజా!

మూగవోయిన ఈ రంగురాళ్లు కావు...మా సభా
భవనరత్నాలు—

మీరు మా సభామందిర...దివ్యరత్నం!

తన చేతులతో...మహాకవిచేతులను... ఆస్తి
యంగా అందుకున్నాడు.

తిలకశ్రమనే రెండు అనందాశ్రువులు... మొగల్
సార్యభౌముని...కళ్ళల్లో...మెరిసి చెక్కిళ్ళ మీదుగా
జారాయి.

..

“ప్రతిదన నను దయజూచెదవో

ఇదనంకోర్తెను రామా!

నా తరమా.....”

తైలుగోడలు జాలితో చెమర్చాయి.

ఆతని విశ్వాసానికి...తైలుతలుపు...ఉమ్మ
కడ్డీలు నిశ్చయించాయి. కాని—

అద చెప్పవలసి?

అధికారదుర్వినియోగం—

.....

కాదులే—

అంధవిశ్వాసం.

.....

తత్వ

.....

ఆత్మత్యాగం.

నవాబునంతో...కాఫీర్ గుడిగోపురాలు...

కదూ?

తహనీల్ దారుల...ఎగిరిపోతుంది.

పాపం—

.....

“ఫోలో”

“...దర్వాజ్ ఫోలో—”

కొరగారపు ఉక్కురలుపులు...లోలిపిడికిలి
బా...బద్ధకంగా తెరుచుకున్నాయి.

“గోపన్నా...భాయీసాహ్ !”

“ప్రభూ, ప్రభూ, వచ్చావా ?...రామా !

వయవాభిరామా !

పట్టాభిరామా !

దయచేశావా ?...ఇప్పటికీ” —

“గాభరా వద్దు...భాయీ !

వన్న చూడండి —

గోల్కొండ...

మిమిద వాడులు...మిని బండిలో వేశాం.”

“ప్రభువులు...తల తీయించండి. వా భద్ర
మూర్తిని...త్వరగా తెరుచుంటాను.”

“తొందరవద్దు...

తప్పులు చెయ్యడం ఎంత పహజమో, దిద్దుకోవ
డం అంత కులభం —

అలువిడ్డలకోసం...మీ ఫోగంకోసం ... చెయ్యి
తేడు. నిజం.

అల్లా అజ్జ ...

మీ చేతిమీదుగా ఖర్చుపడింది.

ఫర్వాలేదు.

మీరు కట్టించిన గుడి అందం చూశాను.

కాఫీర్ ద్వేషం తేడు. ఖుషీ కలిగింది.

ఇక మీకు స్వేచ్ఛ...

మీ రాముడిలో అల్లాను...చూస్తాను.”

.....

బంకిఖావా ...పాతాత్తుగా...ధృద్రాచల.....

రామాలయం.

శ్రీరామనవమి...గర్భాలయపు గంటలు...

అమోఘంగా...మోగుతున్నాయి.

దిరువవ్వలతో...నింటూ

ఎదుట...నిలిచిన...

గోల్కొండవవాడు —

తానీమ !

అదిగో —

నిమిపురి !

పారశీక సుందరసీమలు —

ఆ ఉద్యానంలో...విరియబూసిన ... కొమ్మ

లతో తోగే గులాబిపాదలవద్ద...

ఎవరు వారు ?

తెల్లని అంగరఖాలో...మెరిసే...

పండుకమలపాకు రంగు.....పచ్చని...రీరం.

పండిన గడ్డం.

విజ్ఞాన సీమల్లా...విస్తరించిన...రెండుశేత్రాలు.

లోకాశీత సుందరానుభూతులు...చూపించే...

రెండుదీపాలు.

.....

ఒక పద్యాల పుస్తకం —

ద్రాక్షరసంతో...నింపిన...రెండుమాజాలు.

ఒక పరకం —

ఎదుట —

.....

“అచ్చా —

స్వేచ్ఛాకిలీ !”

.....

ప్రక్క —

మోలా సవరించి...అమ్మకం వడ్డించే పారశీక

మోహిని...

ఆమె చక్కని శీతల నీడలతో...ఆ మధువు

మరీ మత్తుగా తియ్యగా ఉందా ?

సాఫీ !

ఆ మోహిని...

కోటిమొగరితలాల సునువుతో పొంగే వత్సం

అతని మీదకు వంచి...ఇంకొక చమకం మధువునింపి...

అమరమాధుర్యం ఒలికించే అతని పెదవులకుఅందించి —

వర్ణించి.

అతడు —

తెల్లని ఆమెవత్సను —

ఎర్రని మధువును...

త్రాగి...మైకంతో కన్నులు అరమోడ్చి...

"అచ్చరకంటి వెచ్చలి..."

రసాంబర కాశ్యపు.

కెంపు పానకంబు...

ఇచ్చగ...ఆమనిం దొరకానీ...

మనీడుల గుర్ల దాస్యమున్ —

మెచ్చక —

ముక్తులై —

సుఖముమీర చరింతురు...

బాగరూకులై...

.....

"భేష్...భేష్"

.....

ఎవరు వారు ?

పూర్వం —

నిమిత్తము ఉండి చెరిగిపోయిన చోటు —

ఒక వికాలశిల్పోద్భవం —

ఏదో పర్వతాశుని చెట్టు...ఎత్తుగా పెరిగి

మునుగుకొనే జ్ఞాపకాల బరువుతో...పెమ్మడిగా...

తలలు కడుపుకున్నాయి.

చల్లని చెట్లనీడల్లో...బలికినవాడు భరించలేని

నిశ్చలమృత్యుకై తలవంగం —

ఎదుటిగోడను ఆనుకొని...ఒక శీర్షమైవసమాధి-

గాలి! కదలే ఉన్నతవృక్షగ్రాలనుంచి...

చెట్లను పెనవెయ్యకున్న తీగలకొనలనుంచి...

ఉండిఉండి ఆకులూ...పూలూ...

ఆ సమాధిమీద రాలుకున్నాయి.

నలుగురు —

ఆధునిక భారతీయకవులు —

స్వీన్న వదనాలతో...అర్ద్రనయనాలతో ఆ

సమాధిముందు...చేతులు మోడ్చి...నిలుచున్నారు.

ఒక గొంతు...

ఆ మృతసీరవప్రకృతి!...ఈ విరి కల్పిస్తూ,

పలికింది —

.....

"పియో ఉమఖయాను!

నీవు చని ఎన్నో పిండ్లు పూండ్లాయె;

తే బ్రాహ్మయంతుం తెలి సాఖియన్ —

ధరణి గర్భంబందు నిడించె;

గురే యోపట్టక నీ నిమిత్తము...

తీర్చించె గదా!.

నీడు గోరీయైవన్ సడలున్,

రుబాయి తొక్కె...

స్మృత్యంత మై నిల్చెడున్."

* * * *

ఎక్కడి పారశీకదేశం ?

ఎక్కడి భారతీయ సీమలు?

ఏ పృథ్వీమరాగ బంధం—

ఇద్దరినీ...కలిపిందో —

ప్రేమలో రంజన్ పండుగ—బ్రహ్మాండంగా
జరుగుతున్నది.

వాడవాడలా...హిందూ పులులు ... ముసల్మా
నల్లో...ములిగి చెరిగి ఆడుకున్నాయి.

పీర్లకు దండంపెట్టుకున్న ఆమాయికపు పేరం
టార్లు...పగులు కుంకాలూ, పల్లు.....మొక్కుబడి
చెల్లించి మరలుకున్నారు.

విద్యాలయానికి చెడుతూ...మనీరు దగ్గరికి
వచ్చాను.

రంగు చెమ్మలు...

ఫెక్టోటోపిలు —

అంగరక్షాలు —

ముస్లిం యువకులు...

ఉత్సవంగా ... ఉత్సాహంగా ... ఎదురుతగ్గు
న్నారు.

మనీడులోంచి ... మంచితకం అగర్మతుల...

వాన...గాల్లో కలిపి ముఖంగా ఒస్తోంది.

హతాస్త్రగా...కల్లోలం...

చిటికలో పెద్దపూలి...
 పూలిని మించిన కేకలు...
 అలబడి... అల్లరి.
 కారణం తెలియదు...
 పదులు... వందలు... దిక్కు తెలియని పూలిలోకి
 పరుగెత్తుకున్నారు.
 లూల బకబకలతో ... చెవులు చిల్లులు పడు
 కున్నాయి.
 ఆక్రోశాలు ... హాహాకారాలు...
 హోహాలు... కాపాలు...
 పాగాలు... ఎగిరాయి.
 టోపీలు... చిడిగాయి.
 పూలితెర... భయంకర జాతిద్యేవంలా ఆకా
 శానికి తేచింది.
 తలవని తలంపుగా...
 కళ్లలోలంఘ్య... నేను.
 తెర కవతలనుంచి ఒక జనప్రవాహం...
 ముందుకు చూపుకున్నది.
 మహళలో...
 దృశ్యాదృశ్య...
 పరిచిత...
 ముగ్ధిం యువకులు...
 ముగ్ధులు.
 మస్తాన్ —
 మహబూబ్ —
 రహీమాన్ —

చిరాలన... ఒక బాకుచేయి... పూలిని చిల్లు
 కొని... వా గుండెపై నూటిగా... వచ్చింది.
 బాకు పిడికిలివెనక — వచ్చని సైర్యాణీతో —
 చూసుకువచ్చే కిరీరం... దగ్గరకు వచ్చింది —
 “మస్తాన్!”
 కవున అరిచాను.
 ఎదుటికళ్లలోని ఎరుపు తెల్లబోయింది.
 గొంతు ఒడికింది.
 “మాస్తూరు పాబ్!!”
 “ఇదిగో... గుండె... ఆలోచించకు. నీ చెయ్యి
 మంచిది.”
 ఎదిరిన వహించే చిరువత్స —
 “మూరాకి?”
 పాపం. తడికళ్లు కుడుచుకుంటున్నాను.
 రెండు లూలలు... కలదాకా... వెళ్లి ... పాతా
 క్తుగా... ఆగాయి.
 గట్టిగా నవ్వాను.
 “కానీండి”
 “నమస్కారం, నమస్కారం.”
 “పిచ్చివాళ్లు...”
 గట్టిగా కాగలించుకున్నాను.
 “నమానా వనతు —
 మా పిచ్చిపాపనా”
 కిలకిల నవ్వాను.
 * * * * *
 కళ్లు విప్పాను.
 భారతపటం నుడుటిమీద —
 గాడిన గాయాల్లోంచి —
 వేడివేడి నెత్తురు చుక్కలు...

అంకితము

= శ్రీ సుందరాచారి =

నీచెంత కూర్చుండ
నిముసంపు చనువు
దయసేయు మందురా—
తక్కువను లెల్ల
అవల చేసెదగాని
అందుకేమిపుడు ?

నీమోము గవకున్న
ఏమేమో యయిపోయి
విశ్రాంతి లేక యెద
విసుగు; నాపనులు
కడలేని కడగండ్ల
కడలిలో పాటెను.

వచ్చె ముర్దురులతో,
వెచ్చటూర్పులతోడ,

వచ్చె గ్రీష్మము నా గ
వాక్షముచెంత—

పూపొదరుకొలుపులో,
పూలగుబురులలోన,
ఆనందముగ తేటు
లాలపించెడు చూడు !

నిశ్శబ్దముగ పొంగు
నీ విరామపు వేళ,
జీవితాంకితపదము
చెవి కింపుగా పాడ,
కనుమూసి కూర్చుండ
కాల మిదియేరా !

నీవు నా యెదుట—
నేను నీ యెదుట....

* రవీంద్రునికి తెలుగు.

విద్యుత్తోకము

= శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి =

నవీనవిజ్ఞానము

౧

భూమిని ద్రవ్యము లోలోతులకుఁ బోయినకొలఁది మన కంటికి కొన్ని పొర లగుపడుచుండును. ఆరీతిగనే వాయు మండలములందును కొన్ని పొరలు యంత్ర సాహ్యమునఁ గనఁబడు నని నవీన విజ్ఞాన కులు రుజువు చేయుచున్నారు.

పృథివిమీఁద సుమారు పండ్రెండు కిలోమీటర్ల * పర్యంతము ఒకపొర కలదు. దేశకాలభేదముల ననుసరించి యీ పొర గి మైళ్ళు మొదలుకొని ౧౦ మైళ్ల వఱకును వ్యాపించియుండు నని కొందఱు కనుఁగొనిరి. వాయుస్తరములలో దీని విస్తృతి కొలఁది. అయినను ఇచట వాయవ్యములగు పదార్థములలో నూటికి దొంబది పాళ్లున్నవి. దానఁ జేసి అవ్యస్తరములకంటె నీస్తరము సాంద్రత మము. ఇచట ఆక్సిజని, నత్రజని, ఆనిరి మొదలగు ద్రవ్యములు క్షీరసీరన్యాయమునను, జల తైలన్యాయమునను కలగూరగంపగాఁ గలసి యున్నవి. ఈ స్తరము భూదేవిని జలుగుపెల్లా

వలె సంపూర్ణముగాఁ గప్పియుండుటచే భూమిమీఁద నేత్రాంతమున నెంత వేడిమి కలదో అంత వేడిమిని ఇది గ్రహించును. సూర్యకిరణములచే వేడి యెక్కిన భూమితో సామీప్య సంబంధమువలన నిచటి ఆక్సిజని మొదలగు వాయువు లెల్లప్పుడును నీసాలో నీరువోసి గలపరించినటు లగుచున్నవి. ఏ గ్యాసునందేని వేడి యెక్కుడగుచో నచటి అణువుల చలన మెక్కుడగును. కావున ఈ పొరలోని పవనాణువు లప్పునము తక్కుములై పడపడి త్ఫుట్టములై నలుదెసలకును, క్రిందు మీఁదులకును పరుగు లిడుచుండును. సుమారు ఈ పదిమైళ్ళ ప్రదేశములో ఎత్తు నకుఁ బోయినకొలఁది గాలి పలుచబడుటయ కాక చల్లఁబడియు నుండును. ఇది వాత్యలకును వానలకును, నీరదములకును నిర్ఘాతములకును క్రిడాంగము. తాపము కలిమిని తాపమాడల మనియు, త్వీభము కలిమిని త్ఫుట్ట మాడల మనియును దీనికి పేరు

* ఒకకిలోమీటరు క్రిమైళ్ళు, కాగాళి $\times 12 = 7\frac{1}{2}$ మైళ్ళు

(Troposphere).

స్థిరమండలము

తాపమండలమున కెగువ ఇంచుమించుక మైలు మొదలుకొని ఒకటిన్నర మైలు వరకుఁ గల ప్రదేశమున నీతాపము హఠాత్తుగా ఆగినటులు కనుగొందుము. ఇచటి యాకాశము చిరనిర్మలము. ఇచట మబ్బులు లేవు. వేడిమి సుమారు ౪౫ డిగ్రీ సెంటిగ్రేడ్. కావున దీనికి స్థిరతాప మండల మని పేరు (Tropopause).

హిమమండలము

తాప మండలమున పయిఁ బయికిఁ బోయినకొలఁది గాలి చల్ల చల్లగ నగును. హిమమండలమున నటులు కాక పయికిఁ బయికిఁ బోయినకొలఁది గాలి వేడివేడిగ నగును. ఇచట వేడిమి సుమారు ౫౫ డిగ్రీ సెంటిగ్రేడ్. సముద్రము మీఁది ఒత్తిడిలో పదునొకండవంతు ఒత్తిడియిట నుండును.

భూపృష్ఠము ౯ మైళ్ళు మొదలుకొని ౬౦ మైళ్ళవరకును హిమమండల వ్యాప్తి. ఇచటనుండి వాయువు లన్నియు విభక్తము లగుట కారంభించును. ఉదజని, సత్రజని మొదలగు బలువుకల వాయువులు ఇటనుండి ఉదకబిందువుల వలెఁ గ్రిందికిఁ బడఁదొడఁగును. హీలియమ్, హైడ్రోజెన్ మొదలగు తేలిక గాలులు మీఁది మీఁదికిఁ దేలుచుఁ బోవఁదొడఁగును.

ఇది మేఘరాజ్యమున కావలిది గాన నిట నున్నచో సూర్యనక్షత్రాదుల దర్శన మెల్లయపుడు చేసికొన వచ్చును. ఇచట

మబ్బులుండవు గాన వానలు నుండవు. ఇట నుండి చూచినచో ఆకాశము కారునలు పుగాఁ గానిపించును. భూమి చెట్టుచేమలతోడను, పుట్టగుట్టలతోడను ఏకాకారమై ఏమియుఁ గానిపించదు. సముద్రము మాత్రము అద్దమువలె తలతల మెఱయుచుఁ గనఁబడును. ఈ హిమమండలమునకు Stratosphere అని అంగ్లనామధేయము.

పీఠోన్ మండలము

సూర్య కిరణములకు పలు రంగులు కలవు. బయటి కమ్మరవాని కొలిమికడ నిలువఁబడి చూతము. కమ్మర వాడు మొదట నిప్పువేసిన తరువాత ఇనుప ముక్క పెట్టి దానిపై నితఁ డొక పోయును. అంత దూది పింజలవలె పొగ లెగయఁదొడఁగును. పిదప ఆకు పచ్చగను, పాటలముగను, తెల్లగను, అరుణముగను ముట రంగు కనిపించును. కావున కాలుచున్న వస్తువునుబట్టి ముట రంగు మాఱుచున్న దని మనము గ్రహింతుము.

సూర్యుడు గూడ నొక కొలిమి. భూమిలోఁ గల ౯౨ మూల పదార్థములలో చాలవ ట్టిసూర్యునిలోఁగూడ నున్నవని వైజ్ఞానికులందురు. మఱియు నీ కొలిమిలో నాలుగు మూడు గాడ్పుల పొరలున్నవట. ఒకటి ఆలోకమండలము, లేక Photosphere; రెండు ప్రతిఫలక స్తరము, లేక Reversing layer; మూడు వర్ణమండలము, లేక Chromosphere; నాలుగు ఛటాకిరీటము, లేక Corona

క్రాంతి ధాతువులయు, ఆవిరులయు ఒత్తిడి ఎక్కువయినపు డగ్ని పర్యవములు పగులును. ఆ పగుళ్ళనుండి లోలోపల నున్న ధాతువులును, ద్రవాదులును, బాష్పమును ప్రచండ వేగముతో పూర్తయిచివటులు వెలువడును. ఆ చండముగనే సూర్యమండల మున తుకతుకలాడు ఆవిరులు మితిలేని వేగముతో పైకిలేచుచుండును. అపు డా సందుల నుండి వెలువడి వాయువులు లోపలి కేగుచుండును. ఈ రీతిగా ఆవర్తమాలికలు ఘూర్ణమానము లగునపుడు పెద్ద పెద్ద బీట లేర్పడును. ఆ బీటల గుండ ప్రచండవేగమున లెక్క లేసన్ని అణువులును, పరమాణువులును, అతిపరమాణువులును, మాత్రలును, ఎలెక్ట్రానులును అంబుల పోడునుడి శరజాలమువలె సంతటఁ బడుచుండును. ఇట్టి మంటలతో శబలమగు నీ కొలిమినుండి భూమండలముమీదికి వచ్చు నీకిరణములు మనకుఁ దెల్లగాఁ గనఁబడునుగాని అస లవి తెల్లవిమాత్రమే కావు. ముక్కోణ మగు గాజముక్కు తెచ్చి సూర్యుని కెదురుగా పట్టుకొని చూచితమేని యింద్రధనుస్సునందలి రంగులఁబోలు రంగులు మన కంటికిఁ గనఁబడును.

గారడీవాఁడు కొన్ని రంగులు గల తాటాకుల పొత్త మొకటి తెచ్చి విడఁబఱచి త్రిప్పుచు మనకుఁ జూపును. అపుడది మనకుఁ దెల్లగాఁ గానిపించును. ఆపినచో భిన్న భిన్నము లగు వర్ణము లాయాకులపైఁ గాని

పించును. అరీతిగనే సూర్యకిరణములు గూడ కిరణపింఛములు. పింఛమును విప్పినచో పలు రంగులు. కలిపినచో ఒక రంగే. అది తెలుపు.

ఈరీతి పరీక్షలో కనఁబడు రంగులివి :

౧. ధూమలము [హిందీ: ఊదా]	Voilet
౨. అతినీలము [నీలిమందు రంగు]	Indigo
౩. నీలము	Blue
౪. ఆకుపచ్చ	Green
౫. పసుపుపచ్చ [పీత]	Yellow
౬. నారంగ	Orange
౭. లోహిత [ఎఱుపు]	Red

ఈ వర్ణమాల మన కంటి కగపడును. వీనిలో మొదటి ధూమల వర్ణమునకును, చివర లోహిత వర్ణమునకును వెలువట రెండు రంగు లున్నవి. మఱియు మన కింకను తెలియని రంగు లెన్నో యున్నవని యూహించుట కెంతయో యవకాశము కలదు. ధూమల లోహిత వర్ణములకు వెలువటఁగల రెండువర్ణములలో మొదటిది బహిర్ధూమల రశ్మి, లేక Ultra Voilet light. ప్రకృతము దీనితో మనకు పని.

పలు వన్నెలు కల యీ సూర్యకిరణములలో నీ బహిర్ధూమల కిరణములు హిమ మండలమునం దున్న ఆక్సిజని మీఁదుగాఁ బ్రసరించును. దాని వలన ఓజోన్ స్పష్టమగును.

ఇదికాక మేరు ప్రదేశములందు చాల ఓజోన్ ఉన్నది. వసంతర్తువులో ద్రాఫీన్య మగు మేరు రాత్రి శేషమున వాయుమండల

మందు చాల ఎత్తుగా ఈ ఓజోన్ కానిపించును. ఆ యెత్తున విద్యుత్ స్ఫురణమువలన ఓజోన్ స్పష్టమగునని వైజ్ఞానికులు చెప్పుదురు.

భూమిపయినుండి ౧౫ మైళ్లు మొదలు కొని ౩౦, ౩౦ మైళ్ళవరకును ఓజోన్ మండల వ్యాప్తి. ఓజోన్ స్తరమే లేనిచో మనము గ్రుడ్డివార మయ్యెడివారము, లేక మలమల మాడి చచ్చెడివారము. ఏమనఁగా సూర్యుని యీ బహిష్కారముల కిరణములను ఈ ఓజోన్ స్తర మడ్డుడు కాగిరమువలె పీల్చి జీవులకుపకరించు భాగమును మాత్రమే వదులుచున్నది. ఈ ఓజోన్ మండలగుణ మిట్టిది. కావుననే సూర్యుని వర్ణపింఛపు దేజము బహిష్కారముల వర్ణము చెన (Ultra Violet light) నొకానొకట మిక్కిలి తగ్గిపోవుచున్నదని వైజ్ఞానికుల ప్రవాదము.

విద్యుత్ స్పృంహలము

ఓజోన్ మండలము పైని విద్యుత్ స్పృంహల మున్నది. భూమిపై ౫౬౫ మైళ్ళ యెత్తునుండి దీని యారంభము. ఈ ప్రదేశము నందు తటిదాశ్రితములగు జడకణములును, ఎలక్ట్రానులును గలవు. వీని కలిమినే యీ విద్యుత్ స్తరము విద్యుత్పరిచాలకము.

ఈ స్తరము జ ౧, జ ౨; చ ౧, చ ౨ అని నలు దెఱంగులు. జ ౧ యు,

జ ౨ ను క్రిందివి. చ ౧ యు, చ ౨ ను మీఁదివి. క్రిందివాని కాంగ్లమున E 1 అనియు, E 2 అనియు లేక కనేలీ హెవి సాయిడ్ స్తరమనియు, మీఁదివానికి F 1 అనియు, F 2 అనియు, లేక ఆఫుల్టన్ స్తరమనియు వ్యవహారము. క్రింది జ-స్తరము భూమి మీఁదినుండి *౬౨ మైళ్లనుండియు, మీఁది చ-స్తరము సుమారు ౧౫౬ మైళ్ల యెత్తునుండియు నారభము లయినవి.

తటిల్లోకమునకు సూర్యుని బహిష్కారముల కిరణములు (Ultra violet rays) ఒక ప్రధానకారణమని నేటికి నిస్సందిగ్ధముగనే వైజ్ఞానికులు నిర్ణయించిరి. ఈ యతి భూమల కిరణములు ప్రసరించినంతనే వాయువీయములగు అణువులనుండియు, పరమాణువులనుండియు, అతి పరమాణువులనుండియు, మాత్రలనుండియు ఎలక్ట్రానులు బయలుదేలి సూర్యకిరణముల వలెనే ప్రసరించి అన్ని దెవలకును తుద్రుమని పరుగులెత్త నారంభించును. దీనిని ప్రసరణ మనియు, వికిరణమనియు, విచ్ఛరణ మనియు వాడనగును. దీని నాంగ్లమున Ionization అని అందురు. ఈ ప్రసరణమునకు ఫలితముగా వాయువునందు ఎలక్ట్రానులును, తటిదాశ్రితములగు నణువులు పరమాణువులుమాత్రలు మొదలగునవియు పుట్టుకొని వచ్చును. ఇటు లివి పుట్టుకొనివచ్చినందువలన విద్యుత్లోకమునందలి వాయువు విద్యుత్పరిచాలక

* ప్రాచీన విజ్ఞానమున ఈ విషయమును గుఱించి ముందు సంచికలోఁ జూడఁగలరు.

సమ్రాట్ అగ్ని విత్తుడు

[నాటిక]

= శ్రీ తల్లావజ్జుల కృత్రివాసపీఠములు =

ఈ నాటిక విలిపానికిము. శ్రీ. పూ. ౩-వ కతాద్విలోని భారత జాతీయ జీవనం ఇందులో ప్రతి లింగితం. జాతీయ జీవన వికాసానికి పఠంజలి మహర్షి, అగ్నిమిత్రులు కారకులు. వసుమిత్రుడు తండ్రివలె తీవ్ర జాతీయవాది కాడు. అతను యవన భారతైక్యము సంధానము ప్రేమయోగమూలంగా ప్రయత్నించి విఫలమైనాడు. తత్ఫలంలో మహారాజులు యవనకన్యలను ప్రేమించినట్లు చారిత్రక సత్యము. పఠంజలి మహర్షులు అగ్నిమిత్ర వసుమిత్రుల కాలంలో ఉన్నట్లు చరిత్ర చెపుతుంది.

నాటికలో 'ఏదీ' యవననాగరకతనూ, మహారాజులు 'భారత నాగరకత'నూ సంకేతాలు. భిన్న నాగరకతా సమన్వయం శ్రీ. పూ. ౩ వ కతాద్విలో పూర్తిగా జరగలేదు. అగ్నిమిత్రుడు ఆర్షధర్మ ప్రేరితుడై జాతి నిర్వాకగా, భారతావని నాగరణప్రదీపమై విరాజిల్లి నాడు.

[దేవాలయంలో గంగగం గంటలు. ఉన్నప్పుడు 'శివాయన, దుద్రాయన, శివతరాయన', 'ఈశాన స్ఫుర్వవిద్యానా విశ్వర స్ఫుర్వభూతానాం బ్రహ్మాధిపతిర్ బ్రహ్మోధిపతిర్ బ్రహ్మ శివో మే అస్తు సదాశివోమ్—']

ఒకరు—తొలగండి తొలగండి. ఉజ్జయిని మహాకాలవాణిశ్వరస్థి సేవించడానికి భారత చక్ర యులు అగ్నిమిత్ర భట్టారకులు వేంచేస్తున్నారు.

మరొకరు—నుంగ సామ్రాట్ శ్రీమన్మహాగ్ని మిత్రులనారు శ్రీమంహార సంకల్ప సిద్ధి కాలవాణి శ్వరుని దుద్రాధిపేక చేయిస్తున్నారు.

(కోలాహలం శిష్టగుంది)

అగ్నిమిత్రుడు—హే దుర! హే కాలవాణి! నీ చరణస్పర్శిలో భగవాన్ పఠంజలి మహర్షుల ఆదేశానుసారం శ్రీమంహారదీక్ష స్వీకరిస్తున్నాను.

'ధయానాం ధయం, భీషణాం భీషణానాం, మహాన్తైః పదానాం నియంతృత్వ మేకం'.....

సేనాధిపతులు—భారతావని నాగరణ ప్రదీప! మట్టిలారాతి వరూధిని వివికనా! యవనకాటిల్య విధ్వంసకా! ఆర్షధర్మోద్ధారకా! విజయార్థం!

అందరూ—హరహర మహాదేవ!

అగ్నిమిత్రులు—శ్రీమనీషణులు మధురాపురము రాజీచేకాయని తెలుస్తున్నది. నా భారత సామ్రాజ్యంలో పీఠాధిపతులు స్వాధిపత్యధారను భారతావనికి నైవేద్యంగా అర్పించాలి. వరూధీన భారతజాతి స్వేచ్ఛకై భగవాన్ పఠంజలి మహర్షులు తపించిరిపించి ఆశ్రీశ్రీ ఆదేశిస్తున్నారు. యవనులు తరిమి ఆర్షజాతిని ఉద్ధరించండి. సేనాధిపతులకు పదేపదే చెప్పను. దేశోద్రోహాలు యవనల పక్షము చేరితే, వారిని పట్టి తెచ్చినవారికి ఒక్కొక్కరికీ నూరు దీనారాలు పారితో

ఒకం! రిపుహృదయ రక్తంలో మీరూ ఖడ్గాలు మౌలికములు కావాలి.

హరహర మహాదేవ! (కంభారావం)

ఒకరు—(దూరాన మెల్లగా) అమ్మో! అగ్ని మిత్ర భట్టారకుల ఫలభాగము ప్రళయరుద్రుని నిలబడి పీఠరతి తగ్గితగ్గలాడుచున్నది.

మరొక కంఠం—(దూరం గా వన్నగా) చక్రవర్తుల శీత్రకాంతి విజయలక్ష్మి దరహా సముదరత ఉన్నది!

(హాహాకారం చేస్తూ ఒక వీరుడు ప్రవేశం)

అగ్నిమిత్రులు—ఎవరూ విలపించేవారు?

ఒక కంఠం—మహా ప్రభూ! ఎవరో మధురా పురం నండి వచ్చిన విప్రవీరుడు!

బ్రహ్మదత్త వీరుడు—(భాగగా) మహాప్రభూ! ప్రణామములు. తమ పాదాలమాల నిలిచిన విప్రవీరుడు మనవి చేసుకొంటున్నాడు.

అగ్ని—ఏమయింది? ఏమయింది? బ్రహ్మదత్తా?

బ్రహ్మ—ప్రభో! మధురాపురం శ్రీగుహాస్తగతమైంది. యవనసేనాపతి హీరయోధులు మలమలమాడి ఎండలో—ఇనుకలో—మన వీరుల పెడరక్కలు విరిచి, కాళ్లు కట్టి, కొరదాలతో కొట్టి తన్ని, కుక్కలవలె మనవారిని ఈడిపించినాడు ప్రభూ! మన వారు కొరసేనంలో స్వేచ్ఛై పతాక ప్రతిష్ఠ చేయగా, యవనలు భారతపతాకను లాగి చించివేసినారు.

అగ్ని—కలికిమూర్తిపై కరకాశ్రయ మహాహించి భారతాన్ని శక్రనిర్మూలం చేస్తాను. కాలనాధేశ్వర సన్నిధిలో శపథం చేసినాను, యవనల దారుణకాండ భారతజాతి మరవలేదు. నా సామ్రాజ్యచ్ఛత్ర దండము ముక్కలు చేయదలచిన రిపుసేనను నాశింప చేస్తాను. రిపుహృదయ రక్తంలో సామ్రాజ్యలక్ష్మి చరితాల పారాణిపూస్తాను. ఆర్యజాతికై, భారత ధర్మదీప్తికై అవసరమైతే నా కుమార నకుమిత్రుణ్ణి కూడా బలి దానం చేస్తాను.

అగ్ని—కలికిమూర్తిపై కరకాశ్రయ మహాహించి భారతాన్ని శక్రనిర్మూలం చేస్తాను. కాలనాధేశ్వర సన్నిధిలో శపథం చేసినాను, యవనల దారుణకాండ భారతజాతి మరవలేదు. నా సామ్రాజ్యచ్ఛత్ర దండము ముక్కలు చేయదలచిన రిపుసేనను నాశింప చేస్తాను. రిపుహృదయ రక్తంలో సామ్రాజ్యలక్ష్మి చరితాల పారాణిపూస్తాను. ఆర్యజాతికై, భారత ధర్మదీప్తికై అవసరమైతే నా కుమార నకుమిత్రుణ్ణి కూడా బలి దానం చేస్తాను.

అందరూ—హరహర మహాదేవ!

అగ్ని—అంద్ర శ్రీ పుత్రయజ్ఞవల్క్య! మధురా పురానికి వెంటనే ఆంధ్రసేనను సహాయతై పరుచు.

యజ్ఞదత్తు—చిత్తము మహాప్రభూ!

బ్రహ్మదత్తు—ప్రభూ! మధురాపురం శ్రీగుహావీధి నవల నాశనమవుతున్నది. కై నులు యవనలతో కలసి భారత సామ్రాజ్య నాశనానికి కుట్రలు పన్నుతున్నారు.

అగ్ని—జనమూరి కాడుకదా!

బ్రహ్మ—జనమూరే మహాప్రభూ!

అగ్ని—అల్పసంఖ్యాకుల హక్కులకై విత్రుడు యవనపక్షం చేరి దేశద్రోహిగా మారినాడు! హీ కాల నాథ! ఈ జాతి దౌర్భాగ్యము. భారతీయ హృదయాన్ని, మాతృహృదయాన్ని గండగొడ్డలితో ఖండించి ముక్కలు ముక్కలు చేయదలచినాడా?

బ్రహ్మ—జనమూరి తిరుగుబాటువల్ల మధురా పురం అల్లకల్లోలమైంది. యవనప్రభువు దేమిట్రయము చేసిన ఆజ్ఞప్రకారం వేదాగ్నియనం చేసి విత్రులను బంధించినారు.

అగ్ని—దేశద్రోహులు యవనపక్షం చేరగా, భారతావని కన్నీరు మున్నీరుగా పరాధీనమై విలపిస్తున్నది. దేశద్రోహులు మాతృయోధనోదార చనీకుతారులు. ద్రోహులను పట్టి తీసుకురావాలి.

సేనాపతులు—భారత సామ్రాజ్యచ్ఛత్ర దండము సిరంగా ఉండదానికి, భారతాభ్యుదయానికి త్యాగం చేస్తాము. ద్రోహులను పట్టి తెస్తాము. మహాప్రభూ!

అగ్ని—నా జనకులు, సేనాని, పుష్కవిక్రముల బాధులను చెందాదీనట్లు ద్రోహులను చెందాడి మానవ కపాలమాలతో కాలనాధేశ్వరునికి గ్రీవాంకరణం చేస్తాను. తడియ రిపురక్తంలో రుద్రాభిషేకం చేయాలి. యవనరక్తంలో సామ్రాజ్యలక్ష్మి, అర్ధాంగలక్ష్మి, మాశివికనుగుట లెలకం తీరుస్తాను. హరహర మహాదేవ!

పరిశుభ్రతకు పూచీ

తాము తయారుచేసే సరకుల్లో అతి
అమితమైన పరిశుభ్రత ఉండేటట్లు
చూడటం పెప్పర్ మింట్లు వగైరా
తయారుచేసే ప్రతివారికీ విధి. స్వీట్లు
అపరిశుభ్రంగా ఉంటే, వాని చేస్తవి.
స్వీట్స్ ఎక్కువగా తినేది చిన్న పిల్లలు.
అందువల్ల తమ సావరిన్ స్వీట్స్ ప్రతిదీ
కూడా అమితపరిశుభ్రంగా ఉంటుందని
కె.సి.పి.వారు గట్టిగా చెబుతున్నారు.

గృహమంతా ఆదరించుటచేసే

సావరిన్ స్వీట్స్

కె. సి. పి. తయారీ

A PINCH OF
"TILAK" BRAND
MISKY ASAFOETIDA.
IN
EVERY DISH
APPRECIATED
FLAVOUR

GOPALJI CHAMPSHI & Co
30 Govindappa Naick St.,
Madras.

ప్రసిద్ధికెక్కిన

తిలక్ మార్కు

మిస్కి యింగువనే వాడండి.

వాసనకు మ్న, రుచికిన్ని

శ్రేష్ఠమయినది

అన్నిచోట్ల దొరుకును.

గోపాల్జీ చాంపీ అండ్ కంపెని

ఇంగువ, మర్చంట్యు,

80, గోవిందప్ప నాయక్ వీధి, మదరాసు,

పాడ్డాఫీసు :

క్రాంతి :

బాంబాయి.

మధుర.

స్వర్ణోత్సవ -
ఆగమనసందర్భం

పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి
జీవమృతము

ఏబదియేండ్లుగా ప్రజాలోక
మునకు అమూల్య సేవకేయుచు,
ప్రజల ఆరోగ్యమును పెంపొం
దించుచు, ఆనంద సంతృప్తులను
జేల్చి, ప్రజానరంజకమైన
దని వెల్లడించుటకు గర్వించు
చున్నాము.

ఆయుర్వేదశ్రమం, ఎమెటెడ్
అనగక... మద్రాసు.

౨

వ సంతో త్వవం

(తక్షశిల విద్యాపీఠం—కోలాహలం తగ్గుతూ ఉండగా, అందరి జలిలిలి స్వరాలు—యవన కన్య గానం చేస్తుంది.)

గానం—

వసంత యామిని రాకే రాకే

వసంత మాధురి రాకే

కోకిల కాకతి, కోమల మధువును

ఎద భరింపజే, ఏమి సేతు నే (వసంత)

తేరే! దిశమే కుంతాయుధమై

యవజన పృథ్వీ విచారణ మను నే (వసంత)

తళతళ మెరసిడి దరహాసములే

కత్తియంచులై కోయని నా ఎద (వసంత)

ఆమని మత్తులూ ఆధి బాధలనీ

విరాళకీలల వేగిపోతినే (వసంత)

ఒకరు—తక్షశిల విద్యాపీఠ వసంతోత్సవం అద్భుతంగా ఉంది. యవనకన్య ఏటి ఎంత చక్కగా పాడిందోయ్!

మరొకరు—మన విద్యాపీఠంలో, విహారంలో కుమార వసుమిత్రులవల్ల, పాత్రప్రవచనాలకన్న ప్రణయం బాగా సాగుతున్నది. (నవ్వు)

ఒకరు—ఏం ఆలా అంటావు?

మరొకరు—ఏటి కుమార వసువును ప్రేమిస్తున్నది. ఆమనిమత్తులో విరాళకీలలకు తాళలేదట!

ఒకరు—నుంగ సామ్రాజ్యచక్రవర్త్యుడు విడిచి యవరాజులు వసుమిత్రులు గాంధారశిల్పం నేర్చుకోవాలని కాదుటోయ్ తక్షశిలకు వచ్చారు.

మరొకరు—అవును. వసుమిత్రులు శిల్పచార్యుని సన్నిధిలో బుద్ధిచేవుని శిరస్సులు మూర్తించబోయి యవనకన్య ఏటిహిద వలపువల్ల ఏటి శిరస్సులను మూర్తిస్తున్నారట! విహారమంతా పోకిరిపోయింది.

ఒకరు—అమ్మో! విహారంలో వలపు తికమకలే! 'పాతిమొక్క' పతివినా ప్రమాదాలు చేస్తూవుంటే

వివేకధర్మం వశిష్టంలే ఎలాగ? యవనకన్యను అగ్ని మిత్రుల కుమారులు విశ్రులు ప్రేమించడమే? సామ్రాజ్య ప్రేమం చూచుకోక కాలవనీమలలో శత్రుకన్యను ప్రేమిస్తున్నాకే కుమారవసువులు?

మరొకరు—వలపు తలకెక్కినవారికి శత్రుత్వానికీ, మిత్రత్వానికీ భేదం తెలియదు. యవన ప్రభువు నుంగమహిషకుల చేతుల్లో చిక్కిపోయాడు. కుమార వసువు యవనకన్యను ప్రేమిస్తోంటే ప్రభువు ఎలా సహిస్తాడో?

ఒకరు—ఏమో ఇంతమా ఎవరినన్న దోషమూ లేదు. బాధభిక్కుని విహారంలో వినయానికి గ్లాని తెస్తున్నది. భిక్కుని, సాంకృత్యాదుని చూచి కర్మ జరుపుతూ, ఏటివసుమిత్రులను అనుసంధానం చేస్తున్నది.

మరొకరు—భిక్కుని 'తథాగతు'డై మరెవరి పోయి కుమారవసువును ప్రేమించడం ఫలోరం.

ఒకరు—ఈ ప్రణయం ప్రణయం కాదుగదా! పదపోయ్ విహారానికి. వైత్యావందన చేశాయింది.

ఇద్దరూ—

నమో తస్మ బుద్ధస్సు

నమో తస్మ బుద్ధస్సు

కుశలస్సు ఉప సంపదా

(గంటలు వినపడతాయి)

3

ఉజ్జయినిలో

శిష్యుడు—

“యోగేన చిత్రస్య పదేన వాచాం

మలం కీరీరస్య చ వైద్యకేన

యోఽపాకరో త్తం ప్రవచనం మునీషాం

పతంజలిం ప్రాంజలి రాసతోస్మి”

గరుడేవులు, అదిశేషావతార సంధూతులు, లోకరక్షదక్షులు భగవాన్ మహర్షులు నా సంకీర్తనపత్రి చేయాలి. మహాభాష్యం వా పఠనీయం, మహారాజ్యం వా పాలనీయం—అని విూరురచన చేశారే!

ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో భావ్యం చదువుకూ ఉండ
నున్నారా?

పతంజలి—మహాభావ్యం. ప్రస్తుతం కట్టిపెట్టి
మహారాజ్య భద్రత చూడాలి. భారతజాతి కోభాదరి
రాగామై, శత్రుహస్తగత మైనప్పుడు భావ్యం అగ్ర
యనం చేసే సమయమా? ఏ క్షణంలో యవన సేనలు
మన ఉజ్జయినిమీద పడతాయో! ఎవ్వరిని సమా
ప్తులకు మనం తోడ్పడాలి.

శిష్యుడు—గురుదేవా! అరుగో చక్రవర్తులు.
తమ దృవార్థం స్వయంగా వేంచేసినారు.

అగ్ని—భగవాన్ పతంజలి గురుదేవులకు
ప్రణామం.

పతం—సంకల్పసిద్ధిగస్తు. చిరాయురస్తు.

అగ్ని—మహా ప్రసాదం. గురుదేవుల వాక్కు
అర్థాన్ని అనుసరించే ఉంటుంది. నా వ్యాదయం కల్లో
లంగా ఉంది దేవా!

పతం—కుమార వసుమిత్రుడు తత్క్షణిలనాడి
రాజేదా? ఇంకా రాజేదా? వెంటనే వసుమిత్రుడు
ఉజ్జయినికి వచ్చితిరాలి.

అగ్ని—జాతి విపరీతపరిస్థితుల్లో ఉండగా నా
కుమారుడు కాశ్రవ యవనకన్యకు ప్రేమిస్తూ తత్క్షణిలలో
ఉండడం సహించలేక పోతున్నాను. దుర్మార్గుడు
యవన ప్రభువు కోపాతిరేకంవల్ల కాటిల్యంతో నా
కుమారుణ్ని ఏం చేస్తాడో?

పతం—భారతజాతి యవనులచేతుల్లో పడుతుం
దేమోనని తల్లిడిల్లుతున్నప్పుడు ఈ దుర్మార్గు విభా
తీయ ప్రణయమేమిటి? కుమారవసువు రాజధానికి వచ్చి
తిరాలి. ఏక దనుకాసనం, ఏక దనల్లోంఘనీయం. రాజన్!
కుమారవసుమిత్రుని ధీరలాటిత్వానికి ఇది సమయము
కాదు!

అగ్ని—నేనూ ఒకప్పుడు ధీరలలితుణ్ణి!
అప్పుడు నాకు మహారాణీమయం ఈ ప్రపంచం. మంచి
కోద్యావంలో మహారాణీచేత పాదతాదనం చేయస్తూ,
కుసుమితాకోకపున్నాగ పాదపములను తిలకించేవాణ్ణి.

సియాపాదాలక్త చ్యుతికమై అరుణచ్ఛాయ నుభసుడనై
మురిపేవాడను! వ్రియురాలి నృత్యగతులు చూస్తూ
వుంటే నా చిత్తము తనిసిపోయేది. ఇప్పుడు నా వ్యాద
యం కణకణ లాడుతున్నది. నా కుమారుడు ప్రేమ
యోగంలో లలిత వ్యాదయుడై, యుద్ధగిముఖుడైపో
యాడు. గురుదేవా! మీరు కుమారవసువును వెంటపెట్టు
కొని యాగాళ్ళ్యంవెంట వెళ్లి, రిపుకోటి సహస్ర కిరన్సు
లకు పంటాహుతి తెగవరికేయాలి.

పతం—రాజన్! నిజమే! శత్రునిర్ముక్తం కాని
పరాధీన భారతాన్ని చూడలేను. అందుకే మహాభావ్యం
పాతం మానేయమని కాసింపాను.

అగ్ని—యవనులు ఆక్రమించిన శారసేనంలో
జరిగే దురంతాలకు అంతులేదు. గురుదేవా! తడిగుడ్డ
లతో కంఠాలు తరిస్తూ రక్తం చిందసీయని రాజనీరి
యవనులది. మధురాపురంలో వీరులు యాగపశువులై
ఆహుతి అయిపోతున్నారు.

పతం—శుభ్ర భుషిర మందర కిరీటిని! సామ
గాన ముఖరిక దిగించలా! వేదమాతా! పూతధాత్రీ! వీరై
మానవకోటి త్యాగి! ద్ధమైవది. స్వేచ్ఛారహితోదయాని!
త్రింశతకోటి కంఠ కలకల నినాదం వివవస్తున్నది!

అగ్ని—భగవాన్ పతంజలి మహర్షులు దివ్యార
తార బలంవల్ల భారతజాతి తల ఎత్తుతుంది. సర్వ
జాతుల్లో భారతం మకుటాయమాన మవుతుంది!

పతం—కుభం భూయాత్. వెంటనే కుమారవసు
వుడు నా కాసనం పంపించాలి.

అగ్ని—గురుదేవా! భవదాజ్ఞా దృఢబంధనైరి.
శిలవు. (నిష్క్రమణ. కోలాహలం)

గానం - ప్రజలు

జయ జయ జయ

జయ భారత జాగృతి ప్రదీప!

జయ జయ జయ

జయసంక మహిపాల

భారత భాగ్యవిధాత

ధీవంధు పరితాత

భారత రాజ్యనియంత

భారత ధర్మప్రవాహ
జయ జయ జయ
జయ భారత బాగుల ప్రదిప!

౪

తక్షశిల - విహారం

(సుజ్ఞప్తి గిట్టల చప్పుడు - హేమరవం)

ఒకడు—మిలిందు డెక్కడ? ఎక్కడ మిలిందుడు?

మరొకరు—ఏమిటా వేగిరపాటు? ఎందుకు?

ఒకడు—ఎక్కడ మిలిందుడు?

మరొకరు—నేనే మిలిందుణ్ణి. ఎక్కణ్ణించిరాక?

ఒకడు—కాకల నగరంనుండి. నమస్కారం.

యవనప్రభువు ఈ లేఖ మీకు అందజేయుచున్నారు. కర్తవ్యం తెలుసుకొని, ప్రభువు చేసిన ఆజ్ఞ నెరవేర్చాలి. శిలవు. (ఎక్కి)మగ. సుజ్ఞప్తి డెక్కల చప్పుడు.)

మిలిందుడు—“మిసాండర్! కుమారవసు మిత్రుడు తక్షశిలావిహారంలోగాని, విద్యాపీఠంలోగాని ఉండి వీలులేదు. మనం ఒకసారి సుంక విప్రరాజుల చేతుల్లో చిత్తయినాము. వసుమిత్రుడు మన కీశ్రువు. ఏణిని ప్రేమిస్తున్నాడని తెలిసింది. నీవు వావిధేయుడవుకనుక, సమయాసమయాలు కనిపెట్టి కీశ్రువును పాలేమార్చు. రక్తం నాకు పంపవలె. ఆశ్రమ తీరే కూడదు. శిశుంగా కార్యం సానుకూలం కావాలి.

డెమిట్రయస్ బ్రాలు, కాకలనగరం.”

(క్షణం నిట్టూర్పు) ఇదా ఉత్తరం? ఇంతకీరాకుడా యవన ప్రభువు? చూస్తూ చూస్తూ మిత్రుణ్ణి వసుమిత్రుణ్ణి ఎలా చంపను? ఇద్దరూ ఈ తక్షశిలలో చదువు కొన్నామే? డెమిట్రయస్! నీకు నిండుప్రాంతాలు, నిండుయువకుని తీయని ప్రాణాలే కావాలా? వన్నెండుకు ఇలా పరీక్షిస్తావు? రాజసేన ఎంత అనర్థకం. మహాప్రభో! డెమిట్రయస్! యవనభారతైక్యత నీకు ఇష్టంలేదా? రక్తం ఎలా నీకు అర్పించను? నాకు చిత్తసమాధానం లేదు. నాప్రశ్నలకు సమాధానమిచ్చిన నాగభిక్షువైనా లేడీ! అతనినా మనశ్శాంతి కలిగిస్తాడేనా! అబ్బ! ‘నమా తస్య ఆరహతో సమ్యాసం బుద్ధస్య’ అంటూ నిట్టూరుస్తాడు. (నిష్క్రమణ)

౫

తక్షశిల - విహారం

(కుమారాగం తీస్తూఉంటాడు కుమారవసువు. పకపక నవ్వుతూ అంచల సవ్యడితో ఏణిప్రవేశం. చప్పున వసుమిత్రుడు కుమారాగం ఆపుతాడు.)

కుమారవసువు—ఓహో! ప్రియురాలా! ఓహో! ప్రియురాలా! వచ్చావా! వచ్చావా!

ఏణి—వసుమిత్రులు ఏహో కుమారాగం తీస్తూ మానేశారు. నేను వివక్షపడా చెప్పండి.

వసువు—ఏణి! ఏహో నాలో పాడుకుంటున్నాను.

ఏణి—వసుమిత్రులు యవనశిల్పం నేర్చుకోవడమే కాక గాంధర్వంకూడా అభ్యసించార?

వసు—గాంధర్వంకూడా మీ యవనులదనేనా నీ అభిమతం?

ఏణి—సంగీతంకూడా మాదగ్గిరే మీరునేర్పారు.

వసు—ఏమి కొంటెతనం? నాదబ్రహ్మయు భారత దేశంలోనూ, యవన దేశాల్లోనూ, సమస్తాకాశం లోనూ ఉండనేఉంది.

ఏణి—సరేకాని, కొత్తపాటలు రాశారా చెప్పండి! (దీని మీటుకుంది)

వసువు—

రగిలి రగిలిన సుండె

రాగ రక్తాయుము!

పగిలి పగిలిన ఎడద

బాధానలోజ్జ్వలము!

హృదయ మారగనింపు

ముదయ శోకాపవము!

వలవంతలో క్రుంగు

తగుదార్ద్రో హృదయమ్ము!

ఏణి—ఈ శాఫోలాగ హాయిగా వుందండీ మీ కవిత్వం! నన్ను చూస్తూంటేనే మీ రిలా మహా కవితా రాస్తారు.

వసువు—నన్ను ‘శాఫో’తో పోలుస్తావేమి? ఓణి! నీ మూర్తిని చూస్తే, నీహృదయాన్ని గ్రహిస్తే

శాకవిక పొంగులెత్తుకున్నది. నా హృదయజలధికి,
ఏదీ, నువ్వు పూర్తి మాతరక్షోత్పన్నులు!

ఏదీ—ఏమంటే నేనంత చక్కనిదానీ?

వను—ఇంకా సందేహమా?

ఏదీ—చక్కదనం అంటే ఏమిటంటే? మీరు
కల్పలు కదా?

వను—నువ్వుమాత్రం కావా ఏదీ? మహా నీకు
తెలియనట్టు కొంటేగా అడుగుతున్నావు. నీ నుండరా
కారప్రతితి వల్ల నా హృదయమూ, చిత్తమూ మాధు
ర్యంలో కరిగిపోయాయి.

ఏదీ—మీరు మానసికసౌందర్యాన్ని సౌందర్య
మంటారు.

వను—నేను గాంధారకల్పములో నీ రూపము
చక్కగా మూర్తించాను. నా కలలు నా కోరికలు చిర
నిద్రాణవాంఛలు, అన్నీ నిన్నే మూర్తించాయి ఏదీ!

ఏదీ—మాయవశులవల్ల నీ మీరు కల్పంలో
రూపంలో సోమనం చూపారు.

వను—సీస, అలాంటివావా? మాభారతీయ
కల్పంలో ప్రాణానికీ ప్రాముఖ్యం ఇస్తాం, ప్రాణప్రతిష్ఠ
లేని రూపం నిర్జీవం కాదా ఏదీ? ప్రాణవిలాసాన్ని
ఆశ్రయిస్తేనే రూపం సజీవంగా ఉంటుంది.

ఏదీ—మరే పాపం! సాందిలో భార్యలు
ద్వారప్రాకార తోరణ కల్పిచిన్నాం మా వాళ్ళ
కల్పనే కదా వచ్చింది.

వను—మా వాళ్ళు జీవంపోస్తే మీ వాళ్ళు కేలులు
తీర్చారు. అవునుకాని నవపూ, నేనూ ఒకవైపునూ
ఉంటే భదం ఎందుకు మాట్లాడుకోడం ఏదీ?

ఏదీ—భావనలో యవనభారతభదం లేదు,
మనం ఒకటే.

వను—కాంతా సమ్మిలంగా నీవు ఏమిపనికివా
రనుడీయమై నా వివక్షణ కూడా ఒక్కొక్కసారి
పోగొడుతుంది.

ఏదీ—మీ సాన్నిధ్యబలంవల్లనే నాలో ఏకత్తి
పుండించినా? ఏమంటారు? అంటే నేను చేతకాని
దాన్ని కాను.

వను—మల్లీ ఆహలం కందుకు? ఏదీ, నీవు
శక్తివి, నేను శివుణ్ణి.

ఏదీ—ఏమిటి పరిణామం?

వను—పరిణామం ఎప్పుడూ ఉంటుంది! మీ
'దేహాత్రిటన'దే అనుకొన్నావా? మీవాళ్ళ మా పరి
ణామనాదాన్ని అనుసరించారు.

ఏదీ—మీరూ మీ కవలమహర్షి! వెయ్యి వను
సాక్షిరాటు. నా సాన్నిధ్యంవల్ల మీరూ బలంవస్తుంది.

వను—అవును ప్రేయసీ, అలాగే వస్తుంది.

ఏదీ—అలా అయితే బాతికీ బాతికీ ద్వేషం,
భేదం పోగొట్టుకోండి.

వను—త్యాగశక్తివల్ల బాతుల మధ్య ద్వేషం
అంతరిస్తుంది. ఏదీ, నా హృదయంలో నిద్రాణమైన
సంక్షోభాన్ని రెచ్చగొట్టావు. నా రంధ్రీ అగ్నిమిత్ర
చక్రవర్తులు సనాతనులు, ఉజ్జ్వల బాతీమాభిమాని.
ఆయన ఆర్యబాతి పాటిట ఆఖండలుడై నిశిత వైదిక
ధర్మ వద్రాయగముతో క్రమబాతి పయలను ఖండి
ఖండాలు చేయ నిశ్చయించినట్టు కర్ణాకర్ణిగా తెలు
తున్నది. నేను సహించలేను.

ఏదీ—మన మైత్రీపాతం తెగిపోదు కదా?

వను—త్యాగంవల్ల మైత్రి గాఢమవుతుంది
ఏదీ? బుద్ధదేవుని శిరలకారుణ్యం, మహామైత్రి రక్ష
కలలో ఆర్థముచేసుకొన్నాను. ఆ మైత్రీపాతం నిన్నూ
నన్నూ ఏకంచేసింది ఏదీ? నేను చక్రవర్తి మహారాజునీ
అహంకారం, దర్పం నీ సౌందర్య రక్షప్రవాహంలో,
నీ కారుణ్యంలో కరిగిపోయాయి. యవన భారత
హృదయాలు ఏకమవుతూఉంటే ఇటు మీ యవన
ప్రభువు, అటు నా జనకులు అగ్నిమిత్రులు కర్తులు
నూరుతున్నారు.

ఏదీ—స్నేహాన్ని స్వర్ణ ఏకంమీద ఉంచాను.
స్నేహంలో వైరం కరిగిపోవద్దా?

వను—అందుకే నేను రెండుబాతుల మధ్య పటిగి
పోతున్నాను. మథనపడుతున్నాను.

అరిపోనేపోడు, రాగమాలాకిల!

తరలిపోనేపోడు, తారుణ్యహృదయమ్ము!

అరుణాధరములేక మనలేను మనలేను

అరుణమందారమో, మరలి రానేరార.

ఏలే—నానాథ! నానాథ!

నీకోస మీ బ్రతుకు

నిలచియున్నది నాథ

ఓనాథ! ఓనాథ!

క్షణిక నీలోన

క్షవసమ్ముగ నాథ

నిను ఏడి మనలేను

విజయగా నా నాథ.....

వసు—ఏలే? (బాలిక)

ఏలే—ఎదకోస గద్దలకు

బెదబెల్లి జేయకో

నానాథ! నానాథ

నిను ఏడి మనలేను.....

ఒకకంఠం—ఏలే! ఏలే! రావచ్చునా?

(ద్వారం చప్పుడు)

ఏలే—ఎవరది? (కంఠం పరుకొని)

ఒకకంఠం—నేను, భిక్షుని సాంకృత్యానుని.

వేగం తలుపు తెరు.

కుమారవసువు—భిక్షునీ, అలా వణుకునున్నావు?

భిక్షుని—అయ్యో! మిలిందుడు భిక్షుతో పొడుచుకోపోతున్నాడు. విహారంలో గడ్గోలుగా ఉంది. (దూరాన గోల విసవస్తుంది.)

వసువు—ఏమయింది? భిక్షునీ?

భిక్షుని—కాకలనుండి డెమిట్రయస్ రహస్యంగా ఉత్తరం పంపాడు. తక్షణం మిమ్మల్ని హతనూర్చి రక్షం పంపవలసిందిగా. ఆయన మిలిందునికి ఆజ్ఞ!

ఏలే—అయ్యో!

భిక్షుని—ఉత్తరంలో ఉన్న ప్రకారం మిలిందుడు మిమ్మల్ని చంపలేక కత్తితో పొడుచుకోతోగా మణులు పట్టుకొన్నాడు.

వసు—పదండి. అక్కడికి. భిక్షునీ, ఏలే!

(తుణం నిశ్శబ్దం. విహారంలో కలకలం తగ్గుతుంది)

వసు—మిలిందా? ఎంతవని చేకాపు. ఆత్మహన నానికి ఒడిగట్టావు?

మిలిం—(బాధగా) డెమిట్రయస్ కకోరంగా ఇచ్చిన శాసనం నెరవేర్చలేక ఇలా అయినాను. వసు మిత్రా, నేను యశస్వతీ, నీవు భారతీయుడవు! చక్రవర్తి కుమారుడవు! ఈ తత్వాలలో ఒకటే చదువు కొన్నాము. బాలిచైరానికి 'మనం ఆహుతి అయి పోతున్నాం'!

వసు—మిలిందా! బాలికి బాలికి ఆఖారం అధికమై ఏర్పడింది. నేను తత్వాల వదిలేస్తాను.

ఏలే—నద్దవద్దు.

వసు—నా సురుదేవులు, అదిశేషంక సంఘాతులు పతంజలి మహర్షుల ఆదేశం ఇది. ఈ 'వార్త విని కుమారవసువు వెంటనే ఉజ్జయినికి వచ్చితిరా! ఆల్ప సంఖ్యాకుల హక్కులకై జనసూరి జనస్థానముకోసం విప్లవం తెస్తున్నాను. వెంటనే నీవు రావాలి!'

మిలిం—అయ్యో, మీ లేతప్రాణమాలన దగ్గం చేస్తున్నాను.

వసు—కర్తవ్యం నెరవేర్చక తప్పదు. (బాధగా)

మిలిం—వసూ! రాజనీతికి, 'హృదయరాగానికి' మధ్య కుమిలిపోతున్న నిన్నూ, ఏలేనీ చూడలేను. నాగుండెలు తిరుక్కుపోతున్నాయి!

ఏలే—నాథా మీరు వెళ్లక తప్పదా?

ఏ రీతి భరియింతు

ఈ హృదయ దాహమ్ము

నా నాథ! ఓ నాథ!

నిను ఏడి మనలేను

విజయగా నా నాథ!

వసు—

అరిపోనేపోడు, రాగమాలాకిల

అరుణాధరమే లేక మనలేను మనలేను

పగిలి పగిలిన గుండె, బాధానలోజ్వలము

రగిలి రగిలిన గుండె, రాగరక్తాయణము!

౬
ఉ జ్జ యి ని లో

కుమారవసువు—పఠంజలిం ప్రాంజలి రావ
తోస్థి.

పఠంజలి—కుభంధూయాత్! కు మార వ సు
విశ్రుతు రాజధాని ఉజ్జయిని! రావదం మహాసందం.

కుమారవసువు—గురుదేవుల ఆ జ్ఞ ఔ ద ల
ధరిస్తాను.

పఠంజలి—వహా! నీ అంతరంగ మథన నేను
ఎరుగుదును. నీ రిప్రహృదయాన్ని చూచి నేను బాతి
పడను. నీ కర్తవ్యం జ్ఞాపకం చేస్తున్నాను.

వసువు—నా వ్యక్త గురుదేవులకు చెప్పకాంటే
కొంత తృప్తి, కొంత ఉపకాంతి.

పఠంజలి—నీ విబాధిత ప్రణయాన్ని సామ్రా
జ్యంలో నీ తల్లి, తండ్రి, గురువూ, ప్రజలూ ఎవరూ
హర్షించరు.

వసువు—ప్రణయానికి బాతులతో నిమిత్తమా?
తుంతవ్యుత్పి.

పఠంజలి—నీ ధీర లాటిత్వానికి ఇదిసమయమా?
మన భారత సామ్రాజ్యము కేత్రు హస్తగత

మయ్యే విపత్సమయంలో కుమార వసువు కర్తవ్యం
గుర్తించలేదు.

వసువు—మీ అనుకాసనం ఔదల ధరిస్తాను,
గురుదేవా!

పఠంజలి—నీ భార్య భావమతీ జీవని ఒకసారి
చూచి వెంటనే నీవు యుద్ధానికి సిద్ధపడాలి.

వసువు—నా అంతరంగ యుద్ధానికి ఇప్పటికి
కర్మయోగంలో పరిష్కారం.

పఠంజలి—అవును. నీవు అద్భుత ధీతిలో
ఉన్నావు. యాగాశ్వం వెంటనే రావాలి. నీ వెనక
నేనూ ఉంటాను. కత్తెద్రుతిరానికి వెళ్లి యవనబారిని
తరిమివేదాము. నీ తండ్రి ఆశ్వమేధం తేగీయమానంగా
పాగుతుంది.

వసు—గురుదేవా, కలవు.

(దురారణ ఆశ్వహీనులు)

౭
ఉజ్జయినిలో దండోరా

దండోరావాడు—ఇంతు మూలంగా యావ
న్మంది ఉజ్జయినివాసులకూ మన మహారాజులంగారు

తెలియచేసిది ఏమనగా, రాజకాసనం ప్రకారం జైన
శిల్పాలు కరిగించి యావత్తులంగారం కోలాసికి చేర్చాలి
హోయ్.

(ప్రజలకోలాహలం ఎక్కువకాగా క్రమంగా తగ్గుతుంది)

ఒకడు—ఏమిటోయ్ దండోరా?

రెండోవాడు—మన ప్రభువు బాతి సాంకర్యం
క్లిష్ట అగ్రహావేశంలో చండకాసనం చేస్తున్నాడు.
యవనులతో జైమగు, జనమూరి కలిసిపోయివాడు. జన
స్థానం భారత సామ్రాజ్యంలో కోరుతున్నాడు.

ఒకడు—అతను ఇంకా సామ్రాజ్యచ్ఛరచ్చా
యలో ఉన్నాడా?

రెండోవాడు—అల్పసంఖ్యాకుల హక్కులకై
జనమూరి ప్రతిఘటించినందుకు అగ్నిమిత్ర ధట్టారకులు
తీవ్రకాసనం చేశారు.

మొదటివాడు—చక్రవర్తిని ప్రతిఘటించి కేత్రు
పక్షం చేరినాడా జనమూరి?

రెండోవాడు—జనమూరి ఏమీ చేయలేక ప్రతి
ష్ఠావత్తురం వెళ్లి పశ్యించాడు!

మొదటివాడు—చక్రవర్తి ఆశ్వమేధం చేస్తు
న్నాడు గదా. ఆయనను ఎదిరించేవా క్షేత్రురు?

రెండోవాడు—ఎదిరించడ మే వి టి? యవన
సేనతో మనవారు హోరాహోరంగా పోరుతున్నారట.

మొదటివాడు—పఠంజలి మహర్షులు కూడా
యాగాశ్వంతో ఉన్నారా?

రెండోవాడు—ధగవాన్ మహర్షుల ప్రోద్బలం
తనిదే మనబాటికి వికాసమే ఉండదు.

మొదటివాడు—చక్రవర్తుల కాపవాన్ని కిరసావ
హించి జైనవిగ్రహాలు, శిల్పాలు కరిగించి పారవేదాం.

రెండో—మధురాత్మరంలో ఈ పాటికి అగ్ని
మిత్ర ధట్టారకులు జైనశిల్పాలు నాశనంచేసే ఉంటారు.

(కోటలో దీనంగా నగారా మోగుతుంది. జనం అల్లకల్లోలంగా తిరుగుతూ ఉంటారు. మధ్య మధ్య కేకలు—కొంతసేపు కల్లోలం కొంతిస్తుంది.)

ఒక—ఏమిటో నగారా దీనంగా మోగుతున్నదే.

మరో—అయ్యో, ప్రమాదం లేదుకదా.

స్త్రీ—బాబూ ఇంకేముంది? నువ్వర వసువుల వారు (ఆయాసంతో దీనంగా) యుద్ధంలో—హారే రావ... (చిక్కి చిక్కి ఏడుస్తుంది.)

ఒక—ఏమిటి? స్వ వాశనమా?

స్త్రీకం—యవనులు వసుకుమారుల తల తెంచి... శూలానికి గుచ్చేసరికి మన సేనలు పారిపోయినాయట.

కొన్ని—అయ్యో అయ్యో, ఎంత మాట!

స్త్రీ—తున చక్రవర్తి కరకాశ్యపిక్కి మహారుద్రులై క్రతుసంహానికి స్వయంగా చెల్లారట. కాశీ సింధునదయు రక్తమయమై ప్రవహిస్తున్నదట.

ఒక—అగ్నిమిత్ర భట్టారకులు, ప్రభువులు జాతికి చేసిన బలిదానం, త్యాగం ఎంత ఘనం! స్వయంగా ప్రభువులు యాగదీక్షితులై భారత ధర్మ సామ్రాజ్యము స్థాపిస్తున్నారు. ఓహో! త్యాగంవల్ల కాని ధర్మసామ్రాజ్యం స్థిరంకాదు కాబోలు.

భద్రం కల్గేటి శ్రుణుయామ దేవా!

భద్రం వశ్యే మాక్షుభి ర్యజత్రా!

స్థితై రంగైస్తుప్తవాన్ సప్తనూధిః

శ్యశేమ దేవ హితం యదాయా!

స్వస్తి న ఇంద్రో వృద్ధశ్రవాః

స్వస్తిః పూష విశ్వశ్రవాః

స్వస్తి న ప్రా రక్షోః అరిష్టశేమిః

స్వస్తిశో బృహస్పతి ర్దధాతుః

ఓం కాంతి క్కాంతి క్కాంతి.

(అశ్వినీదేవీ రేడియోవారి ఆనుమతితో, కొద్ది మార్పులతో ప్రచురణ)

వాఙ్మయ పరమార్థము

౩

— 'కుమారదేవ' —

నైయాయికులకు సయిత మందఱని నిర్వచనయుక్త మీ "వాఙ్మయ"శబ్దము! ప్రస్తుతవాఙ్మయమునకు నూచపార్థము వాఙ్మయ మనగా "జీవనప్రతిబింబ"మని యనుకొన్న జాలును.

బద్దన, జీవన మొదలగువారి పద్దములలోని సుద్దులు తెనుగునుదులందు నానుదులుగా మలుగువడి మనలో జరిగి పెద్దంట గలిసి ఆంధ్రసంస్కృతియందొక విలక్షణముగ జోడనూపుచుండును. వాని జాతీయత పండితపామరులమందు పలుకితుల ప్రత్యేకత నాపాదించుచుండును. పరస్పరవిరుద్ధార్థభూయిష్టములైన పెక్కు సామెతలు నెమ్మదిగా నాలొందించినప్పుడు వింతగొల్పుచుండినను వాని పుట్టుపూర్వోత్తరముల దలచినప్పు డవి యెంత యనధివజ్ఞుల వాక్యములు "జీవన" తేనెకునుకలై మన కందీయబడినవో విషయము గొలువగలవు. పూర్వీక యకర్థవములే పూర్వీక నానుదులు; వారి జీవనప్రతిబింబములు. ఆయా జాతిజీవనముల పట్టి జాతీయములనుండి మన యాహింప వీలగుచుండును.

మానవజాతిని వివేచనాదృష్టితో బరిశీలించ బూనుకొనువానికి మానవుని గుణబోధనిరూపణతో వారంభింపకతప్పదు. ఇట్టి పరీక్ష వాఙ్మయవాస్తువునకు మొదటి పోటకము; ప్రతిష్ఠాధారమూ లగ్రావము. వాఙ్మయపరిణామకార్యమున గాయకుడు, చిత్రకారుడు, తత్వకుడు, పండితుడు, చరిత్రకారుడు సమానభాగ్యత వహించుచున్నారు. మానవజీవితమును లోకులకు ప్రతి

బిందించునట్లు చేయు పనులందు వీరు సరిపంపకముతో నాక్కుతెల్లినవారు. టెరెన్సు (Terence) అని నొక నాటకనిర్మాత "నేను మానవుడన; మానుషులులు నాకు యాదమైన వేరి తోచి దెల్పును" అన్నాడు.

మానవజీవితమును మూర్తిభవించునట్లు చిత్రింప బూనుకొను ప్రయత్నము పంచభూతములను బంధింప జేయునంతటి సాహసకార్యము. కాని ప్రపంచము నందు సుప్రసిద్ధమహాకావ్యములు—ఏభాష ముందైనను, ఏమతవిషయికములైనను—మానవజీవితమును ప్రతిబింబించుటయందే, యా నూత్రపరివేష్టితములనుటయందే, యా విషయగర్భితమునందే విఖ్యాతి నార్జించినవి. వాల్మీకి నుండి వ్యాసాదిపురాణేరిహాసకర్తలు, కాళిదాసాది దృశ్యశ్రావ్యప్రబంధనిర్మాతలు మానవజీవితములను తమ తమ క్రిసామర్థ్యములు వెల్లడియగునట్లు చిత్రించుట యందు ప్రసిద్ధివొంది సిద్ధపాస్తులైరి. వాఙ్మయము మానవ హృదయమును సమగ్రముగ బరిశోధనచేసి, మానవజీవితమునందు సంపూర్ణసామగ్రిని నందిన యనుభవజ్ఞుడైన కవినుండియే మొలకెత్తగలదు. అట్లు పుట్టిన వాఙ్మయమును జనువుచున్న విద్యార్థికి మానవజీవనపరిజ్ఞానముతో బాటు తజ్ఞాతితో సామర్థూతి జనించి యాతని విద్యా సంస్కృతికిని పరిణామము గలుగుచుండును. మహా గ్రంథములన్నియు మానవజీవనప్రమాణములతో మానవత్వము నిండారగల్గియుండునట్లు ద్వైకింపబడి నిర్మింపబడినవి.

అట్లని మానవజీవితప్రస్థి గలిగిన గ్రంథము లన్నియు వాఙ్మయకారకములు కాబాలవు. మానవ

జీవమును ప్రతిబింబించునట్లు వ్రాయగలిగినవాడెల్ల వాఙ్మయస్థుడు యనించుకొనడు. నేటి దినపత్రిక అనేక స్త్రీపురుషులకు సంబంధించిన విషయములు విచిత్ర వచనయుక్తముగ వర్ణించుచున్నది; ఆవర్ణన వాఙ్మయ మనించుకొనడు. ఎంతోపాటలం, వారి కర్త పాడు చుండినప్పై డెంత యానందమువృత్తిలనను వానికి మహా కావ్య గౌరవము తెచ్చికొన్నవా? వాఙ్మయపీఠమునం దేసాన ముండగలిగెను? రుక్మిణీ సందేశమునను, హంసధూత్యమునను ప్రేమరసానుభవము, సారూప్యత ద్యోతకముగానున్నను వానికి వాఙ్మయవల్లంకితాహేయము వాపాదించునగుము, గౌరవము గల్గినది. “స్థితి రాసినరాత యే శేరిగానికొ యింపు గూర్చినంత” కాళిదాసుని కేసుంకల దువ్యంతునకు వ్రాసిన తామరామలక్ష్మిలో సమగౌరవము నంద గల్లువా? ఒకటి గాదిరియుత్తరము- ఇంకొకటి వాఙ్మయము! ఏ మాధేదము? ఏ మాపాక్షికము?

ఫోటోగ్రాఫరు తీసిన స్నాప్ షాటు (Snap-shot) నకును, ఆలేఖకుని చిత్రార్పిత ప్రతికృతిని గల తారతమ్యము నూహించినచో వైచిత్ర్యమునకు గారణ మగుపడగలదు. ఫోటోగ్రాఫరు మనల నొక తెరకు ముందు నిలిపి “ఇటు చూడుడు—ఏదీకొంత—ఒక చిన్ని నవ్వు—” అనుచు తలుపుకైన నొక మీట నొక్కి మన బొమ్మ పడినదని మనల బొమ్మమను. అపడిన ఛాయాచిత్రమును మనము చూచునప్పుడు అది మన ప్రతిబింబమని యొప్పుకొనుచున్నాము. కాని యా ఛాయాపటము మన సంపూర్ణతను చెల్లడించుచున్నదా యని విశర్కించితిమేని మన యంతరార్థ యొప్పుకొనడు. మనలను సంపూర్ణిగ నెఱిగిన యాంతరంగికమిత్రులు దానిని జూచినప్పుడు మన మనోభిప్రాయముతో నేటిధింపగలరు. ఫోటోలోని మన ప్రతిబింబము కేవలము పోలిక-నకల. ఫోటోగ్రాఫరుగాని, తత్కళాహీనులుగాని మన యభిప్రాయము నొప్పికొనరు. వాదించి మన తలంపులను బూర్వపక్ష మొనర్చ ప్రయత్నించెదరు. అప్పుడు మనము “బావాగి ముగ నది వాప్రతిబింబము. ఆంతరంగికముగ నది కానేరదు” అని చెప్పకతప్పదు.

మన యాత్మసంకల్పక్షియై మన మొక సుప్రసిద్ధ చిత్రకారుని మన రూపును చిత్రార్పితమొనర్చ గోరితి మనుకొందము. ఆతని యాలేఖవాగ్ధవసాయము, తత్పార్థము మనకు గొంత కొంత విసువు పుట్టించును. ఆతని వర్ణనము పూర్తియగుటకు గొన్ని దినములు, మాసములు పట్టును. ప్రతిదినము మన మాతనియింటికి బోవుచుండవలయును. ఆతడు మనలను జూచి చిత్రించుట యొక పాలయిన మాటలాడుట నూరుపాళ్లు! ఆతడు వేధించి వేధించి వేయిసార్లయిన వేయినిషయములగూర్చి మనలో మాటలాడుచుండును. మనము మాటలాడుచుండునప్పు డాతడు మన మానసికపరివర్తనము, తదానుమంగికమైన ఆహార్యములను నిశితసూక్ష్మ దృష్టులతో నిర్వర్ణించుకొనుచుండును. మన యాత్మతో నతడు పరిచయముచేసికొనును. మన యభిరుచులతో నైకకళ గవ్వఅది గంభీరమానసముద్రదఘ్నమున బ్రమాణమొనర్చుకొనును, రాజకీయములగును, నైతికముగను, సాంఘికముగను మన మనోభావములతో వియ్యంతుండుచుండును. మన కళాభిరతిని బరిశీలించును. మన సుఖదుఃఖములను వివరించి యందు బాల్సానువాది వలె గవ్వట్టుచుండును. మఃశీలితా కయములను బ్రమాణీకరించుకొనును. ఇట్లాతని ప్రయత్నమును గమనించు మనకు చిత్రకారుని ప్రమాదము విశదపడగలదు; “ఈతడు మన సంపూర్ణస్వత్వత్వమును లోనుండి వర్ణన చేయుచున్నా”దని యంతోషము కాగలదు. అత్యంత దీర్ఘ పరీక్షను ఫలించి మన మూర్తి పటమున నాలేఖ మయినదే, మన యాత్మీయులు దాని జూచినప్పుడు “వైకిమాత్ర మిది మీరూపు నవ్వుముగా జాపమన్నను మీ యాంతరంగిక స్వరూపమును జీవకళ బుట్టిపడునట్లు చెలవడజేయు యన్న”దని తప్పక ప్రకేసిం చెదరు. ఫోటోగ్రాఫరు తీసిన ఛాయాచిత్రమునకును, రంగా జీవుడు రచించిన చిత్రపటమునకును గల తారతమ్యమును గ్రహింపగలిగినచో ఎంతో తన వాయుకురూప కొఱకు వాపోయిన, కృంగారరసమునకును, కేసుంకల దువ్యంతునికొకై పరితపించిన విప్రలంభమునకును గల భేద ముగతము కాగలదు. యథార్థమునకును, బరమార్థమునకును గల యంతర మాహింప నీలంబన

జ్ఞీవిశేషము పరామర్శించుట సామర్థ్యము. చిత్రకారకుడు మూర్తిభరింపజేసిన మన ప్రతికృతిని విశేషణియగుల సాంద్ర్యములు కాలిదాసరచితి కమంతలాపేమ లేఖలాని గంభీరమాధుర్యమును రసవీపాసతో బహుమానింపగలరు. వాఙ్మయమున నిట్టి సాంద్ర్యము సంగ్రహితమయియుండుటవలన నట్టిగ్రంథము లాచంద్రారక్తము లగుచుండును.

కొందరు చక్కని పరిణతి చెందిన మేధావిధుల ప్రజ్ఞాపరిణామఫలములే వాఙ్మయస్వరూపమున చెలువదుచున్నవని వాదించువారున్నారు. మానవజీవితము వాఙ్మయతాత్పర్యమునియు వాడులాడవచ్చును. కాని మానవుని జీవితమందలి ప్రతివివరమును వాఙ్మయప్రతిపాదనామూలకము కాగలదా? మానవమానసోద్రేకజనిత పరిభావము లెల్ల వాఙ్మయవస్తువులే యగుచున్నవా? వానిని యుక్తాయుక్తవిశేషనావంతులు పరిశీలింప బని లేదా? వివక్షింపవలదా?

కళ వాస్తవముగ ననేకమాచనావిషయ పరం పరలమండి యాద్యంతముగ నొనర్చిన సంగ్రహస్వరూప మానవచ్యుతు. చిత్రలేఖనమునను, సంగీతమున నీ నూత్రసారము ననుసంధించినట్లు వాఙ్మయరచనయందు నను జీరవచేసికొనవచ్చును. మానవజీవితములోని సంఘటనముల నన్నిటిని నున్నదున్నట్లు ప్రతిబింబించు ప్రయత్నము కళగా పరిణమింపదు. అనవసరములనుండి ముఖ్యములైనవానిని వడియగట్టు సాధన మేసామర్థ్యము. వాఙ్మయకళానిర్మాత చిత్రకారునినై నంతరంగజీవము నావిష్కరింపజేయునప్పుడు మిక్కిలి సున్నితములును, గంభీరములును, సుందరతరములును నగు భావపరం పరలు చిందుచుండును. వాఙ్మయము కేరల మలివాస్తవిక వస్తుసంపాదనముమాత్రము కానేరదు. పరమార్థ ప్రతిపాదనము వాఙ్మయవమోకరణముగను. అందుచేతనే మహాకవుల కావ్యములు వాఙ్మయములై నేటి దిన వ్రతీకలు తదితరము లనిపించుకొనుచున్నవి.

వాఙ్మయము వాగ్రూపచిత్రపటము. మానవ జీవనాంశప్రతిమూర్తికరణము వాఙ్మయమూలకందము. కవి యాశ్రింపనాయమున భాషామూలికలను, క్లిష్టకర్లగులికలను శ్రేణిగ్రునిరూపణయం దుపయోగించుకొనను.

చిత్రకారకుడు, గాయకుడు, కవి - ఈ మామూలు మానవజీవితము నానందరసోత్పాదనముగరితి వావిష్కరణమొనర్చుటయందు తమ కైస్త్రసామర్థ్యముల నుపయోగించుచుండురు. సమస్తకారవాప్యోద్దేశ మదియేకదా? కాని, యీ మామూలు నుపయోగించెడి వస్తువులు భిన్నములు. చిత్రకారుడు గీరలతోడను, రంగులతోడను మానవజీవితమును గానమొనర్చుచున్నాడు; గాయకుడు కమ్మని గానములతో దానిని చిత్రించుచున్నాడు. కవి సామాన్యమానవభాష యను పంచతో వివిధ చిత్ర విచిత్రపదములను కర్లములతో వింతసమ్మేళనము గాంచి విశ్వమోహనకరమైన చిత్ర సంగీతమును సృష్టించి పండితపామరుల హృదయములను రంజింప జేయుచున్నాడు. ఇట్టి వాగ్రూప చిత్రకారుడు వాఙ్మయగానమును మృదుమధురమనోహరముగ విశ్వజనీన మొనర్చుచున్నాడు. ఈ సామాన్యకవి-వాఙ్మయ సంబంధము గుర్తించి యీ ధర్మమును మన మంగీకరింపవలయును.

మానవజీవితములోనివివిధమర్మములనువిశిష్టీకరించి వాఙ్మయకళావస్తవ తన తీయని మాటలతోడను, లలిత లాఠిర్విపదజాల సమీకరణముతో, గంభీరభావముల శ్రవణపేయముగ విర్ణించు నాతని సామర్థ్యము మన కబ్బురపాటాదవించుచుండును. అతని పేర్కొనుదుల రంగుల నేటికొనుటయందును, వాని వైవిధ్యము నేటిధ వింపజేయుటయందును గప్పడగలదు. అతని నిర్వహణ కార్యమువందు వాఙ్మయము మానవసంబంధనిబంధన గ్రంథముగ సామాన్యముగను, సాంకేతికముగను నిర్దేశ ముండుచున్నది. ఆ విశ్వప్రబంధమున మానవజీవితము ప్రతివ్రతమునను సజీవకళతో చిందులద్రోక్కుచుండును. అగ్రంథ మొక విన్న ప్రపంచమును గవ్వజుచుండును. అందు మానవజీవితములు వేర్వేలుగను, నొక్కటిగను, వారివారి యనుభవములకు దగినట్లు హృదయాందోళనలను, నానందతరంగమాళికలను జిత్ర విచిత్రముగ విలగిల్లుచుండును. అట్టి ప్రబంధనిర్మాత అనగా వివిధమానవజీవితములను వారి యనుభవములను, వారి యాంతరంగికవాప్యోపవీర్యలను సుందరముగ కర్ణించి వినిపింపజేయు మహాకవి యేవోలైన నీ

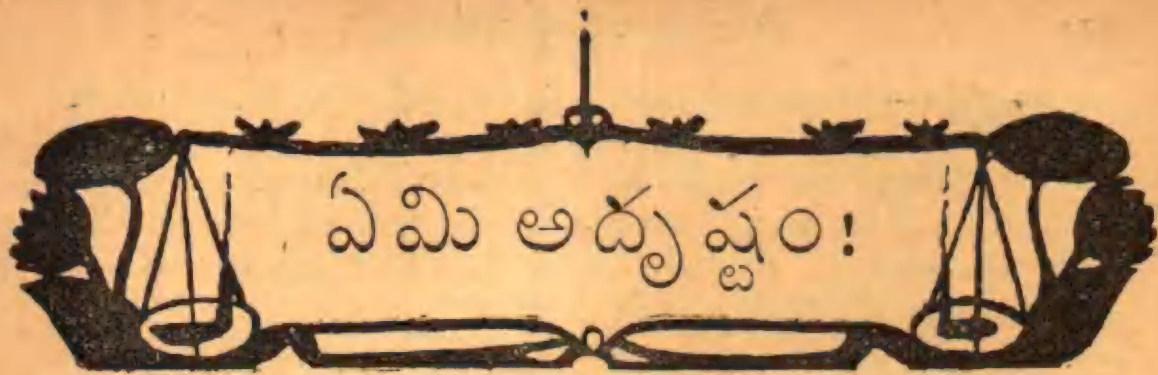
భావయందైన మహావియరి యరిగించుకొనగలడు. ఆ మహనీయుడు మనకంటెను మానవజీవితమును పర్యవేక్షింపఁగలఁగ నెఱిగినవాడని యొప్పికొనవలసినదే. మనకంటె వారితో మానవజీవనములను విడివఱుగ వివరించి వర్ణించు సామర్థ్యము కలదు. ఆ లాఘవమే మనకంటె వారని గౌరవార్హు నొనర్చు శక్తి. ఆశక్తి ప్రయోగించి యాతడు వాఁజ్ఞీప్రయోగమున మన హృదయములందు బ్రవేశింపగలుగుచున్నాడు. మన మాతనివలె మానవజీవితాంశములయందలి విశోదవిషాదసంఘట్టనలను, గంభీరవికాలపరివర్తనలను, గుఱుదుఃఖసంపర్గభావములను సమగ్రముగ నెఱిగినవారము కావచ్చును. కాని, యాతని వర్ణనయం దుపయోగించు విచిత్రకల్పవాఁజ్ఞీచయముల సుపయోగింపగలమా ? వినువారి వీనులకు విందొవర్చగలమా ? అసలు చెప్పదలవది, చెప్పరలినది చెప్పిచేయునంతటి సామర్థ్యము మనకున్నదా ? ఆ కష్టక్షీరగళక్షిమాశ్మకవలన శేకుషీ ధరంధరుల మనుకొను మన మనోగతగంధీ-భావములన్ని వ్యర్థము లగుచున్నవి ! అందుచేతనేకదా ఎంతవడుచున్న విరహాతాపము చెల్లడిసేయలేక పెక్కిరింత పాలగుచున్నది ? బలవంతముగ పెట్టగ్రుక్కటకు యర్హించినను వీనుటకు శేవగింత బుట్టుచు బూకుదారి బట్టుచున్నది. ఆ నాయికామర్తిలికయే కాళిదాసు వంటి కవిచక్రవర్తికి లభించిన నామె యుత్తమనాయికా శ్రేణికి లేవనెత్తిబడుచున్నది; యాకవిప్రబంధకృం గార మాతని హస్తగతమై పండితశ్రేణికి పఠనయోగ్యమై లక్ష్మీవ్యయాపమనందుచున్నది. ఆమహాకవికి దాశీఃకొను వస్తువు నావస్తువర్గ నావిషయమున వాడునట్టి భాషాపరికరము లలచేతి యుండకలం. అతని వర్ణనల జదివినప్పు డానాయికగుణరూపములు, భాష్యాంతరములు వివిక్తముగ హృదయములందు హర్తుకొనును. ఆ వర్ణనావిశేషమున నాకథానాయిక సౌందర్య సౌభాగ్యములు మన మానసముల మాధుర్యమున మత్తుగొల్పి యనిర్వాచ్యమైన యానందదీప్తికల నుత్పాత బాగింపగలవు.

ప్రపంచసృష్టిపమయమున దొలఁత వెలుగుదు తోచినది. వేదాంతి, విజ్ఞాని, వ్యాపారి, ఋషి, కవి-యీ యేవురు నొక్కసారి యాత్మోత్తిరి జూచి తమలో దా మిట్లుచుకొనిరి. వేదాంతి "ఇంత వెలుగు నేల సృష్టిచెనో భగవంతుడు" అని భగవంతుని చర్యలను వితర్కింపసాగెను. విజ్ఞాని "ఈ వెలు గట్లు కలిగెను ?" అని విచారింపసాగెను. వ్యాపారి "ఈ లేజన్యును నాకేమ్యుని దేవు నడిగెదను" అని తలపోసెను. ఋషి "పరమేశ్వరా, లోకోపకారకమయిన జ్ఞానోదయప్రసాదనమున భవదీయపరమపరమాగుణము చెల్లడిచేయుచున్నావు. కరుణామయా, నిన్ను గనుటెప్పుడు ? నీమహిమ లోకమున చెల్లడిసేయు శక్తిని నాకు బ్రూచింపుము" అని యాత్మప్రణామము గావించెను. కవి చాలకాలము దీర్ఘాశ్రయన చేసి "ఈప్రకారతజగత్తు చూడమాడ నెంత మనోహరముగ నున్నది!" అని తన్మయత నంది యాసమయమున తన మనోగత భావపరంపరలను తన హృదయనిలయమున బ్రతిఫలించిన వానినెల్ల వర్ణనసేయ వారంభించెను. అతని యానంద కందళితహృదయప్రోత్సాహస్థిరప్రవాహము నిర్ధరితగమున వినులభావాంబువుల నుత్సాహంతములై యుద్రేకపూరితములైన మృదుమధురగేయములై రసవత్తరగాన పరంపరలై హృద్యపద్యములై కావ్యములై వికాలావనియందు విస్తరించికొనిపోయినవి. కొన్నియేండ్లు గడవినవి. ఒకప్పు డా పద్యములను వేదాంతి విసెను. "ఈపద్యములు నాడు నేపదిన సృష్టిసందేహము తీలుటకు దోడ్పడుచున్నవి" అని వానిని సేకరింపవారంభించెను. విజ్ఞాని యాపద్యములనువిన్నాడు. "ఆ నాడు నే పరిశీలింపదలవిన సృష్టివీజము లేచెట్టువో గమనించుట కిది యుపయోగపడగలవు" అనుచు వానిని సమీకరణమొనర్చసాగెను. వ్యాపారి "ఈపద్యకన్నములెంత మనోహరములుగానున్నవి ! వీని నెల్ల సంగ్రహించి జీజ్ఞాసువు లున్నచోట నొకయంగడి తెచ్చి వీనిని మిక్కిలి రొక్కములకు విక్రయించెదను." అని యాపద్యముల నేజిజొచ్చెను. ఋషి కావ్యపద్యములు లభించినవి. అతడు "అహ ! ఇంతకాలము నేను పరి

వేదవకరమును నశ్వేషించుచుండిన భగవత్స్వప్తిరహస్య
 వేదవకరములైన యీ మహాఘృణితులు లెంత హాహుయ్య
 మొనర్చుచున్నవి. నా జీవితము నేడు ధన్యతగాంచెను”
 అని యా ఖండకౌక్యములకు మననమివ్వసాగెను.
 ఆ వినులగానయు కర్ణాకర్ణిగ లోకమెల్లెడ విస్తృతి
 నందెను. గతానుగతికమైన లోకమున నా బాలగోపాలము
 వానిని బాడుట కారంభించెను. తల్లి పిల్ల నుయ్యెలలో
 నుంచి యా పాటలు పాడెను. కోయిలలు జంటలుగూడి
 యా గీతకలను మాయపాగెను. సానువులలోని పారిణి

పారిణములు వానిని చెవులు నిక్కివోడునుకొనుచు
 వినుచుండెను. నెమళ్లు వానికి తాళములు వేసికొనుచు
 నాట్యమాడెను. ఎంత నాయుడుబావగారి కొడుకు
 పోవుచు నాపాటల బాడుచుండెను. కృషీశులు లాగీతి
 కల నీలశీయులు దను పనులను జేయుచుండిరి. వానిని
 విన్నవారెల్ల వాని నర్థముచేసికొనుచు “నిండు క్రొత్త
 వేదియు లేవు. మన మెఱిగిన విషయములేయున్నవి.
 కాని, ఎంత చక్కగ పాటకు నుదిరినది! ఎంత మనో
 హరముగ మాటలు మదిరినవి!” అని యనుకొనుచుండిరి.

[క థా ని క]

= శ్రీమతి ఆచంట శారదాదేవి =

“

బిహందారుగారి భార్య నిన్ను చూడాలన్నది. మధ్యాహ్నం పెళ్ళిదామి ఒకసారి” అన్నాడు సంజీవరావు, ఇంటికి రాగానే. “నన్నా! ఎందుకు?” అన్నది విమల-నందిన తల ఎత్తకుండా, పిల్లవాడికి పాలు కలుపుతూ....

సంజీవరావు, తిరిగి తిరిగి, ఎక్కడా వువ్వోగం దొరకదని నిస్పృహ చేసుకొన్న వారంకోజలకు, జహిందారుగారబ్బాయి కొక బ్యూటరు కావాలని తెలియ వచ్చింది. ఆకోజో జహిందారుదనవసం చేసుకున్నాడు. కొరిక ఫలించింది. చిన్నదొర కూడాకూడా తిరగటం, ఆతనికి బుద్ధిపుట్టివచ్చుకు చెండుముక్కలు చెప్పటం కంటే వేరే ప్రపంచం యేమో కదు. తీతానికి లోపంలేదు. ప్రాణం కుదుటపడ్డది. రాణి అవ్వడవచ్చుకు సంజీవరావుకు కలుగుచేసి పిల్ల వాడి యోగక్షేమాలు కనుక్కునేది. అల్లాగే సంజీవరావు కష్టముఖాలుకూడా చిచారించేది. క్రమేణా సంజీవరావుకు ఆమెయందు చాలా గౌరవం వీర్చువ్వది. విమల రాణిగారిని చూడటానికి ఉత్సాహపడటం బడలు అడ్డుకత్తులు చెయ్యటం చూసి సంజీవరావుకు చిరాకువేసింది.

“ఎందుకేమిటి, నీ మొహం! అవిడ అంతగా నిన్ను చూడాలని అంటూ వుంటే నువ్వు—” అన్నాడు విమలకుతో.

“అదికాదండీ, నాకు మంచిచీర వుక్కటి అయినా లేదుగదా, ఎల్లాగ అవీ.”

విమలకు ఎక్కడికైనా చెల్లాలన్నచ్చళ్లా తనకు మంచిచీరలు లేవని జ్ఞాపకంవస్తూ వుంటుంది. అందుకనే సంజీవరావు ఆమెను ఎక్కడికీ తీసుకుపోవోడు.

“నీ పెళ్లివాటి పట్టుచీర వున్నదిగదా, అది రాల్చెద్దా” అన్నాడు సమవాయిస్తూ.

“అదేమి చీరండీ! అంతా చెరిసిపోయింది! కొంచెం చినిగిందికూడాను” అన్నది, మరొక మొరేమీ.

“ఫరవాలేదులే. ఏచీరకట్టుకున్నా అవిడకంటే అందంగానే వుంటావు.” అన్నాడు సంజీవరావు, కొంచెంగా నవ్వుతూ.

విమలముఖము కజానపువ్వులాగ వికసించింది. ఆమెకళ్ళల్లా సంతోషం ఉక్కిరిరిక్కిరయింది. కాని మరుక్షణమే విచారలేఖలు ముందుకు తోసుకు వచ్చాయి. “ఏమోలెండి, ఎల్లా వుంటేనేం, అవిడ అదృష్టం నా కెల్లా వస్తుంది” అంది.....

“సరేలే, మూడుగంటలకు నువ్వు పిల్లలూ పిద్దంగా వుండండి. నేను వచ్చి తీసుకుపోతాను” అన్నాడు, ఆతను, మళ్ళీ కండునా పైస చేసుకుంటూ.

* * * *

విమల పన్నెండింటికే మొదలుపెట్టింది ప్రయాణ సన్నాహం. అయినా, పిల్లలకు తలదుర్వి నీర్భూషణి తనూ సింగారించుకునేప్పటికీ మూడు కావచ్చింది. విమలకు విసుగూ, విచారం మంచుకువచ్చాయి... "ఏమి జీవితం! పొద్దున లేచింది మొదలు రాత్రి పదిగంటల చాకా క్షణం తీరిక లేదు. ఎక్కడికి వెళ్ళాలన్నా విశ్వ ప్రయత్నం కావాలి. జీవితంలో విశ్రాంతి, శాంతి రెండూ లేవు. అన్నీ తీరని కోరికలే... ఇప్పుడు జమీందారుగారింటికి బిళ్ళకపోతేనే? తను ఆమెకంటే అందంగా వుంటుందట, — అయితే మాత్రం ఆమెకూ తనకూ సామ్యం ఏమిటి? ఆమె లక్షీ ప్రసన్నురాలు. తన చెలిసిన చీర, తనూ — బండిఆగిన చప్పుడు విని తలుపుతీసింది.

"రేడిగా ఉన్నారా? పోదామా?"

"ఊ! చూడండి; ఆవిడకు చాలా గర్వమా?"

"ఛీ!, చాలా మంచి మనిషి."

తల వాల్చుకొని బండి ఎక్కింది విమల. పిల్లలిద్దరూ బండిమాసి మురిసిపోయారు...

* * *

జమీందారిడిగారి కేరు గుణతీ కేవి. ఆమె, జమీందారుగారూ ఒకరినొకరు చూసుకొని కొన్ని సంవత్సరాలవుతుంది... గుణతీ ఇప్పుడు కేవలం విజువైన వస్తువులు కొనడంలోనే హృదయాన్ని కృత్రిమమౌచాలని చూస్తున్నది. చీరలూ, నగలూ సంతోషాన్ని ఇవ్వడం మానేసి చాలా రోజులై నా కూడా అలవాటు చొప్పున ఇంకా కొంటూనే ఉంటుంది. నైగా ఆమెకు అదే వ్యాధికం కూడాను. ఇవ్యాకకూడా విమల వచ్చేసరికి ఆవిడ చీరల కేరంలోనే వున్నది.

"డబుల్ కలర్ చీరలు ఇప్పుడు చాలామందికదుకున్నారమ్మా. ఈ చీర చిత్రగించండి" అంటున్నాడు పెట్టి..... విమల చీర చివగు కనపడకుండా కుచ్చెల్లు పర్చుకుంటూ రాణిని సహించింది.

"రండి, కూర్చోండి" అన్నది సోఫా చూపిస్తూ, గుణతీ. విమల తెరుచుకూ కూర్చున్నది, చీరలను చూస్తూ. ఎంత మంచి చీరలు! ఎంత చక్కని జరిపని! ఆ చీర

లన్నీ చూస్తూవుంటే, తన వంటిన చెలిసిపోయిన చీర ముట్లు గ్రుచ్చుకుంటున్నట్లున్నది.

గుణతీకి మాత్రం ఒక్కచీరా నచ్చలేదు. అసలు ఆమెకు కావలసినది చీరలయితే గదా! "ఏమీ బాగా లేవు, రేపు ఇంకేమయినా రకాలు వట్టుకురా." అన్నది పెట్టితో.

"చిత్రం" అంటూ మూట కట్టుకొని వెళ్ళి పోయాడు పెట్టి..... దానిది టీ తెచ్చి పెట్టింది....

"ఛీ! పుచ్చుకొంటారా" అన్నది గుణతీ. విమల గుణతీకేసి తలెత్తిచూసింది. అందం లేక పోయినా, ఆమెమఖంలా ఎంత తీరి వున్నది! ఏదో చెప్పలేని ఆకర్షణ!... కళ్ళల్లో మాత్రం విచారం కనబడుతుంది.

"వద్దండీ, నాకు అలవాటు లేదు" అన్నది వినపడి వివపడకుండా.

గుణతీ, మాట్లాడకుండా, రెండు కప్పులలో టీ పోసి పిల్లలిద్దరికీ ఇచ్చింది. చిన్నవాడు కేచి వట్టుకోలేక టీ అంతా కాక్కిర తివాసీహాది కొంతా, తన చొక్కామీద కొంతా పలకబోసుకున్నాడు. ఖరీదయిన తివాసీ మరకైందన్న భయంతో పిల్లవాడి మీద కోపం వచ్చింది విమలకు. "ఏమి సంతానం" అని మనస్సులో విసుక్కున్నది. గుణతీమాత్రం, వత్సకూ, పిల్లవాడికి దగ్గరకు తీసుకొని పట్టురుమాయిలో గుడిది మల్లీ టీ త్రాగించింది..... విమలకు కొంచెం ఊపిరి పలికింది.

"ఎప్పుడూ ఇంతే! ఎక్కడికెళ్ళినా యేదో వకటి. బయట అడుగు పెట్టడానికే భయం" అన్నది విమల.

"ఫరవాలేదండీ! ఈ మాత్రానికే!!" అంటూ నవ్వింది గుణతీ.

"అది కాదండీ, నాకు బిళ్ళతో విసుగొస్తున్నది. ఒక్క నిమిషమైనా విరామంలేదు, ఎప్పుడూ నా కొంగు పట్టుకొని పడలరు" అన్నది విమల, — సంతానం గొడవల్లోకి దిగుతూ, మామూలు స్తోరణిలో.

"మంచిదేగదా, మీకు బాగా కాలక్షేపం అవుతుంది."

“నిరిలేండి, పిళ్లతో ఒక్కపని చెయ్యరు.”

గుణవతి అకారణంగా నవ్వింది. “అదీ! మీకు తీరికలేని పని. అందునించి విసుక్కుంటున్నారు. నాకు తోజంతా ఏమీ తోచదండీ! ?... ఇంక మా బాబు, నేరమ్మరి కయిరుత్తేనేగాని నా దగ్గరకు రాడు. వచ్చినా, పదినిమిషాలుకూడా వుండదు. చాడీ! నాద్దగ కంటే ‘అయో’ దగ్గరే ఎక్కువ చునువు! నేను లేకపోయినా ఏమీ బాధపడదు కాని ‘అయో’ను విడిచి ఒక్క నిమిషంకూడా వుండలేదు!” అని గట్టిగా నవ్వింది.

ఆ నవ్వులో విషాదం ప్రతిధ్వనించింది.

విమల విస్తుపోయి చూసింది: “వాసీలూ! చారులూ! పనిలేక ప్రాద్దుపోవటం! ఎంత అదృష్టవంతురాలు!!” అనకున్నది.

“పంతులుగారు కూడా వచ్చారు” అన్నది గుణవతి—ప్రసంగం మారుస్తూ.

“అ! బయట వున్నారా..... నేన్ను వెళ్తాను, చాలాసేపైంది” అంటూ లేచింది విమల.

చాపీడి కళ్లు, తమలపాకులూ తెచ్చి పెట్టింది.

“తరుచు వస్తావుండండి” అన్నది గుణవతి.

“అట్లాగే. కానీ, నాకు ఇల్లు కనలదానికే పిలువదండీ. పనిఅంతా పూర్తిచేసుకొనేసరికి ఆయన ఇంటికి వస్తారు. ఏదో కబుర్లతోటి గడిచిపోతుంది. నేను లేకపోతే ఆయనకేమీ తోచరు” అన్నది విమల స్వీకృతముగా. గుణవతికి కళ్ళు చెమ్మగిల్లినవి.

పిల్లలు పళ్ళతోసరం ఎగబడ్డారు. ప్రతిదానికి వాచిపోవటమే! విమలహృదయం అవమానంతో, దుఃఖంతో క్రుంగిపోయింది. కళ్ళల్లో నీరు నిండింది.

నేటు చాటుకూ భర్తతో “ఎంత నిదానమైన మనిషి! ఏ కొరతా తరుగదా! ఏమి అదృష్టం!!” అన్నది కళ్లు మడుచుకుంటూ.

“ఎంత అందంగా వున్నది! చిలకా గోరువంకలలాగా వున్నారు. ఏమి అదృష్టం” అనకున్నది గుణవతి, —కటికిలోంచి చూస్తూ... కన్నీటివార ఆపుకోలేకపోయింది.

బహిష్కృతి

[కథానిక]

= శ్రీ పినిశెట్టి శ్రీరామమూర్తి =

రామకృష్ణ! మగదత్తత లేకపోవడంవల్ల ఆ విన్న భవంతిని—పరకరాల కొండ్రమా వికర మామైన నీతమ్మచేతులో పెట్టి ప్రపంచమాత్రమ పరిసమాప్తిచేసుకున్నాడు.

ఆ ఆగ్రహంలో నీతమ్మను చేబురిదివిన మేనల్ల కొడుకు అవధాని తప్పితే దగ్గర బంధువులు మరెవ్వరూ లేరు.

అందుచేతనే ఇరవై యేళ్లక్రితం క్రొత్త రామకృష్ణిమ్మను ఈ నాకు అవధాని ఎక్కి ఆప రాకలంలో ఉన్న నీతమ్మను సహాయనంపర్తిగా నిలిచి, ఆమె పితృవర్మలన్నీ యధావిధిగా పొగించాడు.

అవధాని తనిటికి రావడం తండ్రి కంఠ కష్టం కలిగించేవో గ్రహించిపూడా నీతమ్మ అతని మేహ ర్యాణికి ఏమీ అడ్డురాలేదు. అడ్డగల కారణం తనకు తెలియ న్నా—“గతం వాస్తీ” అనే సామ్యం నుత్తురు రావడంవల్ల కారణానికి కార్యదాన్ని తగిలించలేదు.

కర్మయ ముగిసిన మనువాటినుంచే బంధువులు ఎవరిళ్లకు వాళ్లు తిరుగుమొగం పట్టివా అవధానిగారి కుటుంబంపూత్రం ఆ గృహాన్ని వీడగల నిర్ణయానికి యింకా రాలేదు.

పదిహేనుకోలాలు గడచిన అనంతరం, దీహి రాధనచేతే దృఢంగా ఆ ప్రక్క నిలబడి, ఏవో ఆలోచింపున్న నీతమ్మ ఉండే గదిదగ్గరగా నిలిచి—

“నీతా!” అని ప్రేమపూర్వకంగా పిలిచాడు అవధాని.

ఆమె తలెత్తి అవధానికేసి చూసింది.

“నీకు మీరు చేసిన అపకారం ఏమిటో నాకు తెలీదు. కాని మామ ఉన్నంతవరకూ నన్ను చూస్తే కళ్లలో కారాన్ని తోసువును నీవాడు.” అంతటితో ఆగి ఏవో ఆలోచించి దీర్ఘంగా క్రమించినవాడిలా నిట్టూర్చి “సరే! ఆయన వామిద కత్తికట్టిన ప్రతి ఫలంగా—ఆయన అకసావకాలంలో నీనే ఆధారం కావలసివచ్చింది” అని ఆమె సమాధానంకోసం చూస్తున్నాడు.

ఆమె ఏమీ మాట్లాడలేదు. దృష్టిని క్రిందకు దించి ఏవో ఆలోచిస్తోంది.

“జరిగినదాన్ని తలుచుకోటం చేసికీ? ఉదయాన్ని మేము వెళ్లడమవున్నాం” ముందు ప్రశ్నార్థవాక్యాన్ని విశేషానికి తలెత్తిచూసింది. వెంటనే శిరాన్ని కిందకు వంచింది.

ఈ సారిపూడా ఆమెనుండి సమాధానం రాలేదు.

మరికొద్దిగా కంతాన్ని పెద్దజేసి “నువ్వుకూడా మాతో రావాలి” అని అడిగాడు.

ఆమె ఆశ్చర్యంగా తల పెత్తెత్తి “ఎక్కడికీ?” అని అడిగింది. “మా యింటికీ! నలుగురితోబాటు నారాయణా! ఇక్కడ జేయన్నారూ నీకు, పిల్లా పిచుకా? ఒంటిగా ఎలా ఉండగలవో?” ఈ మాటలు

ఎంతో సావధానిమానకంగా ధ్యనింపచేద్దామనుకున్నాడు. కాని ఏదో స్వార్థపరుమైన శబ్దం ఆ మాటల మధ్యనుంచి వెలువడుతోంది.

“రాతేను బానా! నన్ను కట్టించిన ఈయింట్లోనే బ్రతికుండుగా దీపం పెట్టేదిట్లు శేకుండాచేయలేదు.” అని అక్కడనుంచి ఆమె వెళ్లిపోయింది.

—మరువాడు ప్రశాంతస్వాహంతో బాటు మరోసారి ఆమెను మందలించుతూ అడిగాడు.

ఆమె ఈ వద్యక్రమాన్ని యిట్టాన్ని నూచించలేదు. అఖర్ని వెళుకూ వెళుకూ—

“ఎలాంటి అపవాదు వచ్చివా నేనేం బాధ్యుణ్ణి కాను. గట్టిగా ఆలోచించుకో!” అని అధికారయుతంగా అడిగాడు. ఆమె వెంటనే వాడిన నవ్వు నవ్వి, మీనస్వరంతో ఇలా అంది: “నాపై అపవాదు వేయగల వయస్సు నానుండి ఏవాడో పోయింది - - - బరిగిన దాన్ని పురస్కరించుకొన్న వేయగల అపవాదుయొక్క ఆయువుపట్టు నీవూడంతోనే వుంది - - -”

అతను వెంటనే తల వంచి ప్రయాణం సాగించాడు. ఆమె తలుపురెక్కలు కెంద్రూ వేసుకుంది.

ఆమె అఖరు నన్నమాటల్లో అంతర్ధానం అవడానికి ప్రార్థిగా తెలుసు. అందుకే తిరిగి సమాధానం యివ్వగల అవకాశాన్ని కూడా వెదుక్కోలేదు.

అవధానికి, ఆమెకే గాకుండా—ఆ అగ్రహారంలో ఇరవైయేళ్ల క్రితం ఒక అలజడి—జడివానలా వచ్చి వెలిసి చుక్కాపోయింది.

ఆ వర్షంించువులు ఎవరిపైవా పడి అంతగా బాధించకపోయినా, రామకాస్త్రి హృదయంపై మాత్రం ఆ దివకులు అగ్నికదాల్లా నిలిచి అవరోధాశ్రయా బాధపెట్టసాగాయి.

ప్రతిరోజూ మార్పుకలిగే ప్రకృతిలో ఆ జడివాన ఒక సహజముకుధర్మంలా వచ్చి మాసిపోయింది.

రామకాస్త్రి హననీకగగనంపై ఆవాడు నిల్చిన కారుమేఘం చలనంశేకుండా అలానే నిలిచిపోయింది.

అందుచేతనే రామకాస్త్రి ఉండగా అవధాని వాళ్ల గుమ్యం ఎక్కగల అర్హతను కోల్పోయాడు.

అసలువిషయం తెలియని శేనమాత్రం మీరలా చెప్పుడు! రామకాస్త్రి పోయి ఆరుమాసాలు గడిచిన్నై.

ఆవాడు అవధాని అసెందింది ఆమె ఆవరణకోసం కారు. ఆమెచేతిలోపెట్టిన ఆస్తికోసం. కాని తన మాటలకు ఏమాత్రం విలువా నీత ఇవ్వకపోగా—విస్మృతమైన ఒక ఘట్టాన్ని తీసుకొని వెంపపెట్టు పెట్టింది.

బాహ్యనికి అంతగా కాపురకపోయినా—అంతర్నితంగా అవధానిమాత్రం తీరని బాధే పెట్టింది. అతనుకూడా ఆ అగ్రహారంలో ఎన్నుకోతగ్గ పెద్ద వాళ్లల్లో ఒక స్థానాన్ని ఆక్రమించివుండడంకల్ల నీతిమృదు ఇంటిదగ్గనుంచి రిక్తశాస్త్రాలతో రావడం చాలా నవ్వుబాటుగానే తోచింది. ఏమన్నా చేతుదగ్గ అవకాశం అతని చేతుల్లో అప్పుడేమీ లేదు. కాని ఈ వాడు ఆ అవకాశానికి తగ్గ పుకార్లు అగ్రహారంలో లేచాయి.

నీతిమృగారింటికి రహస్యంగా ఎవరో వచ్చి వెళుకూన్నట్లుగా అక్కడి ప్రజలు చెప్పుకోవడం కాస్త ఇంగితజ్ఞానమున్న పెద్దమనుష్యులు అది తప్పుడు అభిప్రాయంగా నిర్ధారణచేశారు.

కాని రానురాను—ఆ వ్యతిరేకించినవాళ్లే ప్రత్యక్షంగా చూచినమీదట నిజమని తల సోపారు.

అవధానిమటుకు ఎన్ని పార్లు ప్రయత్నించేసినా—ఏ ఒక్కరోజునా ఆలాంటి సంఘటన కల్గవడలేదు. అందుకు ప్రత్యేకించి తన శిష్యుకోటిలో వెంకటాద్రి అనే విద్యార్థిని ఆవనిగూంచి వినియోగించాడు.

వేదవకన చేస్తున్న శిష్యులందఱుండా రణగణధ్యని చేస్తున్నారు. దీపం కునిపాట్లు శేకుండా దివ్యంగానే వెలుగుతుంది.

వెలుగులనుంచి వెంకటాద్రి ఆత్రంగా వచ్చి “గురువుగారూ” అని పిలిచాడు.

తమలపాకులు మెలిపెడుతున్న అవధాని
“ఏం” అని ప్రశ్నించాడు.

రహస్యాన్ని మూచించే భంగిమలో “మీ
కోసా రి యిలా రావాలి” అన్నాడు.

అవధాని లేచి, వెంకటాద్రి ననుసరించాడు.
నిరాపరి రెండు ఫణ్ణం గులున్న సీతమ్మయింటికి చేరు
కున్నాడు. రామకాస్త్రాగారికి దొడ్డిపై పునుంచి నమ్మ
దిగా నడిచిపోతూన్న ఒక పురుషస్వరూపాన్ని
వేరెత్తి చూపించాడు వెంకటాద్రి.

అవధాని కీరీరం ఆద్యంతమూ భగ్గవ మండిం
దనడంలో—అతని ముఖభంగిమే అందుకు సాక్ష్యం.

“ఎవరది?”— విగ్గరగా విరిచాడు అవధాని.

ఆ వెళుతున్న పురుష ఆకారం వెనక్కి
చూచినట్లుగా వెంకటాద్రి గుర్తించాడు.

“అను—మల్లి మరుతుడాన్నే ఆజ్ఞాపించాడు
అవధాని.

ఆ పురుషస్వరూపం అగింది.

అంతర్భంగా అతని దగ్గరకు వెళ్లడంలో అదురు
వున్నా వై! మాత్రం చాలా భైర్యంగానే అతని
దగ్గరకు చేరాడు అవధాని.

అతని బసకాల వెంకటాద్రి నిలబడ్డాడు.

మనక చీకట్లో అతని ముఖం వ్యక్తం కాలేదు.
“ఎవరు నవ్వు?” ఉద్రిక్తతలో కాస్త విగ్గరగానే అడి
గాడు.

“ఎంకడి కొడుకుని నువ్వుల్ని.”

ఈ సమాధానం విన్న మీదట అవధాని చెప్పినంత
త్వరగా లేచిపోని మల్లి ప్రశ్న చేయకపోయాడు.

“నన్ను మండి, ఎలలా?” అని నెమ్మదిగా కదల
బోయాడు కుబ్బులు.

“అను”

కుబ్బులు చేతిలో గిన్నె కనిపిస్తోంది.

ఆ చేతిలో ఉండే వస్తువును పరీక్షిస్తున్నాడు.
పైన ఆకుమూత వేసివుంది.

“ఎక్కడిది వొస్తున్నావ్” అని మల్లి
అడిగాడు.

“సీతమ్మగోరింట్లోంది.”

“ఏంపనిమీద వెళ్లావ్?”

“చీరగాయ పెడతా నన్నాడు”

చేతిలో తగిన ఆధారం ఉంది. కాని తిరిగి
మరో ప్రశ్న చేయకుండా “పో” అని గదమా
యించాడు.

కుబ్బులు వెళ్లిపోయాడు.

వెంకటాద్రిని ఇంటికి పంపించి దొడ్డిపుంచి తిరిగి
సీతమ్మ అడగుమీదగా వచ్చి “సీతా!” అని పిలిచాడు
అవధాని.

విభిరలుపు తెలిసింది. లోపలున్న దీపపుకాంతి
అవధాని ముఖంపై పడింది.

అవధాని ఏమీ మాట్లాడకపోవడం చూచి
నెమ్మదిగా, తల ఎదరకునుంచి “ఏం చావా! వచ్చావ్”
అని అడిగింది సీతమ్మ. గాటికి దీపం అటూ ఇటూ
కదులుతోంది. అవధాని ముఖం రక్తమిరితమైనట్లుగా
గోచరిస్తోంది. “ఇందుకా ఆనాడు నాయంటికి రాన
న్నది”—ఈ మాటలు అవధాని పల్ల సందునుంచి ప్రగుం
టంగా చూకుకువచ్చాయి.

ఆమె విస్తుపోయి “ఎందుకు?” అని అడిగింది.

“నీకు అంతకన్నా అగ్రజాతివాడు దొరకా?”

ఆమె చలించింది. తీక్షణంగా అవధాని ముఖం
కేసి చూసింది. అతని భావం పరిపూర్తిగా వ్యక్తమై
నట్లు తలపూపింది. వెంటనే ప్రకాంతపడి “సువ్యవేది
నాకేమీ అర్థంకావడంలేదు” అని ఆమె నవ్వింది.

ఆ నవ్వులో వుండే ప్రశ్నోత్తరమే ఏనాడో ఆమె
భవించినట్లుగా—మల్లి ఈ నాడు తన హృదయంలో
ఆ విస్మయమందచోస చంద్రకలయొక్క అద్వితీయ
ఆనందాన్ని అనుభవిస్తున్నట్లుగా రెండు గెప్పులా
మూళాడు. కాని తను వచ్చిన పని చేరు అని గుర్తించిన
మీదట బలవంతంగా తన మానసికపరిస్థితిని మెదటి
దాటలో పెట్టి “ఆ ఏనాడీ వెంకడికొడుకుడు—

నీయింటికి ప్రతిరోజూ వస్తున్నది" ఏలాగైనా మొదటి అంత కఠినత లేదు అమాటల్లో.

వెంటనే "అవును" అని సమాధానం యిచ్చింది.

విమర్శయులేగా చూస్తూ "వాడి కంటి చను వివ్వడానికి కారణం?" అన్నాడు.

ఆమె ఇప్పుడు క్రిందికి చూస్తోంది. ఏమీ సమాధానం యివ్వలేదు.

"నలుగురూ ఏమని చెప్పకుంటున్నారో తెలుసా?"

అవధానిముఖంకేసి చూసింది. హృదయంగతమైన మూగతాతో గట్టిగా నిట్టూర్చింది.

"చెప్పకోతగ్గ చెడుపనిని చేసేం చేతుంటుంటుంది. పాపంలేనిదానికి పాపమున్నదని అనుకోవ్వలసినా తాన వాకేం నవ్వలేదు." అడలు ధైర్యంగా సమాధానం చెప్పింది. ఆమెకంటే గద్దడమైంది. మటల్లో దుఃఖ భారం తోటికీసలాడుతున్నట్లుగా వ్యక్తమౌతోంది. ఆమెముఖం చీకటికదురుగావుండడంవల్ల కళ్లల్లో ఆశ్రువించువులు అవధాని గ్రహించలేదు.

"నువ్వు నా కివ్వవలసిన సమాధానం యింకే నన్నమాట"

"మించి ఏమీ కనపించడంలేదు, అంతే యిచ్చాను."

"సరే!" వెంటనే వెనక్కి తిరిగాడు. నుమ్మం దిగినవెంటనే తలుపులు వేదామని రెండురెక్కలూ పట్టుకుని నిలుచుంది. అతడు ఆలా చేయలేదు. మల్లి సీతమ్మను చూస్తూ—"నీగురించి చెబుతున్నా—వాణ్ని రేపటినుంచి నీవొడ్డిపముకూడా తోక్కనీకు...ఆలా చేశావా? నువ్వు చాలా అవమానంపాలుకొవలసి వస్తుంది" అన్నాడు. వెల్లిపోదానికి మల్లి వెనక్కి తిరిగాడు. "అరిక్కి నాయింటికి రాకుండా చేయగల కత్తి నాలోలేదు. అతనికి ఏనాటినుంచో ఇలా రావడం పోవడం అలవాటైంది. ఆలోచన వున్నవాణ్ని ఎవ రైనా మా పరిచయం చూస్తే తల్లివిడ్డల గర్భాన్ని రించగలరని నా నమ్మకం"

సీతమ్మ మైథంగా సమాధానం చెప్పేసరికి వెంటనే ఎదురుగా తిరిగి "మల్లి శ్రేతాయగాన్ని నాదప్పిలో పుట్టిస్తున్నావ్." ఆమె సమాధానం యిస్తుండేమోనని కానీపాగి "ఇది కలియంగ మనిమాత్రం మరిచిపోవద్దు. వాణ్ని రాకుండాచేయగల కత్తి నీలో లేకపోతే, అలాగ్గత నేనీ తీసుకుంటాను" అని చర చరా రెండుమెట్లు దిగేసరికి వెనకనించి సీతమ్మ విప్ప రిన కళ్లతో చూస్తూ "అలాగ్గత నువ్వు తీసుకోతగిన అధికారాన్ని చేసేమీ నీ కివ్వలేదు. నా వ్యవహారాల్లో నువ్వు కలగజేసుకోవలసిందని ప్రాధేయపడిన నాకు అలాంటి పని నువ్వు చెయ్యడం చాలా మంచిది."

అవధాని వెనక్కి తిరిగి ఏదో చెప్పడానికి నోరు తెరిచేలోగానే ఆ తలుపురెక్కలు రెండూ భద్రాలున కదలితూ మూసుకుపోయినై. రెండవసారికూడా అవధాని తానుపంపించిన కరం ప్రత్యర్థికి తగలడం తప్పి పోడమేగాక, తిరిగి ఆ కరమే తన అపజయానికి కారణమవడంవల్ల తీవ్రప్రతికారసమరానికిసిద్ధతమౌపించ గల పరిస్థితిని సృష్టించుకున్నాడు. చలికాలంలో కేరీ రాన్ని కొంతకరకూ నీళ్లలో నింపడంవల్ల పుట్టే కంపం—పూర్తిగా కేరీరాన్ని కంపడంవల్ల ఏ విధంగా చలిపోయి, ఉష్ణాన్ని కలిగించడంలోకూడా ఏలా సహకరిస్తుందో—అదేపద్ధతికి సీతమ్మహృదయం మద్దతయి పోయింది. క్రితం సుబ్బులురాకపోకలు దొడ్డిపమూన్ని, సంధ్యాసమయాల్లో జరిగేవి. ఒక పావుగంట మించ కుండా అతనితో ఆహ్వాయంగా మాట్లాడి, తిరిగి ఏదో తినుబండారాన్ని పెట్టి పంపించివేస్తూఉండేది.

కాని ఈనాడు సుబ్బులు సీతమ్మయింటికి రావడానికి ఒక నిర్దితమైనకాలం లేదు, ఎంతకాలం అక్కడుండాలో నిర్ణయంకూడా లేదు. కనివార, అదివారాలు పూర్తిగా అక్కడే గడిచేవాడు. అవసరాన్ని బట్టి స్నానం, భోజనం కూడా సీతమ్మయింట్లోనే చేస్తూ తెల్లటిదుస్తులు వేసుకుని, నిర్భయంగా తిరిగేవాడు.

"ప్రజలందరికీ తెలిసింది" అనే అవధానిమాట తెలిసికతిర్యాక రహస్యం అనవసరమనే నిర్ణయమే సీతమ్మనుజోద్యోగిని కారణమైంది.

ఏవాదినుబ్బులకు ఇరవై ఏళ్లుంటాయి. చిన్న రవాన్నుంచీ అతని కులంవాళ్లతో ఆటై సంబంధం లేదు. వాళ్ల పనిపాటలకు, కులంకట్టు బాటులకు కూడా అతడేమీ అలవాటుపడలేదు. వాటి కత్తితుడు కూడా ఆయాళకు.

స్ఫురద్రూపి కావడంవల్లనూ, కుచిగా ఉండడంవల్లనూ అతణ్ణి దగ్గరకు రప్పించడంలో అగ్రవాకులనుకునేవాళ్లు కూడా ఆటై అసహ్యించుకునేవారు కాదు.

అవధానిగారి పరిశోధనమూలంగా తేలిన విషయమిది. ఆ నుబ్బుల అగ్రహారానికి వాల్లు మైళ్లలో ఉన్న భీమవరం హైస్కూలులో అయిదవ ఫారం చదువుతున్నట్లున్నా, అందుకు అయి అవ్వలోయే ఖర్చులు సీతమ్మ గారే భరిస్తున్నట్లున్నా కూడా తెలిసింది.

మాత్రా కురుకోవడంవల్ల ఇక ప్రతిమించుకుందనీ, ప్రతిమించడంవల్ల వచ్చే ఆ భయంకరదృశ్యంలో సీతమ్మ సర్వస్వం విక్రయించి, పరుల పాస్తగతం కావడంలో ఆశ్చర్యం ఉండదనీ నిర్ణయించుకున్నవిదట, అగ్రహారంలో ఉండే తన తోడి నలుగురుపండితులనూ రప్పించి, ఒక పూజాచిన్ని పన్నడానికి ఉపక్రమించాడు.

ఆమె చేసే పని కాస్త్రురీత్యా అతివై శక్తిమైంది కాబట్టి వెంటనే ఆమెను కులబహిష్కారం చేయాలని మొదట నిర్ణయాన్ని తెచ్చారు.

ఆ నిర్ణయంవల్ల వచ్చే ప్రతిఫలం కూశ్యం కాగా—అవధానికి భరిత్యత్తులో దక్కజోయే ఆస్తికి తిలోదకాలు వదిలే అపాయపరిస్థితి ఏర్పడ్డది.

తిరిగి పునర్విచారణ చేశారు. జరిగిన దేదో జరిగిపోయింది. ప్రస్తుతము తగిన ప్రాయశ్చిత్తంచేసి, ఇకనుంచి ఆనుబ్బులతో మాట్లాడడంగాని, వాణ్ణి అగ్రహారంలో అడుగుపెట్టించడం గాని జరగనివ్వకూడదనీ రెండోకాసవాన్ని సిద్ధపరిచారు. అప్పటికి ఆమె వినకపోతే—అనే విషయంన రేగడంవల్ల దౌర్జన్యముతమైన మూడోపద్ధతిని ఈవిధంగా నూలించారు.

పండితాభిప్రాయాన్నీ—సర్వమైన కాస్త్రుకాసవాన్నీ ధిక్కరించిన ఆమెను అగ్రహారానికి సంబంధించిన ఆస్తితో ఎట్టిసంబంధం లేకుండా తక్షణం అగ్రహారంఅవతలకు వెట్టివేయడం.

అవధానిమనస్సు అంతంతేని అనందపాగిరంలో, విరామం లేకుండా అనేకసార్లు ముగిలబడింది.

మరునాడు సీతమ్మ వాళ్లలో ముగ్గులుపెడు తూన్న సమయాన్ని వెంకటాద్రి వచ్చి కాస్త్రుదూరంగా నిలబడ్డాడు.

అడుగులవప్పుడు చిన్న ఆమె తల వైకెత్తి చూసింది. ఆమెను ప్రకాంతమైన దృక్పథం వెంకటాద్రిలలాటంపై సోకడంవల్ల మారుమాట లేక మంత్రిముగ్గుకుగా నిలబడిపోయాడు.

“ఎవరినుంచి యిక్కడ వచ్చింది?” అని కాంతం గారే అడిగింది సీతమ్మ.

పూకం బట్టేపట్టిన విద్యార్థిలా—కదలక మెదలక నిలబడి ఈ విధంగా ఆమెకు వప్పచెప్పాడు:

“పదిగంటలకు సంస్కృతపాఠశాలలో పండితులంతా సమావేశమవుతున్నారు....మిమ్ములకు ఆసమయానికి అక్కడకు రావలసిందిగా చెప్పమన్నారు.”

“ఆ సమావేశం ఎవరినుంచి...” ఆశ్చర్యం గారే అడిగింది.

“వినుకోచే” అన్నాడు వెంకటాద్రి.

సీతమ్మ ఆలోచించినవిదట నవ్వి “వాసురించి జరిగే ఆసమావేశం వాయింటిదగ్గర చేస్తేనే బావుంటుందని చెప్పా” అంది. “అలా కాకదండీ...” ఇంకా ఏదో చెప్పజోతున్నాడు వెంకటాద్రి. వెంటనే సీతమ్మ “మనస్వం వాకు సమాధానం చెప్పకు. అవసరమని తోస్తే నా సమాధానంమూత్రం అక్కడ చెప్ప.” ముగ్గుతల్లెం తీసుకొని ఆమె లోపలికి వెళ్లిపోయింది.

వెంకటాద్రి తిరిగి వెళ్లిపోయాడు.

సీతమ్మయింటిరావిడిలో సమావేశానికి ఏర్పాటు చేసిన చాపలన్నీ తిరిగి కిక్కి అడుగుపెన వెళుతున్నాడు.

అగ్రహారంలో ఉండే ఆలయగోపాలం సీతమ్మ గారి యింటకు గాని కిక్కిరించుకుంటున్నాయి.

సకలకాస్త్రప్రపంచమును—పంచభాషా ప్రతి ణుడు—తర్కవిత్తర్కభరితుడూ అయిన విద్యాన కామేశ్వరశర్మ అందరిమధ్యా కాస్త ఎత్తుగా ఉండే ఆసనంపైన కూర్చున్నాడు.

“సీతా”—ఆమెలు గంభీరంగా భవించింది.

అంతరహా సుషుప్తలూడే ప్రభాసమానం ప్రకాశపడింది. సీత తలుపుచాటుచే వుంది. విలీనన చంటనే సమాధానం ఈయలేదు.

కామేశ్వరశర్మ తీక్షణంగా చూస్తూ “నేనూ నిన్ను పిలుస్తున్నది” అన్నాడు. ఆ పిలుపు భయంక రంగా భవించింది. ప్రక్కగా నిలుచున్న ఒక యిల్లారి చంకలోని విడ్డ కత్తువ అరిచింది. “నన్ను అక్కడకు రమ్మన్నారా?” అని నెమ్మదిగా తలుపుచాటుకుంటే అడిగింది సీతమ్మ.

“ఇంకమిదిలా? నిన్నురావాలని నేను అక్షా పించలేదు.....అక్షాపిస్తే రాగల వైర్యు నీలో వుందని నాకు తెలుసు. మర్యాదకుండే నే వెడిగిన వాటికి సమాధానం చెప్పి” అన్న కామేశ్వరశర్మ మాటలకు సీతమ్మ మానం వహించింది.

“ఏనాదిమంకిని కొడుకు నుబ్బలనేవాడు ప్రతి దినం నీయింటికి రావడానికి కారణం?”

“కారణం ఎంతయినా వుంది...మీకు కావలి సింది అత డెందుకు వస్తున్నాడనేకమా?”

“అవును”

“కోలా వన్ను చూడడానికి వస్తున్నాడు”

“నిన్ను చూడవలసినంత అవసరం ఏనాదిమంకికి కొడుక్కి ఏవట్టింది? వాడికి నీనా అంతర్నితంగా ఏమన్నా సంబంధం వుందా?” ఈ వైర్యుడైన ప్రక్కకు అక్కడున్న వాళ్లంతా అనందమాచకంగా తలబాపారు.

“ఉంది. ఆ సంబంధబాంధవ్యాలకు అపార్థం తీసుకుంటే.....” ఇంకా ఏదో చెప్పవోయింది.

చెప్పవోవడం కాదు. ఉద్రిక్తంగా వ్యాసయంలోంది వచ్చే కావ్యాన్ని తిరిగి దిగబ్రుంగింది.

“తీసుకుంటే” దీర్ఘంగా రాగం తీస్తూ అడిగే సరికి, ఆమెకు గాని మనిషితోపాటునికి అంతా వచ్చాను.

సీత తలుపు తో మక వెలుపలకు వచ్చింది. ఆమె ముఖం అరుణరేఖప్రభావంపై ప్రచందభాసునిలా లేజ రిల్లుతూవుంది. “మీరసలు ఇక్కడి కెందుకొచ్చాడు?” విగ్గరగానే అడిగింది.

శర్మగారు తది “నిన్ను బహిష్కరించడా నికి—” అంతకు మించిన విగ్గరత కంకంలో మేక వించాడు.

సీతముఖం త్విణంగా మారింది. ప్రకాశతలు చూడుకులకు అవధానికేసి ప్రసారించింది.

శర్మగారు “నీ వడతపట్ల నాకు చాలా పోయ భావం కలిగింది.... ముప్పై రేళ్లు పైమించిన వత్స ఒక నీచకాలియకుతునితో నీ యిచ్చాస్వీచ్ఛగా ఉంటూంటే, మా ప్రాప్యత్యాన్ని రక్షించుకోవల సిన బాధ్యత నాకు పట్టింది. రేపు ఉదయాన్నే నీవు నీ సర్వస్వాన్ని విడిచి, అగ్రహారానికి స్వస్థిచెప్పి అసలీ పోవడం చాలా అవసరం. లేదా మేమే ఆపరి చేయించ దానికి సిద్ధంగా వున్నాం”

సీత భుక్తన వచ్చింది. విషాదఘట్టంతో ఆమె వత్స కర్ణమేమిటో అక్కడివాళ్లు గ్రహించలేదు.

“శర్మగారూ! న్యాయం విచారించి విశ్లేష వలసిన బాధ్యత అందరూ మీ కలయిచ్చాలో, నేనూ అలానే యిస్తున్నాను.” అంతటితో ఆగింది. ఏదో సిగ్గుకొంతర్లు ఆమె అభిమానాన్ని చలంపలేయడంవల్ల తలుపుచాటుకు వెళ్ళింది. “కోలా వచ్చే ఆ నుబ్బలు నా కన్నదిగ్గతు.” ఈ మాటలు స్ఫుటంలేప్పి గద్గడిక మమూయి.

అందరికన్నా ముందు శర్మ అశ్రువంతో నోరా వలించాడు. నెమ్మదిగా ఉన్నతన స్థానాన్నుండి ఆమె తలుపుదరిగా వెళ్లి “సీతా! నీ కం భయంలేదు—ఆ రహ స్యమేవో నాదగ్గర వ్యక్తంచేయి” సరళంగానే భాషించాడు.

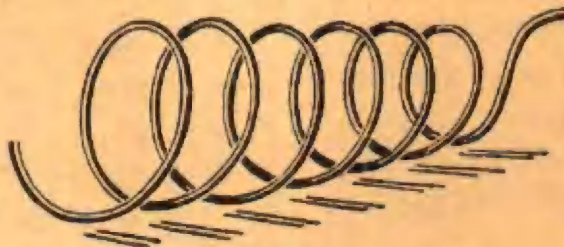
నీర గొంతు పరిశ్రమకొని "నాకు పెళ్లి కావడం, భర్తపోవడం సరిగా గుర్తులేదు. కాని ప్రాయశఃచ్యేపరికి ప్రకృతి యిచ్చిన నా శరీరశోభను-రోజూ మాయింటికి వచ్చే ఓమువకుడు లాలవలేసి ప్రపంచజ్ఞానం లేని నన్ను పరవశపరిచాడు. అందుకు ప్రతిఫలంగా నా పది పానోయేటను గర్భవృత్తి అయింది... మానాన్నకు తెలిపిందా ఆత్మహత్యకొసం అన్వేషణచేశాను. కడకు నిందారా ఉన్న కాలవలో పడ్డాను. కాని ప్రకటించేల్లో కాపురం పెట్టిన ఏవాడినుండు నన్ను రక్షించి ప్రసవించే హ్యంతం కాపాడి బిడ్డని వాళ్లు తీసుకున్నాడు. మా నాన్న హృదయపూర్వకంగా తీసుంచవలసిందిగా నేను సంఘంలో రాలేతాను." అంతా ఆశ్చర్యంతో ఆగాధను శ్రద్ధగా వింటున్నాడు. మళ్లీ నీర "కన్న బిడ్డపై నుండే ఆ మమకారమే నవ్వులును రోజూ చూడాలనే కాంక్షను ప్రబోధించింది. నవ్వులు ఏనాడీ విడ్డకు కాదు." ఇలా చెప్పేసరికి శర్మ లేచుకొని—

"నీ కిలాన్ని కళంకితపరిచిన అరడు స్వబాతీయు లేనా?"

"ఓహు. అతన్ని మీ నలుగురి నోళ్లలో కేసి ఆరమానపరచకలసిన రోజూ ఏనాటికైనా రాకుండా పోదని నాకు తెలుసు. అందుచేతనే ఆ అవసరం రాక ముందే నేను కాకికి పోదామని నిర్ణయించుకొన్నానుమీ బహిష్కారం ఆ విధంగా నాకు వినియోగిస్తున్నందుకు చాలా సంతోషిస్తున్నాను" అని నీరమృ

నిర్భయంగా చెప్పివేసాడట, అవధాని వెంటనే లేచి "ప్రయాణం ఎప్పుడూ?" అని అడిగాడు. ఆ కంప్యూనిలో కంపం అందనూ గుర్తించారు.

"నా ఆస్తి, ఈ యిల్లా సుబ్రహ్మణ్యం కేరిట నిన్ను నే రిక్షిచ్చేయించినాను. ఇక ఈ ఆస్తితో ఎవరికి సంబంధం లేదు. నేను నిర్ణయించుకున్నది చేపి ప్రయాణం. కానీ, ఈ ప్రాంతంలో ఒక్క కుటుంబాడూ ఉండగల శక్తి నాలో లేవ్వకుంది" అని తొందరగా యిల్లాకి వెళ్లి కుటుంబాలో తిరిగి నవ్వులుతో ప్రవేశించి, తలుపు తాళించేసింది. నవ్వులు తెల్లదగ్గర చిన్ని బ్రంకు, నువ్వలమూటా తీసుకుని నిలుచున్నాడు. శర్మ నీర కడుగుగా వెళ్లి "నిన్నీ గతికి తీసుకువచ్చిన వాడి పేరు చెప్పకుండా వెళ్లడంలో మత్స్య చాలా గంభీరురాలవు అనకోయి—పంకిలాన్ని మనస్సులో పెట్టుకున్న పాపిష్టురాల వుకుంటావు" అన్నాడు. ఆమె స్థబ్ధంగా నిలబడింది. అందరికీనీ ఆయోమయంగా చూపింది. తన నిష్పచాయానితీని ఓసారి పరికించుకుంది. రోదనవ్యవరంతో ఇలా అంది. కళ్లల్లో నీటి తెరలు కనిపిస్తున్నాయి. "నవ్వులుతండ్రి ఆవధాని"— ఆధ్వర్యకి అందరి నుండేబూ యుల్లుమన్నాయి. ధారగా కారుతోన్న కంటినిటిని పమిట చెంగుతో కప్పకొని, ఎవరకు సాగిపోయింది. నైలుస్టేమనుకు దిగబడిదిర వడానికి సామానాలు మోసుకొని నవ్వులు వెనకాల బడులేరాడు.

పంచాయితీలు - గ్రామపరిపాలన

= శ్రీ అజ్ఞరపు వెంకటరమణరావు =

(గతసంచిక తరువాయి)

బొంబాయి రాష్ట్రంలోనూ, కొన్ని చక్కని సంస్థానాలలోనూ యావా దేవులలో వున్న పంచాయితీవిధానాన్ని గురించి నేను స్వయంగా చూచిన స్థితిగతులను గురించి కొంత పోరాహరణగా నూచిస్తాను. తరువాత మన రాష్ట్రంలోని పంచాయితీలను గురించి కూడా కొంత ఆలోచన కవకాశం కలిగించు కోవడం వయం అన్న విషయ ప్రస్తావనను నూచిస్తాను.

రెండువేల జనాభాగల ప్రతి పల్లెలోనూ పంచాయితీ వుండాలని బొంబాయిలో పంచాయితీ చట్టం కాపించింది. జనసంఖ్య వనుసరించి ఏడుగురినుంచి పదకొండుగురు వాకా సభ్యులను గ్రామీణులంతా కలిసి తమ సమ్మతిని చేతులెత్తిగాని, లేక గుప్త పద్ధతిని చీటిల ద్వారాగాని వాళ్ల అభ్యర్థనలను ఎన్ను కుంటారు. వేయి మంది జనాభాకి ఏడుగురు, పదిహేనువందల మనుష్యులకి తొమ్మిదిగురు, రెండువేల మందికి పదకొండు మంది సభ్యులను యీ సంస్థకు ఎన్నుకోవాలి. ఈ పదకొండులోనే పంచాయితీ అధ్యక్షుడినీ, ఉపాధ్యక్షుణ్ణీ యీ పదకొండు నుంచూ కలిసి ఎన్నుకుంటారు. పిళ్లను మహారాష్ట్రంలో 'సర్పంచి' (ఉపసర్పంచి) అని అంటారు. ఈ సభ్యులు కాక, గ్రామీన్స్ కోరులు యిద్దరూ, అవగా పటేలులు, యీ సంస్థలలో నాన్ ఆఫీషియల్ సభ్యులు. ఎన్నుకొనే స్థానాలలో స్త్రీలకు, పారిజనులకు, ముస్లిములకు, కొండజాతులకు రిజర్వేషన్లు వుంచుతారు. ఈ అభ్యర్థనలను ఎన్నుకున్నా, లేక నామినేటు చేసినా అభ్యంతరాలులేవు. ఈ సంస్థలోని సభ్యులు మూడు సంవత్సరాలపాటు అధికారంలో వుంటారు.

ఈ పంచాయితీలకు పైఅధికారులు జిల్లాబోర్డులు, జిల్లాబోర్డు పంచాయితీ అడిటర్లు ప్రతి సంవత్సరం వున్న

పంచాయితీ లన్నీ ఒకటొకటి తనిఖీ చేస్తుంటారు. వాటి లెఖలను సరిచూచి జిల్లాబోర్డుకు రాస్తారు. ప్రతి పంచాయితీ తన బడ్జెటును జిల్లాబోర్డుకు పంపితే, జిల్లా బోర్డు సరిచూచి, అభ్యంతరాలు వుంటే అవి చెప్పి, తన ఆనుమతి నిచ్చినతరువాత పంచాయితీ తన బడ్జెటును అమలు జరుపుకొంటుంది. జిల్లాబోర్డు ఫిఫ్త ఆఫీసరు కూడా యీ పంచాయితీలలో కొంత శ్రద్ధ వహించి వాటి కనువయిన సావకాశాలను యిప్పించడానికి సాయంచేస్తాడు. అంతేగాని అతనిది జిల్లాకలెక్టరుకంటే పైచెయ్యికాదు. అందుకనే యీ పంచాయితీలలో పని చేయవలసిన శక్రబరీలను నియోగించేటప్పుడు కేవలం కలెక్టర్, లేక యితర రెవెన్యూ అధికారులలో యీ అధికారాన్ని వుపయోగించుకొని, తమ యిష్టం వచ్చినట్లు యీ ఉద్యోగాలకు నివ్వమోజనవు మనుష్యులనే నియమిస్తారుగాని, యీ జిల్లాబోర్డులను సంప్రతించరు. దీనికి కారణం ఏమిటంటే, యీ శక్రబరీలకు వీరు నియమించే తీతం నెలకు ఐదు రూపాయలో, పదిరూపాయలో ఎంతయినా గవర్నమెంటు గ్రాంటు క్రింద జిల్లాబోర్డుకు యిస్తారుగనుక, యీ విషయంలో జిల్లాబోర్డుకు ఏ విధమయిన జోక్యం అవసరం లేదని వీరి అభిప్రాయం. చట్టంలో బోపం యిది. దీని ప్రకారం మళ్లా యీ పంచాయితీ శక్రబరీలు జిల్లా బోర్డుల అధికారులకిందనే పనిచేయాలి. కాని వారు వ్యర్థంగా పనిచేయక పోయినా, విధేయతగా వుండక పోయినా వారిని క్షమించే అధికారం పంచాయితీలకు గాని, జిల్లాబోర్డులకుగాని లేదు. కలెక్టర్ గొకడే యీ విషయంలో తీర్పుచెప్పగల అధికారి. అందుచేత యీ పంచాయితీ శక్రబరీలు చాలామంది నివ్వమోజనంగా, వ్యర్థంగా కాలం వెళ్లబుచ్చుతారు. అదీగాక, వారి

కిచ్చే తరం అంత తక్కువ అయినప్పుడు వారు సరిగా పనిచేయాలనుకోవడం కూడా సామాన్యమే.

ఇక యీ పంచాయితీలు చేయవలసిన కార్యక్రమం ఏమిటి? ప్రతినిత్యం అయినా, ఈ కొన్ని సార్లు అయినా రోడ్లు ఊడిపించడం, కనువుతీయించడం, మామబా చెరువులా బాగుచేయించడం, మురికినీటి కాలువలు తీయించడం, పాయిఖానాలు కట్టింది కుళించేయించడం, అంటుబాద్యాలు వచ్చినప్పుడు ప్రజారోగ్యానికి కావలసిన సంగ్రహణలు చేయించడం, రాత్రులు బిళ్లలలో దీపాలు వెలిగింపించడం, రేమను సరకులను (కొన్నిచోట్ల మాత్రమే) ప్రజలకు పంచి పెట్టడం, మనుష్య పనులైద్యకాలలకు పాఠశాలలకు సాధ్యమయినంత ధన మనుష్యసహాయం చేయడం, వ్యాఘానాఘాత విచారణలు జరిపి, చిన్న చిన్న ఫిర్యాదులను పరిష్కరించేయడం లాంటి చెక్కు పంచాయితీల బాధ్యతలు. ఈ బాధ్యతలను సక్రమంగా, సరిగా నిర్వహించాలంటే విద్యావంతు లయినవారుగాని, ప్రజాభిమతిం గుర్తించే వికాలహృదయులుగాని యీ సంస్థలలో చేరితే వాటి పరిపాలన ఉన్నతస్థితిలో వుండేది. కాని సాధారణంగా వయోవిద్యాధికులయిన వారి కీసంస్థలలో బిల్లులాటలలోనికి రావాలని వుండదు. కేవలం పాఠీకక్ష్యలతో బలం సంపాదించుకొని, ఏం చేయాలో తెలియని మనుష్యులే సాధారణంగా యీ సంస్థలలోకి రావడం జరుగుతోంది. వీరందరికంటే అక్షానుడయిన క్లకటరీ వీరికి సాయపడడం అనలే అసంభవం. ఈ యిబ్బందులకు సాయం, యీ పంచాయితీలకు వున్న ఆర్థికాధారాలు చాలా తక్కువ.

ప్రతి పంచాయితీకి జిల్లాబోర్డు ఆగ్రామంగాని భూమికిస్తులో ఎనిమిదవభాగం పంపుతుంది. ఇదిగాక పంచాయితీ ఆవరణలో వన్న యిండ్లమీద, బజ్జీమీదల మీద, బస్సుస్టాండులమీద, బజారులమీద, సంతల మీద, యాత్రాస్థలమీద, ఉత్సవాలమీద, యాత్రికులమీద, పెల్లికలమీద, విందులమీద, దత్తవిధానాల మీద పన్నులు వసూలుచేసే బాధ్యత పంచాయితీలకి వుంది. కాని, సాధారణంగా యీ అవకాశాలలో అన్నీగాని, కొన్నివాగాని వున్న పంచాయితీలు

చాలా తక్కువ. ఒక్కొక్కజిల్లాకు మారు, లేక నూటపాతిక పంచాయితీలకంటే ఎక్కువలేవు. ఇందులో సాధారణంగా పదివేలయినా ఉత్పత్తి వున్న పంచాయితీలు అయినా వారుకు మించలేవు. పూనాజిల్లాలో ఏదెనిమిది పంచాయితీలకు యీరకరకాల ఆర్థిక ఆధారాలు వున్నాయి. పూనాకు మూడుమైళ్ల దూరంలో వున్న "పాడప్పర్" పంచాయితీ యధికాలంలో రేమనింగుసామాన్లు అమ్మి ౧౦౦౦౦ రూపాయల లాభం సంపాదించింది. అమామ్యనగరం జిల్లాలో కోపగూడ్ దాదాపు ౧౬౦౦౦ రూపాయల ఆదాయం వున్నదే పెద్దపంచాయితీ. బోలాపూరుజిల్లాలో అక్టోబ్ పంచాయితీ యివ్వవైవేల రూపాయలదాకా వున్న గొప్ప పంచాయితీ ఒకటే. సతారాజిల్లాలో లోసండ్ చాలా పెద్దపంచాయితీ. బెంగాం, ధారావార్ జిల్లాలో పంచాయితీ లంత ప్రాధాన్యంలోకి రాగలిగినవి లేనట్లే అని పిస్తుంది.

మొత్తం ఏజిల్లాలోనూకూడా సమగ్రంగా కార్యనిర్వహణం యావత్తూ చక్కగా నెరవేర్చుకొంటున్న పంచాయితీలు లేకపోలేదు. పూనా జిల్లాలో బేలా, మంచర్, పాడప్పర్ లాంటి పెద్ద పంచాయితీలలో రోడ్లు, దీపాలు, ముందిసీతపకులు, పవనాలయాలు, జిల్లాబోర్డు ఆసుపత్రులు, పాయిఖానాలు, చెత్తవేసే డబ్బాలు, మురికి కాలువలు అన్నీ పంచాయితీలు ఉత్సాహంగా నియమించాయి, పారగావ్, బోరగావ్, మోరగావ్ అనే పంచాయితీలు చిన్న చిన్న ఫిర్యాదులను సరిచూచి సంతృప్తికరంగా పరిష్కరిస్తున్నాయి. ప్రస్తుత విద్యావిధానంలో వమ్మకంటేని పెద్దలు గ్రామాలలో వ్యావసాయక కాలలు నిర్మించి, వాటికి ఎక్స్పెరిమెంటల్ ఫారములను పంచాయితీ అధికారాలక్రింద ఆర్వి, సింబాలిక్ కర్ వాడి వంటి గ్రామాలలో ఏర్పాటు చేస్తున్నారు. భౌతిక పంచాయితీ హైస్కూలులోని రీడవిద్యాధుల చీతాలకే సానినా కందరూపాయిలు యిస్తోంది. ఇలాగే, అంతగా ఆదాయం లేకపోయినా, ఉత్సాహంతో సాధ్యమయినన్ని సదుపాయాలను ప్రజలకు కలగజేయాలన్న పంచాయితీలు అతిచిన్నవికూడా కొన్ని వున్నాయి.

పంచాయితీలలో స్త్రీలు సభ్యత్వం వహించి కోరిగావలసి గ్రామాలలో ఎంతో చాకచక్యంతో కార్యభారం వహిస్తున్నారు. సతారాజిల్లాలో ఆర్యపంచాయితీ, అహమ్మదు నగరంలో కాసిగావ్ దగ్గరనే వున్న యింకో యానాంవారి పంచాయితీ పెళ్ళి, దత్తవిధానం, విందులు మొదలయినవాటిమీదకూడా పన్నులను వసూలు చేస్తున్నాయి. ఇతరార్ధారాలు తక్కువకనుక, సతారాలోనే లానండ్ పంచాయితీ తన స్వంతధనం వెచ్చించి ప్రజలకు విద్యుద్దీపాలు వేయించింది. ఎన్నో పంచాయితీలు రేడియోలు కొనకున్నాయి అప్పు కొన్ని నెలలలో తీర్చుకొనే పద్ధతిమీద; చాలా పంచాయితీలు వర్తమాన్ కత్రికలయినా కొంటున్నాయి. సమర్థత వున్న పెద్ద పంచాయితీలు, శుభాశం, పలుకుబడి వున్న దాహినాడి లాంటి పంచాయితీలు ఉచితంగా రేమింగు ప్రజలకు పంచిపెడుతూ, వచ్చిన లాభాలను గ్రామ సౌభాగ్యానికి దాచాలని ఏడనిమిది వేల నిలవను తయారుచేసి పెట్టాయి. ఈ విధంగానే ఏజిల్లాలోనే పర్యటనం చేసిచూచినా, ఉత్సాహ శ్రద్ధలతో, ఆదర్శప్రాయంగా పనిచేస్తున్న, పని చేయాలని సంకల్పించుకొన్న పంచాయితీలు, తక్కువ తక్కువే అయినా, లేకపోలేదనీ, అవి యింకా చాలా ఉన్నవకలలోకి కూడా రాగలవనీ అనిపించింది.

అయితే పంచాయితీలు బొంబాయి రాష్ట్రంలో బాగా వృద్ధికాక, అంత వినుకబడి ఎందుకున్నాయి అని ప్రశ్నించడం సహజం. దీనికి కారణాలు అనేకం. ప్రజలలో ఉత్సాహం వున్నంత మాత్రంలో జరిగేపనులు కావని, పన్నులు ప్రతీగ్రామంలోనూ వేలకొలదిగా బకాయాలుపడివుంటాయి. యాత్రాస్థలాలు-పన్ను విధిస్తే ఆదాయం వచ్చేది ఎన్నోవున్నా కొన్ని పీదినమ్మ కాలమాలాన్ని ఆ అవకాశాన్ని వినియోగించుకోవు. శుభాలో కాంత కుకారాం మకం వున్న డెహూ, అహమ్మద్ నగర్ లో గోదావరి కృష్ణలు కలిసే సంగమం పూతంబ తప్పితే సాయిబాబామకస్థానం అయినా పెర్షిలోగాని, యింకా యిలాంటి అవకాశాలు వున్న అనేక స్థలాల్లో యీ పన్ను వసూలుచేయడంలేదు. ఇలాగే ఇతర పన్నుల విషయంలోకూడా జరుగుతుంది.

సతారా జిల్లాలో పాలన్ అనే పంచాయితీలో పశువుల సంరక్షణపట్టే పన్నుల ఆదాయం సాలీనా పది పన్నెండువేల రూపాయలు గ్రామమునఁబని స్వయంగా వసూలు చేయించుకొని తనే తీసుకుంటున్నాడు. అసలీహక్కు పంచాయితీది. ఈ ఆదాయం పంచాయితీ రావలసింది. కాని యింతవరకూ అధికారవర్గాలు ఏ విధమైన అభ్యంతరమూ పెట్టలేదు. నేను కనుక్కున్నదాకా యీ విషయమే వారి కక్షతంతానట్లు తేలింది. ఇంక పన్నులు వసూలుచేయాలని తీర్మానాలుచేసిన పంచాయితీలలో, ప్రజలు పన్నులివ్వకపోతే, శ్రేక్రబరీ అసహాయంగా పూరుకోవడం తప్ప చేయగలిగిం దేదీ లేక పోతోంది.

ఈపంచాయితీలు సాంఘ్యంతో పనిచేయాలంటే విద్యావంతులయిన సభ్యులు, శ్రేక్రబరీలు కావాలి. వీరు కేవలం జిల్లాబోర్డుఅధీనంలో, కాకపోతే చాలావకూడా అధికారానికి లొంగివుండాలి; వారి కీనాస యిచ్చే కీతాలకంటే హెచ్చుకీతాలు యివ్వాలి. వారు చేయబోయే కార్యక్రమానికి కావలసిన తరఫీదు కొంత అనవరతుని గుర్తించాలి. దగ్గరదగ్గరగావున్న చిన్న గ్రామ పంచాయితీలకు ఒక్కొక్క శ్రేక్రబరీ నయినా నియమిస్తే చాలు. అక్కడ అధీనుకాయితాలు బాగ్రతచేయడం, ఉత్తర ప్రశస్యత్తరాలు జరపడం, పన్నులు వసూలు చేయడం-యీ విధమయిన పనులే ఆతను నెరవేర్చేవి కనుక, చిన్న పంచాయితీలకు, పెద్ద పంచాయితీలకు వ్యత్యాసాలు ఏర్పరచి, ఆదాయాన్ని బట్టి వీరి కీతాలలో తేడాలు సరిజేయాలి. అప్పు డీనా డెములులోవున్న అనందరఘ్ పరిసితులెన్నో సరిఅవుతాయి.

ఇవి సరిజేసివంత మాత్రంలో, రాష్ట్రంలోవున్న పంచాయితీలన్నీ అభివృద్ధిలోకివచ్చి, బొంబాయి ఆదర్శప్రాయం అవుతుందా అనిఅడగవచ్చు. మదరాసు రాష్ట్రంలో సరిపోలిస్తే బొంబాయి లోని గ్రామాలు చాలా వీడవి. తివడానికి రిండిగాని, తాగడానికి నీరైనా లేని గ్రామాలు అనేకం. నూగులనో, బావులనో నిర్మించుకొనే తాహతు వారి కంతమాత్రం లేదు సరిగదా, నూలికి పదిపది-పాను వేల రూపాయలు ఖర్చు చేయగలిగే స్తామగు జిల్లా బోర్డులకే లేదు. ఇటువంటి సౌక

ర్యాలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వమే చేయాలి. వైద్య సాయం లోనూ ప్రసక్తియింతే. ఇంక సామాన్యమయిన సౌకర్యాలను ఏర్పాటుచేసికోడానికి యీ సంస్థలు కొంతవరకూ ఉపకరిస్తాయి. కోడ్లు వేయించుకోడానికి, దీపాలు పెట్టించుకోడానికి, యిలాంటి చిన్న చిన్న పనులకు యిది సాయంచేస్తాయి. టోనీ, అన్ని పంచాయితీలూ యిలా ప్రజా సౌఖ్యం కోసం పాటుబడడానికి సిద్ధంగా వున్నాయా అంటే, విధిలేక పనిచేస్తూ ఏ మాత్రం సావకాశంవున్నా, పంచాయితీ ఎత్తించివేయాలన్న గ్రామాలు ప్రతిజిల్లాలోనూ అక్కడావున్నాయి. కాని పల్లెటూళ్ళలో పార్టీలు, తిగవులాటలు యిక్కడే కాదు, ప్రతీదేశంలోనూ వున్నాయి. యిందుకోసం పంచాయితీ తీరిగి స్థాపించి బలవత్తరంగా చేయడానికి వచ్చే అభ్యంతరాలు ఏవీ వుండవు.

బొంబాయి రాష్ట్రంలోని గ్రామ పరిపాలనా విధానం అక్కడే స్వదేశ సంస్థానాలనుంచి వేర్పుకోగలిగిన విషయాలేనీ లేనా? సతారా జిల్లాలోని బెంట్ సంస్థానం ఆదర్శప్రాయమైన రామరాజ్యం అనీ, అక్కడ పంచాయితీలే ప్రభుత్వ సారథ్యాన్ని వహిస్తున్నాయనీ గాంధీగారూ, యితర ప్రముఖ వ్యక్తులూ ఎంతోమంది ప్రతినిత్యం ప్రశంసిస్తోంటే, బొంబాయి యీ విధానం ఎందుకు అనుకరించకూడదు? కొల్హాపూరు దక్కను స్వదేశ సంస్థానాలకు వాయుత్వం వహిస్తున్న పెద్ద సంస్థానం కదా, అక్కడ 'గ్రామ పునర్నిర్మాణోద్యమం' లో మంచి కూడా బొంబాయి ప్రభుత్వం కొన్ని ముఖ్యపాతాలు వేర్పుకొనేది లేదా అని యితర రాష్ట్ర ప్రజలు ఆశ్చర్యంతో ప్రశ్నించడం సహజం. కాని, రెండు సంస్థానాలలోనూ అంతర్భాగాలలో పర్యటనం చేసి కొన్ని గ్రామాలను చూచినతరువాత రెండు సంస్థానాలూ కూడా బొంబాయి ప్రభుత్వానికిగాని, యితర భాగాలకుగాని నేర్పదగ్గ అంశాలేనీ లేకపోవడమే కాకుండా అధమం బొంబాయి ప్రభుత్వం నుంచి అయినా వేర్పుకోవలసిన విషయా లేన్నో వున్నాయి. దీనికి కారణాలన్నీ చెప్పాలంటే వివరాలన్నీ చెప్పాలి. దాని కిది సమయం కాదు. ఈ అగత్యాన్ని మటుకు యీ రెండు సంస్థానాలకూ నచ్చజెప్పిన తరువాత వా రామోదించక తప్పిందికాదు. సుస్పృహవంతో వారి గ్రామ పరిపాలనావిధానాలను యిష్టమయినా తిరిగి పునఃప్రతిష్ఠించేసికోవలసిన అగత్యం వారంగీకరించి అందుకు ఉత్సాహాన్ని, శ్రద్ధను వారు కనపరచడం ఎంతో సంతోషకరమయిన విషయం. స్వదేశ సంస్థానాలలో ప్రజాపరిపాలన ప్రజాస్వామికం పేరిట జరుగుతున్నట్లు యావద్భారత దేశంఅంతా ఒకచైత్ర చాటుతూ వారి ఆదాయాలపై ప్రజా కేపాటి హక్కులూ లేని స్థితిలో బెంట్ సంస్థానం జరుపుతోన్న కార్యకలాపం ఏ ఆర్థిక రాజకీయ చేత్తకయినా చాలా అన్యాయంగా కనిపించకపోదు. ఇది ప్రభుత్వం నుండిచనట్లు కనిపించింది. నేను బెంట్ రాజాగారితోడి, వారిమంత్రులతోనూ యీ విషయం గురించి ప్రస్తావించినప్పుడు జరిగిన దానికి కారణా లేవో చెప్పి వెంటనే యావద్రాజకీయ విధానాన్నీ తిరిగి కొత్త మార్పులతో పునరుద్ధరించడానికి వారు ఒప్పుకోవడమే వా కృషికి ఫలితం.

కొల్హాపూరు సంస్థానంలో పంచాయితీలు ౧౯౨౬ సంవత్సరంనుంచీ అమలులోవున్నాయి. నరిసింహవాడి, ముప్పి వంటి ప్రసిద్ధిపొందిన గ్రామపంచాయితీలు ఎన్నో వున్నాయి. కాని యివన్నీ అక్కడి ప్రజలలో వుండే పెద్దల అవధివాన్ని ఆధారంచేసికొనే వృద్ధిలోకి వస్తున్నాయి. అంతేగాని, సంస్థానం యీ సంస్థల అభివృద్ధికోసం ఏవిధమయిన ఆక్రమణ చూపించడంలేదు. క్రీ. శ. ౧౯౪౦లో ఇదివరకున్న పంచాయితీ చట్టాన్ని రద్దుచేశారు. ౧౯౪౪ లో కొత్తచట్టం బొంబాయి చట్టానికి అనుకరణగా నియమించారు. ఇంతవరకూ అది అమలులోకి రానేలేదు. ఈ పంచాయితీ ప్రసక్తినే మలుకొని యీనాటి డెవలప్మెంటు డిపార్టుమెంటు గ్రామసేవకే అని ఒక వాలంటీరుని ప్రతిగ్రామంలోనూ ఎన్నుకొని అతనికి సహాయంగా ఒక అడ్వోకేట్ కమిటీని నియమించి గ్రామంలో కావలసిన సౌకర్యాలన్నీటికీ వారి అభిప్రాయంమీదనే ఆధారంచేసికొని స్కూలుకు గాని, నూరికిగాని కావలసిన సౌమ్య యిచ్చివేయడం తోటే య్యాన్టీము అనేక లోపాలకు లోనయి ఎంతో సంస్థానపునాథుల వివిధరకాలుగా వృథాఅయిపోతోంది.

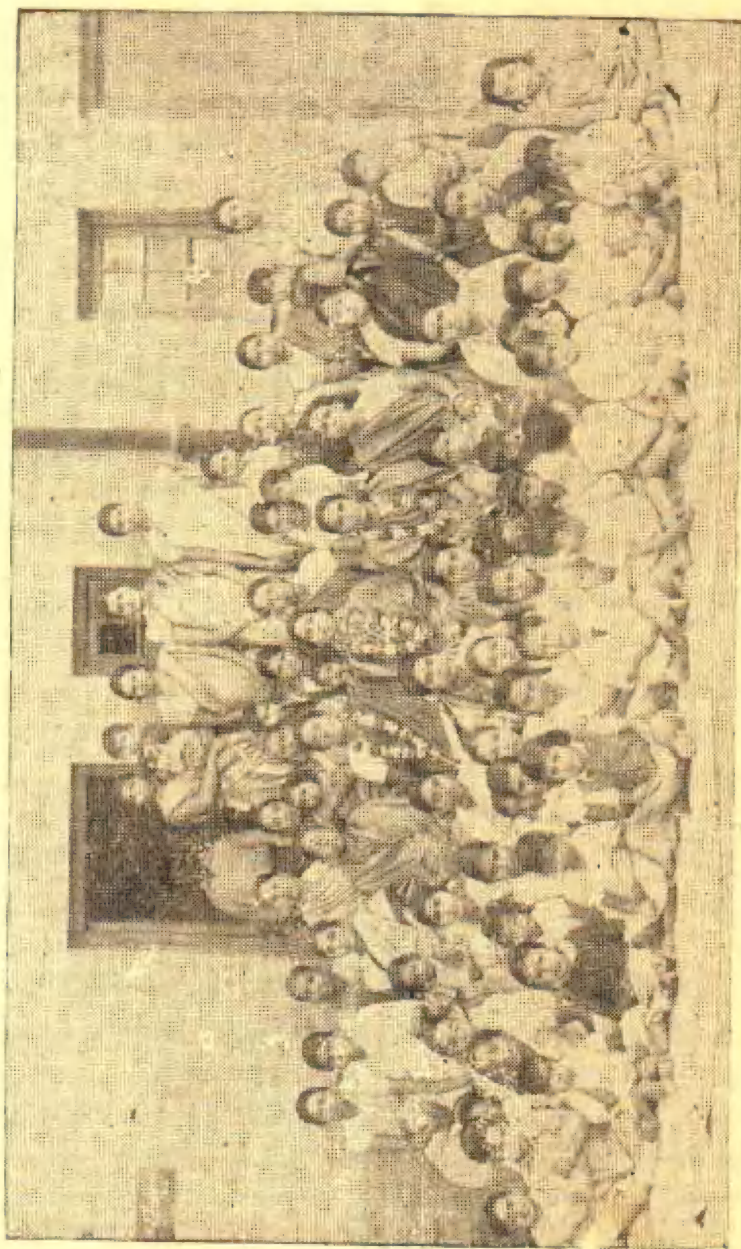
కొల్హాపూరు సంస్థానంలో పంచాయితీలు ౧౯౨౬ సంవత్సరంనుంచీ అమలులోవున్నాయి. నరిసింహవాడి, ముప్పి వంటి ప్రసిద్ధిపొందిన గ్రామపంచాయితీలు ఎన్నో వున్నాయి. కాని యివన్నీ అక్కడి ప్రజలలో వుండే పెద్దల అవధివాన్ని ఆధారంచేసికొనే వృద్ధిలోకి వస్తున్నాయి. అంతేగాని, సంస్థానం యీ సంస్థల అభివృద్ధికోసం ఏవిధమయిన ఆక్రమణ చూపించడంలేదు. క్రీ. శ. ౧౯౪౦లో ఇదివరకున్న పంచాయితీ చట్టాన్ని రద్దుచేశారు. ౧౯౪౪ లో కొత్తచట్టం బొంబాయి చట్టానికి అనుకరణగా నియమించారు. ఇంతవరకూ అది అమలులోకి రానేలేదు. ఈ పంచాయితీ ప్రసక్తినే మలుకొని యీనాటి డెవలప్మెంటు డిపార్టుమెంటు గ్రామసేవకే అని ఒక వాలంటీరుని ప్రతిగ్రామంలోనూ ఎన్నుకొని అతనికి సహాయంగా ఒక అడ్వోకేట్ కమిటీని నియమించి గ్రామంలో కావలసిన సౌకర్యాలన్నీటికీ వారి అభిప్రాయంమీదనే ఆధారంచేసికొని స్కూలుకు గాని, నూరికిగాని కావలసిన సౌమ్య యిచ్చివేయడం తోటే య్యాన్టీము అనేక లోపాలకు లోనయి ఎంతో సంస్థానపునాథుల వివిధరకాలుగా వృథాఅయిపోతోంది.

ఈ గ్రామ సౌభాగ్యంకోసం చేసే యత్నాలన్నీ పంచాయితీలద్వారా చేస్తే ఎంతో బాగుండుంది. ఇంకా ఎన్నో అవసరమయిన మార్పులు చేయాలి. సంస్థాన ప్రభుత్వాధికారవర్గాలు, యాలోపాలను చూపినపుడు తిరిగి యాసంస్కారం ఎలా లేవాలన్న ఆశ్రుతని చూపించడంకోసం కొంత నయమే.

కాని ఏది ఎలా వున్నా, బొంబాయిప్రభుత్వం తన పంచాయితీలను బాగుచేసుకోవలసిన బాధ్యతను యావాదయినా నుర్తించి తగిన ప్రభుత్వంకోసం కార్యక్రమం కొనసాగించినట్లయితే, బలపడి, ప్రయోజనకారి కాగలిగిన సంస్థ పంచాయితీ అన్న విషయం ఋజువయితుండుండే నా నమ్మకం. అలాగే, సైన్ ఉదాహరించిన స్వదేశసంస్థానాలలోకూడా యీ సంస్థ బాగా వృద్ధిచెందడానికి తగిన అవకాశాలు ఎన్నో వున్నాయి. ఎక్కడయినా సరియైన ప్రభుత్వాదరణ లేకపోయినా సంస్థలు పనిచేయడంలేదు.

ఇక మదరాసురాష్ట్రంలోని పంచాయితీవిధానం మీద నాకిప్పుటికి వున్న అభిప్రాయాలు చాలామటుకు ప్రభుత్వకాటులు ప్రచురించే నివేదికలకు ఆధారంచేసు కొన్న వేగవంత, నేను వాటి నాధారంగా తీసికొని ఏది వ్రాసినా, వాటికి కొంత నేను ఎరుగని విజయ నాపాదించడం అవుతుంది. కృత్రికంగా, ఈరాష్ట్రంలోని పంచాయితీలతో చాలావాటితో యిప్పుటికి నాపరిచయం అతిపరిమితమయినది. నే నీరాష్ట్రంలో నా పర్యటన ముగించుకొన్నాక, నాకీ పంచాయితీలను గురించి నేటికంటే వివరీతమయిన అభిప్రాయాలు ఏర్పడడం సహజం. ఆంగ్లదేశంలో మొదట పర్యటన సాగించాలన్న తలంపుతో తూర్పుగోదావరిజిల్లామటుకు తిరుగ గతిగాను. అదయినా సాంతంగా చూడడానికి ప్రభుత్వవర్గాల సాయం చాలా కష్టమయింది. మదరాసులో పంచాయితీవిధానం చాలా అభివృద్ధిపొంది, అధికంగా కావలసినన్ని ఆధారాలు వుండి, ప్రజల్లో ఎంతైనా వైశిష్ట్యం వుండి చేయవలసినంత బాగా ఎందుచేత పనిచేయడంలేదని ఆలోచిస్తే, మన కిన్ని

సౌకర్యాలు వుండవలె మనకున్న శక్తియిబ్బంది అని నాకనిపిస్తుంది. మనకు రాజకీయాలలో వుండే అభిరుచి స్థానికసంస్థల అభివృద్ధికోసంకూడా వుంటే బాగుండుంది. కాని రాజకీయకక్ష్యల రాబడిలో స్థానిక సంస్థల స్వప్రయోజనమే నశించిపోతున్నట్లుకనిపిస్తుంది. పంచాయితీలు అయినా, జిల్లాబోర్డులు మునిసిపాలిటీలు అయినా యిదే పరిస్థితి. చాలాచోట్ల యుద్ధాంధంభంనుంచి యింతవరకూ ఎన్నికలకీ లేవు. జిల్లాబోర్డులు అన్న ఇంతవరకూ నియమితులయిన అభ్యర్థులద్వారానే పెషవల్ అఫీసర్లు అధికారంకింద పనిచేస్తున్నాయి. పంచాయితీలు నాటించితే అవి చాలా ముందుకురాగలిగిన స్థితిలో వుండి, ఎక్స్ క్యూటివ్ అఫీసరు అవమాయిషీతో కార్యక్రమం జరిపిస్తూ ఆదర్శప్రాయంగా వుండాలన్న కోరిక వోయి, అనేక చోట్ల యీ ఎక్స్ క్యూటివ్ అఫీసర్లతో తగవులాడుతూ, అతనికంటే తమరే గొప్పవారని పంచాయితీ సభ్యులూ, పంచాయితీకంటే తనే గొప్ప అధికారిని యీ ఎక్స్ క్యూటివ్ అఫీసరు యీతగవులాటలతో కాలం వెళ్లబుచ్చుచున్నారు. ఈవరదీ చూచి సరదాపడే మనుష్యులేగాని, పంచాయితీ, ఎక్స్ క్యూటివ్ అఫీసర్లు ఒకరి మీద ఒకరు గౌరవంతో కార్యభారం నెరవేర్చుకోవాలని నిశ్చయం చూపించే గ్రామాలు చాలాతక్కువ లక్షదూపాయలకు మించిన ఆదాయం వున్న భీమవరం లాంటి పంచాయితీలు వున్నాయి. ఇలాగే మంచి ఉత్పత్తి, ఆధారాలు వున్న పంచాయితీలు రాష్ట్రంలో ఎన్నో వున్నాయి. అదేవి పంచాయితీలు, నీటిపారుదల పంచాయితీలు, పంచాయితీ కోర్టులు—యీవిధంగా పంచాయితీసంస్థ నలుదిభాలా ప్రాబల్యం చెందిన యీ రాష్ట్రంలో పరిస్థితు లింత శోచనీయమయిన పంథాలో నడవడం చాలా మరదప్తం. ఈనాడున్న పంచాయితీవర్తంలోని లోపాలను సవరించి, సరియైన ప్రోత్సాహకరమయిన మార్పులుచేసి, ప్రజల్లో ప్రతిభా వంతులు నిటికభ్యర్థులై సరిగా నడిపించి మార్గదర్శకమయిన పంచాయితీలు ఏర్పడతాయో లేదో మనం నిరీక్షించిచూడాలి.

లాహోరునందలి దక్షిణభారత మహిళా సంఘంవారి 11-వ వార్షికోత్సవంనాటి సమావేశము.

వశపరచుకొని జర్మనీలో ఒక రాష్ట్రముగ చేసెను. అది మొదలు రెండవ ప్రపంచయుద్ధము ముగియునంత వరకు ఆస్ట్రీయా జర్మనీలో ఒక అంతర్భాగముగ నుండి, యుద్ధముందు హిట్లరుకు కావలసిన సహాయమును చేసెను. రషియాపై దండెత్తిన దుర్బల హిట్లరుకు పట్టాలము లనేకములలో ఆస్ట్రీయా యోధులు బండిరి; హిట్లరుకు కావలసిన ఆయుధము లనేకములు ఆస్ట్రీయా కర్మాగారములలో తయారయ్యెను.

జర్మనీలను ఎట్టి ప్రమాదము కలుగకుండుటకు ఆస్ట్రీయా ప్రత్యేకమైన స్వతంత్రరాజ్యముగ ఏర్పడవలయు ననుటలో ఆగ్రహజ్యముల మధ్య అభిప్రాయ భేదము లేదు. కాని రెండు విషయములలో మాహ్డ్ సభయందు అభిప్రాయభేదము ఏర్పడెను. ఆస్ట్రీయాలో జర్మనీకి ఉన్న ఆస్తులన్నిటిని యుద్ధవ్యవహారము క్రింద మిత్రమండలివారు తీసుకొనట స్వాయమని అందరు అంగీకరించినను, “జర్మనీకి ఉన్న ఆస్తులు” అన్నది ఎట్టి ఆస్తుల విషయమున వర్తించవలెనో వారు నిర్ణయించలేక పోయిరి. ౧౯౩౮ తర్వాత హిట్లరు బలహీనముగ ఆస్ట్రీయావారి ఆస్తులనేకములను తన వశము చేసుకొనెను; అనేక ఆస్ట్రీయా కర్మాగారములు జర్మనుల ఆధీనములోనికి వచ్చెను. ఇదన్నియు వ్యాయతః ఆస్ట్రీయనుల కే. కాని చట్టరీత్యా జర్మనీ ఆస్తులని చెప్పవలసియున్నది. వీటి నన్నిటిని నష్టపరిచారముక్రింది తీసుకొనవలెనని రషియావారి వాదము. కాని ఇది జరిగినయెడల ఆస్ట్రీయా దుర్భరముగ దారిద్ర్యమును అనుభవించవలసినదగును. అన్యాయముగ హిట్లరు అపహరించిన ఆస్తులను తిరిగి తమవశము చేయుటకు బదులు వాటి నన్నిటిని రషియావారు తీసికొనినయెడల ఆస్ట్రీయా నిలబడుట ఎట్లు? శత్రువర్గములో చేరివారి విషయమున ఇట్టి నష్టము కలిగించుట కొంతవరకు ధర్మమేమోగాని, హిట్లరు అగ్రహమునకు నుడిగి స్వాతంత్ర్యమును కోల్పోయిన ఆస్ట్రీయా విషయమున ఈ విధముగ ప్రవర్తించుట అన్యాయమని ఆమెరికా, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సువారి వాదము. ఆస్ట్రీయాపై ఇంతటి దయాదాక్షిణ్యములు చూపుట అనవసరమని రషియావారి జవాబు. ఏది ఎట్లున్నను రషియా

వారు ఇదివరకే ఇట్టి ఆస్తులలో చాలభాగమును వశపరచుకొనుట జరిగినది. మరొక విషయమును గురించి కూడ అభిప్రాయభేద మేర్పడెను. ఆస్ట్రీయాలో “కరింత్యా” అను జిల్లా ఒకటి యున్నది. ఇది “యూగోస్లావియా” రాజ్యమును ఆనుకొనియున్నది. ఇందులోని ప్రజలలో కొందరు స్లావుజాతివారు. ఆ కారణముచేత ఈ జిల్లా అంతయు తమ వశములోనికి రావలెనని యూగోస్లావియా ప్రభుత్వమువారు కోరిరి. ఈ ప్రభుత్వమువారు కన్యానిష్ఠులు; రషియాకు అనుచరులు. అందుచేత వీరి కోరికను మన్నించవలసిన దని రషియావారు వాదించిరి. ఆమెరికా మొదలైనవారు దీని కంగీకరింపరైరి. ఆస్ట్రీయాకు సంబంధించిన మరీ కొన్ని విషయములలోకూడ ఇట్టి అభిప్రాయభేదము లేర్పడుటచేత, మొదట అనుకొనినట్లు మాహ్డ్ సభలో ఆస్ట్రీయా సంధిపత్రము తయారు కాలేదు. ఈ వివాదాంశముల నన్నిటిని విమర్శించి అందరికి అంగీకారము లగు మాదనలను చేయుటకు గాను ఒక ఉపసంఘమును ఏర్పాటు గావించిరి. వీరు జూలై ౧౯౩౯ తమ నివేదికను తయారుచేయుదురు. బహుశః అప్పుడు ఆస్ట్రీయాతో సంధి జరుగునేమో? అప్పటివధకు ఆస్ట్రీయాకు స్వాతంత్ర్యముండదు. ప్రస్తుతము ఆ దేశము నాలుగు భాగములుగ విభజింపబడియున్నది. ఒకభాగము రష్యావారి వశమందును, తక్కినవి చేరువేరుగ ఆమెరికా, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సువారి వశమందును ఉన్నవి. కొంత భద్రతలు కాపాడుటకు మిత్రమండలి నైత్యము లిందున్నవి. వాటికి కావలసిన ఖర్చులన్నియు ఆస్ట్రీయావారు భరించుచున్నారు. ఈ నిభాగములు, ఈ నైత్యములు రద్దయినగాని ఆస్ట్రీయాకు స్వాతంత్ర్యము లభింపదు. ఆస్ట్రీయావారు హిట్లరుకు సహాయధూతులై, తమకు అపకారము చేసినవారకు భావము రషియావారి మనస్సులో దృఢముగ బాటుకొనియున్నది. ఇదిగాక, హిట్లరు మూలమున రషియావారు అపారమైన నష్టమును అనుభవించవలసినవారైరి. వారి వ్యవసాయము, పరిశ్రమలు, కర్మాగారములు, రాకపోకల సౌకర్యాలు—ఎంతో వివాళముపొందెను. ఎంతో కష్టపడినగాని వారు యథాస్థితికి వచ్చుటకు నిలులేదు. యుద్ధము ముగిసి

రెండు సంవత్సరములైనను రషియాలోని ప్రజలు ఇప్పటివరకు తమ బాధ ననుభవించుచున్నారే. ఆస్ట్రీయాకుండియు, జర్మనీకుండియు అపారముగ వారు నష్టపరిచారనుటపేర సమస్త వస్తువులను తీసుకొనుటకు ఇదియే కారణము.

అభిప్రాయభేదఫలితములు

జర్మనీవిషయమున ఏయే ఆంశములనుగురించి రషియావారికిని, తక్కిన ముస్లిమానికిని అభిప్రాయభేదములు కలిగినో గతమాసమున వివరించినట్లుండినది. గూర్ఖా లో జర్మనీ ఆంతయు ఒక కేంద్రప్రభుత్వ పరిపాలనలోనికి వచ్చెను. అది మొదలు జర్మనుల బలము విపరీతముగ వృద్ధి గాంచెను. వారు గూర్ఖా-గిరి లోను, గూర్ఖా-గిరి లోను, గూర్ఖా-గిరి లోను మూడు పర్యాయములు ప్రాంతపై దండెత్తి శైలిచివారికి కలిగించిన నష్టము వర్ణనాతీతము. గనుక శైలిచివారు జర్మనీకి ఒక కేంద్ర ప్రభుత్వ ముండవలెనని దనియు, అది అతీత చిన్నచిన్న రాజ్యములుగ వీరిపోవలయు ననియు పట్టుబట్టి యున్నారు. అమెరికావారు, ఇంగ్లీషువారు చాలవరకు వీరితో ఏకీభవించుచున్నారు. కాని రషియావారు ఇందు కంగీకరించలేదు. జర్మనీకంతకు ఒక కేంద్ర ప్రభుత్వ ముండవలెనని వారి వాదము. అట్టి ప్రభుత్వ ముందు కమ్యూనిష్టుపక్షమువారికి ప్రాబల్యము లభించునని వారి ఆశయము. ఆ కారణముచేతనే ఇతరు లందు కిష్టపడుట లేదు. రెండుమాడుతరములవరకు జర్మనీ వారిచేత కష్టపడి పనిచేయించి, వారు వారి కర్యాగారములలో తయారుచేయు వస్తువునుగిరి, గనులలోనుండి ఉత్పత్తిచేయు బొగ్గును, వ్యవసాయము మూలమున పండించు పంటలలో చాలభాగమును నష్టపరిచారము క్రింద రషియాకు ఎగుమతి చేసికొనవలెనని రషియావారి ఆశయము. ఉత్పత్తియగు బొగ్గులో చాలభాగము శైలిచివారికి చెందవలె ననియు, ఇతరపరిశ్రమ లేవియు జర్మనీలో వృద్ధిగాంచ వలెననియు శైలిచివారి వాదము. ఈ వాదప్రతివాదముల మూలమున మాస్కో సభ భగ్నుయ్యెను.

విచారహేతువా?

సభ భగ్నుమైనను విస్తారప్రమాదము లేనని నలుగురు మంత్రులు చెప్పుచున్నారు. బహు క్లిష్టములుగ నుండు విషయములు ఒక సభలో పరిష్కారము కాగలవని వా రెన్నడు అనుకొనలేదట! ఈ సభలో జరిగిన చర్చల మూలమున ఎవరి దృష్టము ఎట్టిదో స్పష్టమయ్యెను. ఈ వేరసారములో ఎవరెవరు ఎంతవరకు తగ్గుపడి తెలియవచ్చెను. గనుక మరొకపర్యాయము వీరు సభచేసినప్పుడు అనవసరమైన చర్చలలోనికి దిగవలసిన అవసరము లేక, ఎంతవరకు సామరస్యము వుండునో ఆంతవరకు సామరస్యము వుడుర్చుకొని, సంధి పత్రము తయారుచేసుకొనెదరు. కొంచెముకూడ సామరస్యము వుండునయితే వారు విచారించరు. గనుక మాస్కోసభ భగ్నుయ్యెనని చింతించుట అనవసరమని వీరు తృప్తిపడుచున్నారు.

అమెరికా విదేశరాజ్యాంగవిధానము

రషియావారికి, తమకు సామరస్యము వుండుటకు సులభపాధ్యము కా దన్నమాటను అమెరికావారు గ్రహించినకారణమున వారి విదేశరాజ్యాంగవిధానమున గొప్ప విప్లవము రాగలదు. మొదటి ప్రపంచయుద్ధమునకు పూర్వము అమెరికావారు ఇతర దేశవ్యవహారములలో జోక్యము కలిగించుకొనుట కొంతమత్రము ఇష్టపడెనవారు కాదు. ఆ యుద్ధములో వారు చేరుట తప్పనిసరి అయ్యెను. అటుతర్వాతికూడ కొంతకాలమువరకు వారు వారి పూర్వపద్ధతికి అనుసరించుచువచ్చిరి. కాని రెండవ ప్రపంచయుద్ధములో వారు యుద్ధము చేయువలసినవచ్చెను. ఈ అనుభవమువంటి వా రొక నుగపాతమును నేర్చుకొనిరి. ప్రస్తుతకాలపు పరిస్థితులలో ఇతర దేశముల వ్యవహారములలో జోక్యము కలిగించుకొనవలెనని దను రాజనీతి అనుచరణయొగ్గులు కాదు. తాము జోక్యము కలిగించుకొనవద్దని అనుకొనినను ఇతరులు తమ వ్యాపారమునకు, స్వాంత్ర్యమునకు భంగమును కలిగించుదురు. జపానువారు, జర్మనీవారు అట్లు చేయుటకు ప్రయత్నించిరి. అందుచేత వారితో యుద్ధములను చేయవలసినవచ్చెను. అందుకై కొట్టుకొని

ద్రవ్యమును ఖర్చు పెట్టవలసివచ్చెను. ఇతరుల మూలమున ప్రమాదము సంభవించినరీత్యాక, అట్టి ప్రమాదమును ఎదుర్కొనుటకు ప్రయత్నించుటకు బదులు, ప్రమాదము రాకుండ చేసుకొనుటయే మంచిదిగా? ఎక్కడెక్కడ శత్రువులున్నారో గమనించుచు, వారినిరోధము యుద్ధముగ పరిణమించుటకు పూర్వమే వారిని నిరోధించుట ఉత్తమమార్గ మనియు, అందుకై తమ పలుకుబడిని అన్ని దేశములలో వ్యాపింపజేయుట అవసరమనియు అమెరికావా రిప్పుడు నిశ్చయించుకొనియున్నారు. గ్రీసు, టర్కీ దేశములకు సహాయము చేయుటకు వారు సిద్ధపడుట దీనియే కారణము. మాస్కో సభలో జరిగిన వాదప్రతివాదముల మూలమున తమకును, రషియావారికిని పాపరస్థితి కుదురుట కష్టసాధ్యమని వారికి తోచుచున్నది. అందుచేత రషియా యొక్క ప్రాబల్యమును నిరోధించుటకును, తమ ప్రాబల్యమును వృద్ధిచేసుకొనుటకును వారు మరింత దీక్షతో పనిచేయుటానుకొనియున్నారు. దీని ఫలితము ప్రపంచ మంతయు అమెరికాపక్షము, రషియాపక్షము అని రెండు పక్షములుగ విభాగమగుటయే.

తమ ఉద్దేశములను సాధించుకొనుటకు అమెరికావారికి గల సాధనము వారి అర్థబలమే. వారి కన్నంత ధనధాన్యసంపద మురి ఏ దేశమునకు లేదు. ఇతర దేశములలో అనేకములు దానిద్రోవాధన వనధించుచున్నవి. గనుక అట్టి దేశములకు సహాయముచేసి, వాటిని రషియాపక్షమున చేరకుండ తమ పక్షమున చేర్చుకొనుటకు అమెరికావారు కంకణము కట్టుకొనియున్నారు. అట్టి సహాయమును వారు ఇరాక్, ఇరాక్, ఈజిప్టు, ఇండియా, చైనా దేశములకు చేయదలచినట్లు వార్తాపత్రికల మూలమున తెలియుచున్నది. ఇందుకై వారు ౧౭౫౦౦ కోట్ల రూపాయలను ఖర్చు పెట్టుటకు సంసిద్ధులుగ నున్నారు. దీనిమూలమున అమెరికాయొక్క ప్రాబల్యము మృగప్రాచ్య దేశములందును, ఇండియా చైనాలయందును వ్యాపించగలదు.

రషియా విదేశరాజ్యాంగనీతి

ఇట్టి పరిస్థితులలో రషియా మాత్రము ఉదయించువా? తమ ప్రాబల్యమును వృద్ధిచేసుకొనుటకు వారు

కూడ ప్రయత్నముచేసెదరు. వారి అధీనమందుండు తూర్పు జర్మనీలో వారి పరిపాలనము స్థిరముగ నాటుకొను మాచనలు కనుపించుచున్నవి. పోలాండు, జెకోస్లోవేకియా, హంగేరి, యూగోస్లావీయా, ఆల్బేనియా, రుమేనియా, బల్గేరియా దేశములు రషియాపక్షముం దిదివరకే చేరియున్నవి. వీటికి కావలసిన ఆర్థిక సహాయము చేయుటకును, వీటి మధ్యన వర్తకవ్యాపారములను వృద్ధిచేసి ఆర్థిక అనుబంధములను బలపరచుటకును రషియా వారు దీక్షరహించియున్నారు. అమెరికాకు ఉన్నంతటి ఆర్థికబలము ప్రస్తుతమున రషియావారికి లేకపోవుట చేత వారిప్పుడు ఇంతకంటె ఎక్కువచేయుటకు సమర్థులు కాకున్నారు. కాని రషియావారికిని, అమెరికావారికిని స్పష్ట విరుద్ధ దనియు, ప్రపంచములోని పరిస్థితు లన్నిటికి కొంతకాలమునకు ఈ స్పష్ట ఆధారమున ననియు మనము గ్రహించవలెను. మాస్కో సభ భగ్నమగుటకు ఈ స్పష్టయే కారణము.

ఇంగ్లండు విదేశరాజ్యాంగనీతి

అమెరికా రషియాల మధ్యన ఏర్పడిన ఈ స్పష్టలో ఇంగ్లండు ఇప్పటివరకు అమెరికాపక్షమున వహించియున్నది. మాస్కో సభయందు ఇంగ్లండు అమెరికామంత్రులు అనేకవిషయములలో ఏకాభిప్రాయముతో ప్రవర్తించిరి. రషియాపట్ల అమెరికావారు వహించిన నీతి యుక్తము కాదనియు, దీనిమూలమున కూడ ప్రపంచయుద్ధము తప్పదనియు, ఇట్టి సందర్భములో ఇంగ్లీషువారు ఏ పక్షమునను చేరక, మధ్యకర్తలై సామరస్యమును వృద్ధిచేయుటకు ప్రయత్నించవలెననియు ఈ మధ్యన హెన్రీ వాలెస్ అను అమెరికన్ ప్రముఖు డొకడు ఇంగ్లండునకు వచ్చి, అనేక ఉపన్యాసములను చేసెను. కాని దీనిమూలమున ఇంగ్లీషు మంత్రి కర్ణమువారి అభిప్రాయములలోగాని, చర్చిల్ పక్షము వారి అభిప్రాయములలోగాని ఎట్టివారు కలుగలేదు. ఇదిగాక మధ్యప్రాచ్య దేశములలోని తమ పెట్రోలు వ్యాపారమును రక్షించుకొనుటలోను, మధ్యప్రాచ్యము మీదుగ ఆస్ట్రేలియా న్యూజిలెండుల ప్రవర్తనమును తమ వ్యాపారమును, సామ్రాజ్యమును రక్షించుకొనుటలోను

ఇంగ్లీషువారికి ఆమెరికావారి సహాయ మత్యావశ్యము గనుక ఇంగ్లీషువారి విదేశరాజ్యాంగనీతి ఆమెరికావారిని

హెన్రీ వాలెస్

అనుసరించుటచే అని చెప్పవచ్చును. జర్మనీలో తమ తమ విశేషం దుష్టుభాగములను పాలించుటలో కూడ వీరు కలిసి పనిచేయుచున్నారు.

ప్రాన్సు విదేశాంగనీతి

ప్రాన్సుదేశపు విదేశాంగనీతి ఎట్లు పరిణమించునో చెప్పట కొంచెము కష్టసాధ్యము. అచ్చటి రాజకీయపరిస్థితులు దినదినమునకును మారుచున్నవి. ఆ దేశములో అనేక రాజకీయపక్షము లున్నవి. వీటిలో కమ్యూనిస్టుపక్షమువారు రషియాదేశం ను హృద్దయము కలవారు. కాని తక్కిన పక్షముల వారికి ఇట్టి అభిప్రాయము లేదు. వారిలో కొందరు ఇంగ్లండుతో కలిసియుండుట కిష్టపడుచున్నారు. మాస్కోనగరంలో ప్రెంచిప్రతినిధి చాలవరకు ఇంగ్లండు ఆమెరికా ప్రతినిధులతో వీరభింది పనిచేసినది. దీనికి ఫలితముగ జర్మనీలో ఉత్పత్తియగు బొగ్గుగో కొంతభాగమును ప్రాన్సుకు పంపుటకు ఇంగ్లీషువారు, ఆమెరికన్లు ఆంగీకరించిరి. ఇది చాల ముఖ్యమైన విషయము. కావలసినంత

బొగ్గు లభింపవలయునని ప్రెంచివారి పరిశ్రమలు చెనుకబడి యున్నవి. వారికి ప్రస్తుతముండు అర్థికచిక్క ల సేకరము లకు ఈ బొగ్గులోపటే కారణము. ఇదిగాక ఈనెలలో ప్రాన్సునందు నురొక విశేషముకూడ గమనించరగి యున్నది. ప్రెంచివాయకులలో “డిగాల్” అను ప్రఖ్యాతపురుషు డొకడున్నాడు. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధములో ప్రెంచి స్వాతంత్ర్యమునకై పోరినవారిలో ఇతడే అగ్రగణ్యుడు. కాని కొన్ని కారణములచేత ఇతడు కొంతకాలమునుండి రాజకీయములందు పాల్గొనకుండెను. ప్రస్తుతము దేశములోని పరిస్థితులు తారుమారగుచున్న పని అభిప్రాయపడి ఇతడు కొన్నిరోజుల క్రిందట “ప్రజాపక్షము” అను రాజకీయపక్షము నొకదానిని నిర్మించెను. ఇతడు కమ్యూనిస్టుపక్షవిరోధి. అందుచేత రషియాపక్షమున చేరువాడు కాదు. ఇతడు ప్రస్తుతము అధికారములో లేకున్నను, వానికి గల పలుకుబడినంతను ఇంగ్లండు ఆమెరికాల పక్షమున వని యొగించువని ఊహించవచ్చును.

గనుక లేచిన పారాంక మేమనగా—ప్రస్తుతము ప్రపంచమంతయు రాజకీయముగ రెండు పక్షములుగ చీలిపోవుచున్న దను విషయము. ఒకపక్షమునకు ఆమెరికా నాయకత్వమును వహించియున్నది. రెండవ పక్షమునకు రషియా నాయకత్వమునువహించియున్నది. ఇతర దేశములలో కొన్ని తటస్థములుగను, కొన్ని ఆమెరికాపక్షమునను, తక్కినవి రషియాపక్షమునను చేరియున్నవి. మాస్కోనగర భగ్గుమనుటచేత ఈ విభాగము మరింత బలపడినది.

భరత ఖండము

గంగర రాజ్ లోపున భరతఖండమును పాలించుకొను అధికారమును బ్రిటిష్వారు వదలకొను విషయములో ఎట్టి సందేహము లేదనుటకు ఈ నెలలో మరి కొన్ని నిదర్శనములు కనపించినవి. అధికార వరస వ్రసమునకు సంబంధించిన వివరము లన్నిటిని నిర్ణయించుట చాల కష్టమైనవిషయ మనియు, అట్టిపని యుపకుడుగ నుండువాడే చేయదగినదని వ్యుద్ధదేవు పెర్క్ లార్సెన్ ప్రభువు ఇండియా కార్యదర్శి ఉద్యోగమునుండి విరమించుకొనినది. అతని స్థానమున వయస్సులో చిన్నవా

డను లిప్టోనర్ ప్రభువు కార్యదర్శి అయ్యెను. ఇదిగాక కొద్దికాల క్రిందట మేజర్ జిట్లీ ఒక ఉపవ్యాసము చేసి, సామ్రాజ్యశత్రువును ఇండియాపట్ల ఆచరణలో ఉంచుట పాధ్యము కాని పని అనియు, అట్టి శత్రువును అనుసరించుట ధర్మమని ప్రతిపాదించు చిర్చిలో కాల మాన పరిస్థితులను తెలియరిపాడనియు స్పష్టపరిచెను. కార్మిక మండలివర్గములోని తక్కిన సభ్యులకు ఇచ్చే ఛోటాలో మాటలాడుచున్నారు. ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి ఉద్యోగముందుండి విరమించుకొను బ్రిటిష్ ఉద్యోగులకు ఇత్యులసిన పెన్షనులు, నష్టపరిహారము మొదలగు విషయములను గురించి ఏప్రిలు 30 వేదిన మేజర్ జిట్లీ చేసిన ప్రకటననుబట్టికూడ ఈ విషయము స్పష్టమగుచున్నది.

వైస్రాయి మాంటుబాటెక్ ప్రభువు

ఏప్రిలు నెలలో వైస్రాయి మాంటుబాటెక్ ప్రభువు కాంగ్రెసు, లీగు నాయకులతోడను, మహాత్మా గాంధీగారి తోడను, ఇతర నాయకులతోడను, రాష్ట్ర గవర్నరులతోడను ఈ విషయమును గురించియే సంప్ర

దారులలోనొకడగు లార్డు ఇన్స్పెక్టరు లండనుకు పంప నిశ్చయించుకొనెను. ఈ మధ్యన ఆతడు వాయవ్య పరివాహక ప్రాంతములకు వెళ్లినప్పుడు ఆచ్చటి కొండజాతుల ప్రతినిధులతో మాట్లాడుచుకొండకనుమలను రక్షించుపాధ్యత ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి బ్రిటిష్వారు వదలుకొనునట్లును, ఆ పాధ్యతను భారతీయులే వహించునట్లును, కొండ జాతులవా రికమీదట భారతీయ ప్రభుత్వమువారితో ఒకబంధికలు జరుపవలసియుండు వనియు చెప్పెను. ఇదిగాక ప్రస్తుతము స్వదేశ సంస్థానములలో నుండు రెసిడెంట్లు (బ్రిటిష్ ప్రతినిధులు) ఇకమీదట ఉండవలసి కూడ వైస్రాయి నూచించెను. గనుక అధికార పరివర్తనమునకు కావలసిన ఏర్పాట్లు వన్నిటిని బ్రిటిష్వారు చేయుచుండుట సర్వము.

కాని వారు ఎవరికమున తమ కిష్టముండు అధికారమును ఒప్పగింకు రను విషయమున తమ అభిప్రాయమును స్పష్టపరచియుండలేదు. అది మే నెలలో స్పష్టము కాగలదు.

కాంగ్రెసు

ఈ విషయమై కాంగ్రెసువారి అభిప్రాయము కొంతవరకు స్పష్టమయ్యెనని చెప్పవచ్చును. అఖండ హిందూస్థాన సిద్ధాంతమును వదలుకొనవలసిన పరిస్థితులు ఏర్పడిన దని కాంగ్రెసునాయకులు ప్రహించినట్లు చెప్పవచ్చును. దేశమునకు ఒక కేంద్రప్రభుత్వ మేర్పడుటయు, బ్రిటిష్వారి అధికారమంతయు దానిపర మగుటయు సాధ్యముకాని పని అని వారు నిశ్చయించుకొనిరి. అనగా పోస్టాఫ్ సిద్ధాంతమునకు వా రంగీరించవలసి వచ్చినది. నెహ్రూ, రాజేంద్రప్రసాదు, మున్నీ మొదలైన వారు రాజ్యాంగ పరివర్తనలో చేసిన ఉపవ్యాసము లన్నిటిలో ఈ భోరణి కనుపించుచున్నది. ఏమండల వాసులనుగాని నిర్బంధించి కేంద్రప్రభుత్వ పరిపాలనలోనికి తెచ్చుట కాంగ్రెసు ఉద్దేశము కాదని తన నాయకు లందరు చాల కాలమునుండి చెప్పుచుండుట వాస్తవమే. కాని పోస్టాఫ్ విషయమై లీగువారు కొనసాగరాజీకత్తుగని వారివరకు అనుకొనుచుండెరి. ఇప్పుడు వారు ఈ అభిప్రాయమును పూర్తిగ వదలుకొని, దేశ

మాంటుబాటెక్ ప్రభువు

దించి అధికారపరివర్తనమునకు సంబంధించిన విషయములనుగురించి ఒక నిశ్చయము తయారుచేసి, దానిని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారికి అందజేయుటకై తన ప్రధాన సలహా

మందు హిందూస్థాన్ రాజ్య మొకటియు, పాకిస్థాన్ రాజ్య మొకటియు—అనగా రెండు సర్వస్వాధీన శక్తులుగల రాజ్యములు—ఏర్పడుట తప్పనిది యని నిశ్చయము చేసుకొనియున్నాడు. ఏప్రిల్ లో దేశమందు జరిగిన విషయము లన్నిటికి ఇదియే ప్రధానఫలితము. హిందూస్థానులో ఏదో మండలములు చేరుట అనునదియే ఇప్పుడు వా రాలోచించుచుండు విషయము. మహమ్మదీయేతరులు అధికసంఖ్యాకులుగ మందు ప్రదేశములన్నియు ఇందులో చేరుట వ్యాయమని, పంజాబు బంగాళ రాష్ట్రములలోని అట్టి ప్రదేశములను వేరు పరచి, ప్రత్యేక రాష్ట్రములుగ న్నిర్మించి అట్టి రాష్ట్రములను హిందూస్థానులో చేర్చుటకు వారు దృఢముగ సంకల్పించియున్నారు. ఇట్టి విభజన అవసరమని కాంగ్రెసు కార్యకర్తలువారు గత సమావేశములో నూచిరి. పంజాబులోని హిందువులు, కిక్కులు, బంగాళ రాష్ట్రములోని హిందువులు ఇట్టి విభాగమునకై ఆందోళన చేయుచున్నారు. లోకప్రభుత్వముగ్రింద వారు ఉండుటకు ఎన్నడుగని సమ్మతింపరని స్పష్టమయ్యెను. ఇట్టి విభాగము మహాత్మా గాంధీగారికి ఇష్టములేదని తెలియుచున్నది. కాని ఈ విషయములో కాంగ్రెసు కార్యకర్తలువారు వారి అభిప్రాయముతో ఏకీభవించ జాలరు.

లీ గు

దౌర్జన్యము నుపయోగించి, రక్తపాతముద్వారా తమ కోరికలను సఫలము గావించుకొనుటకు లీగు అను చరులు సిద్ధపడియున్నట్లు పంజాబు, వాయవ్యసరిహద్దు రాష్ట్రము, కలకత్తా మొదలైన ప్రదేశములలో జరిగిన చర్యలనుబట్టి స్పష్టమగుచున్నది. అల్లరులను లేవదీయుట, ఇడ్లను, బజారులను నిప్పుపెట్టి అగ్నిహోత్రునిపాలు గావించుట, ప్రజలను దోచుట, ఎట్టివాపము ఎరుగని వారిని పొడిచిచంపుట, స్త్రీలను వెగలెట్టుట, మతాంతరులను బలాత్కరించి తమ మతములో కలుపుకొనిట—ఇవన్నియు ఈ ప్రదేశములలో మామూలుయినవి. కైళ్లలోను, బహులలోను ప్రయాణముచేయు వారిని చంపుట, వారి ఆస్తిసాధులను అపహరించుట

మొదలైన దారుణకృత్యములకుకూడ కొందరు వెనుదీయుట లేదు. ఇట్టి అల్లరుల మూలమున ఈ రాష్ట్రములలో లీగు ప్రభుత్వములను స్థాపించి, ౧౯౪౮ జూన్ లో బ్రిటిష్ వారు వదలుకొను అధికారమును లీగుకు చెందుట్లు చేయుటయే వీరి ఉద్దేశము. ఏ ప్రభుత్వమువారుకూడ ఇట్టి దౌర్జన్యమును సహించరు. ఈ కారణముచేత వాయవ్య సరిహద్దురాష్ట్రములో ప్రస్తుతము అధికారములో ఉన్న కాంగ్రెసు ముత్రిగ్గము లీగునాయకులను కొందరిని, అనుచరు లనేకులను కారాగారములలో బంధించుట తప్పదయ్యెను. ఇందుకు తోడు సరిహద్దురాష్ట్రములోని బ్రిటిష్ గవర్నరు లీగు వారీయందు ఆభిమానము గలవాడై మంత్రినిగ్గమునకు అవసరమైన చిహ్నులు కల్పించుటకూడ జరుగుచున్నది. కొందఱ ప్రదేశములలో నివసించు వాకుల వారిలో అనేకులు ఇదే సమయమని రాష్ట్రముపై బడి ప్రజలను దోచుకొనుచున్నారు. దీనిఫలిత మెట్లుండుదో చెప్పటకు వీలులేదు. వాయవ్య సరిహద్దు రాష్ట్రమున కొత్త ఎన్నికలను జరిపినయెడల తమకే విజయముగలుగునని భావించి లీగు నాయకులు కొత్త ఎన్నికలు కావలయునని ఆందోళన చేయుచున్నారు. ఎన్నికలు జరిగి ఒక సంవత్సరముమాత్రమే జరిగినదియు, లిరిగ్గి ఎన్నికలు జరుపుట అవసరము లేదనియు, ప్రస్తుతపు ఆకాంతి పరిస్థితులలో సక్రమముగ ఎన్నికలు జరగవనియు కాంగ్రెసు మంత్రిగ్గము వారనుచున్నారు. ఇట్టి సందర్భములో న్యయముగ రాష్ట్రములోని సంకతులను తెలుసుకొనుటకు వైస్రాయిగారచటికి వెళ్లిరి. లీగు నాయకులు వారి దౌర్జన్యవిధానమును వదలుట కిష్టపడుట లేదు. ఏలాగైనను కాంగ్రెసుఅధికారమును పడగొట్టుటయే వారి ఉద్దేశము.

లీగువారు పంజాబు వాయవ్యరాష్ట్రములందే గాక ఆసాం లోకూడ అల్లరులను లేవదీయుటకు ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. ఆసాంలో మహమ్మదీయుల సంఖ్య తక్కువైనను, దానికూడ పాకిస్థానులో చేర్చవలెనని లీగువారు పట్టుపట్టియున్నారు. ఏప్రిల్ ౩౦ లేదీస జిన్నా గావించిన ప్రకటనలో ఇది స్పష్టముగా నున్నది. ఇందుకుగాను వారు ఒక లక్ష

యోగైశ్వర మహామృదీయులను తొంగారు, ఆసాం సరి పొద్దులలో చేర్చి, ఆసాంపై దండెత్తడాచుదున్నారు. బంగారములోని మహామృదీయులను ఆసాంలో ప్రవేశ పెట్టి, అక్కడ భారీగా ఉండు భూములను వారివశము చేసి, క్రమక్రమముగ ఆసాంలోని మహామృదీయుల సంఖ్యను వృద్ధిచేయుటయే వీరి ఆశయము. ఇతరరాష్ట్రములవారు తమ రాష్ట్రముపై దండెత్తికచ్చునపుడు అట్టి ప్రమాదమునండి ప్రజలను రక్షించుట ప్రభుత్వము వారి విధి. ఈ విషయములో కాంగ్రెసు మంత్రివర్గము వారు లీగునాయకులతో సంప్రతించి రాజీ కుదుర్పు కొనుటకు ప్రయత్నించినను లీగువారు అందుకు కలిసి రాలేదు. వ్యాపారవ్యాపకములకుగాని, ధర్మార్థములకుగాని లెక్కపెట్టక, ఏదో ఒకవిధమున పంజాబు, వాయు్య పరిపాలన రాష్ట్రము, సింధురాష్ట్రము, తెలంగాణ ప్రాంతము, బంగారము, ఆసాంరాష్ట్రము లారంటిని పాకిస్థానములో కలిపి, అట్టి పాకిస్థానలో లీగుప్రభుత్వమును స్థాపించుటకు వీరు విశ్వప్రయత్నము చేయుచున్నారు. 'నాటకంజా ఉపనాటకం' అన్నట్లు, సింధు బంగార రాష్ట్రములందలి లీగునాయకులు కొందరు తమ రాష్ట్రములు స్వతంత్రరాజ్యములుగ నుండవలసినదేగాని, పాకిస్థానములోగాని హిందూస్థానములోగాని చేరుట శ్రేయస్కరము కాదని వాదించుచున్నారు. ఈ వాదమును పడగొట్టుటకు జిన్నా ఎట్టిపన్నాగమును వత్తునో చూడవలసియున్నది.

పాకిస్థాన్ వచ్చుట తప్పదు. కాని, అది జిన్నా ఉద్దేశించిన పాకిస్థాన్ కాజాలదు. మహామృదీయతరులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు తూర్పుపంజాబు, పశ్చిమ బంగారము, ఆసాంరాష్ట్రములో కొంత అందులో చేరవు. ఇవన్నియు హిందూస్థానపు రాష్ట్రములుగ నుండును. అంగవికలమైన పాకిస్థానమునుమాత్రమే లీగు పాధించగలది యగును.

సంస్థానములు

ఏప్రిల్-మేలలో జరిగిన చర్యల మూలమున సంస్థానములన్నియు ఒక మార్గమునగాక భిన్న మార్గములలో నడుచుటకు సిద్ధపడియున్నవని చెప్పవచ్చును.

కొన్ని సంస్థానములు ఇప్పడే ప్రజాపరిషత్తులో చేరుటకును, గాఢర తర్వాత హిందూస్థానములో చేరుటకును సంసిద్ధములుగ నన్నవి. కొచ్చిన్, ఉదయపూరు, జయపూరు, జోధపూరు, చికావీర్, రీవా, పాటియాలా సంస్థానము లిట్టివి. సంస్థాన ప్రజలు తొమ్మిదికొట్ల ముప్పైలక్షలలో రెండు కొట్ల జనము ఇందులో ఉన్నారు. తక్కిన సంస్థానములు పరిషత్తులో చేరుటయూ, మానుటయూ అని ఆలోచించుచున్నవి. ఈ సంస్థానములలో కొన్నిటికి భౌపాలనవాలు నాయకుడుగ నుండెను. కాని ఇతడు లీగునందు అభిమానము కలవాడనియు, రహస్యముగ పాకిస్థానమునకై పాటుబడుచున్నాడనియు, ప్రజాపరిషత్తుపట్ల స్నేహభావము లేనివాడనియు కొందరు సంస్థానాధీశులకు అశమానము కలుగుటచేత వా రాతని నాయకత్వమును అంగీకరించక స్వతంత్రముగ పనిచేయ తీర్మానించుకొనియున్నారు. ఇది శుభనూచకము. హైదరాబాదు, తిరువాన్ కూరు మొదలైన గొప్ప సంస్థానములు ఎట్టి పద్ధతుల ననుసరించునో చూడవలసియున్నది. కొన్ని సంస్థానములు పాకిస్థానములో చేరుననియు, కొన్ని హిందూస్థానములో చేరుననియు, హైదరాబాదు, తిరువాన్ కూరు వంటివి కొన్ని ఎందులోనూ చేరక సర్వస్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించుననియు చెప్పవచ్చును. పరిషత్తు సభలో పండిట్ నెహ్రూ మాట్లాడుచు, సంస్థానముపట్ల కాంగ్రెసువారికి ఏలాటి విరోధము లేదనియు, రాజులను సింహాసనములనుండి తొలగించుట కాంగ్రెసు మాత్రములలో నొకటి కాదనియు, ఎవరి రాజ్యములు వారికి ఉండుననియు స్పష్టపరచెను. దేశాభిమానముగల సంస్థానాధీశులందరు పరిషత్తులో చేరి, భరతఖండపు స్వాతంత్ర్యమును నిలబెట్టుటకును దేశముయొక్క కీర్తి ప్రతిష్ఠలను వృద్ధి చేయుటకును సర్వవిధముల తోడ్పడవలెను. ఇప్పటి క్లిప్తపరిస్థితులలో పరిషత్తునందు చేరక, తొలస్థి భావమునునహించుసంస్థానములన్నియు నెహ్రూ చెప్పినట్లు కేవలదేశములక్రింద పరిగణింపబడవలసినదే.

రాజ్యాంగ పరివర్తు

ఏప్రిలు ౨౮ లేదీన ఢిల్లీలో సమావేశమైన రాజ్యాంగ పరివర్తు చురుకుగా పనిచేయుటకు తీర్మానించుకొన్నది. తీసు ప్రతినిధులు పరివర్తులో చేరుదురను ఆశ ఇంతవరకు కొంత ఉండెడిది. ఇప్పుడు ఆ ఆశ బొత్తుగా అడుగంటినది. సంస్థాన ప్రతినిధులు కొందరు పరివర్తులో చేరరి. గౌరవ జాన్ నాటికి రాజ్యాంగము తయారై వారి ననుసరించిన క్రొత్త ప్రభుత్వము స్థాపితము కావలసియున్నది. బ్రిటిష్ వారు వారి అధికారమును భారతీయుల పరము చేయుటకు ఇది అత్యావశ్యము. ఈ విషయమును గ్రహించినవారగుట చేత, పరివర్తుభా నాయకులు గౌరవ అష్టోబరు నాటికే రాజ్యాంగమును తయారుచేయి సంసిద్ధులై ఉన్నారు. అందుకు కావలసిన సంఘములు, ఉపసంఘములు, ఇతర ఏర్పాటులు అన్ని తయారుగా ఉన్నవి. హిందువులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు రాష్ట్రములు, మండలములు ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడుట జరుగును. పరివర్తువారు నిర్మించు రాజ్యాంగవిధానము ననుసరించి ఈ ప్రభుత్వము ఏర్పడును. ఇదిగాక మహమ్మదీయులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు ప్రదేశములు తీసు ప్రభుత్వముక్రిందికి రాగలవు. ఈ రెంటిలో చేరని సంస్థానములు కొన్ని ఉండును. వీరారు రాష్ట్రము తన పరిపాలనలోనికి రావలయునని హైదరాబాదు నై జాం కొరుచున్నాడు. ఈ క్షిప్తపరస్థితి పరివర్తువారు, బ్రిటిష్ వారు ఎట్లు పరిష్కరించెదరో చూడవలెను.

దేశ రక్షణ

గౌరవ జాన్ నాటికి దేశములో ఒక కేంద్ర ప్రభుత్వ ముండదు. అనేకస్వతంత్రప్రభుత్వము లుండ గలవు. దేశపరక్షణకు ఒకే నైత్య ముండుట మంచిదని బ్రిటిష్ వారు అభిప్రాయపడుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. కాని ఎట్లు జరుగుటకు వీలులేదు. ప్రతి స్వతంత్రప్రభుత్వమునకు ప్రత్యేక నైత్య మొకటి ఉండవలెను. పాకిస్తానమును రక్షించుకొనుటకు పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వము

వారు ప్రత్యేక నైత్యమును తయారుచేసుకొనవలెను. అట్లే తక్కిన ప్రభుత్వములవారుకూడ వారి వారి ప్రత్యేక నైత్యములను తయారుచేసుకొనవలసియున్నది. తమతమ రాజ్యములను రక్షించుకొను విషయములో బ్రిటిష్ వారి సహాయ మవసరమైనయెడల ప్రతిరాజ్యము ప్రత్యేకముగ ఇంచునిమిత్తిమై బ్రిటిష్ వారిలో సంభిక్షము కొనవలసినచ్యును. భరతఖండము ఇంగ్లండునుస్వన ఒక సంభిషత్ ముండుటకు బదులు గౌరవ జాన్ నాటికి ఎన్ని రాజ్యము లుండునో అన్ని సంభిషత్ములు లేర్పడును. ఇది ఒక దేశరక్షణవిషయముననేగాక, వ్యాపారము, పరిశ్రమలు, సివిల్ సర్వీసు ఉద్యోగములు మొదలైన విషయములగునరించి ఉండును. బ్రిటిష్ వారు మన దేశమునకు వచ్చిన ప్రారంభదశలో, అనగా గౌరవ శతాబ్దముందు అనవసరమునబట్టి అనేకరాజాలలో వేరు వేరుగ ఒకంబిదికే చేసుకొన్నట్లు ఇప్పుడుకూడ వారు అట్లే చేయవలసినచ్యును. దేశము ఈ విధముగ చీలి పోవుట లాభకరమా, కాదా అనునది ప్రత్యేక విషయము.

మద్రాసు రాష్ట్రము

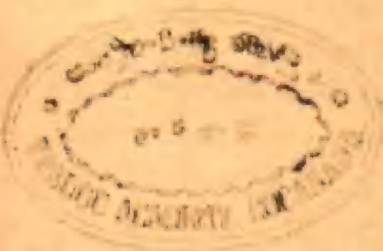
మద్రాసుకాసనసభవారు ఏప్రిలులో ముందు ప్రధానచట్టములను నిర్మించిరి: రెండు హరిజనులకు సంబంధించినవి; ఒకటి కుంగభద్రాప్రాజెక్టుకు సంబంధించినది. సనత్త హిందువులకు ఎట్టి పౌరస్వత్వహక్కులు కలవో అట్టి హక్కులు హరిజనుల కుండునట్లు ఒక చట్టము శాసించుచున్నది. రెండవ చట్టమువలన హరిజనులకు దేవాలయప్రవేశము లభించుచున్నది. కాసనముల మూలమున ఆస్పృశ్యతను నివారించుటకు ఎంతవరకు వీలున్నదో అంతవరకు మద్రాసుకాసనసభ జెట్టుటకు సిద్ధమైయున్నదని దీనిమూలమున స్పష్టమగుచున్నది. కుంగభద్రా ప్రాజెక్టుచట్టము మూలమున యాత్రైవికరములకంటె ఎక్కువ భూమి ఈ ప్రాజెక్టుక్రింద ఏర్పడుటకు ఉండకూడ దని నిర్ణయింపబడెను. పాపంకారవిధానమును తొలగించి, పామాన్యప్రజల శ్రేయస్సును అభివృద్ధిచేయుటలో ఈ చట్టము ఉపకరించగలదు.

ఆంధ్ర రాష్ట్రము

ప్రశ్నోక ఆంధ్రరాష్ట్రమును వెంటనే నిర్మాణము చేయవలసియున్నదని పరిష్కర్తువారికి తెలియజేయుటకై ఆంధ్రమహాసభ ప్రశ్నోకసమావేశము గత పెబిలో మద్రాసునందు జరిగెను. మద్రాసుకాసనసభలో కూడ ఇట్టి తీర్మానమొకటి ఆమోదింపబడెను. కాని ఇంతటితో ఆంధ్రరాష్ట్రము గఱకర జాన్ నాటికి నిర్మాణమునని చెప్పటకు వీలులేదు. ఆంధ్రమహాసభవారు తీర్మానముచేపేరేగాని ఆ తీర్మానమును అమలులో

పెట్టుటకు కావలసిన సాధనసామగ్రినిరుంది ఏమియు ఆలోచించినట్లు అగుపడదు. పరిష్కర్తునాయకులతో ఇందువిషయమై సంప్రతించుటకు మహాసభసభ్యుల కొందరు ఢిల్లీకి వెళ్లునట్లు పత్రికలలో ప్రకటింపబడెనే కాని వారు వెళ్లుటచూత్రము జరుగలేదు. ఆంధ్రనాయకులందుగాని, ప్రజలలోగాని రాష్ట్రనిర్మాణవిషయమై నిజమైన ఉత్సాహమును, పట్టుదలయు లేవని చెప్పవలసియున్నది. మంత్రాలకు మామిడికాయలు రాలినా?

(1-5-47)

ప్రణయజ్యోతి

[నాటిక]

౩౩

= శ్రీ దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావు =

జీవనపథం

[అడవిలో పొదరింటి నీడలో సావిత్రి-సత్యం కుదురు.]

సావిత్రి—మన ఇరువురికీ పరిణయబంధం ఏర్పడిందన్న సంతోషంలో ఈ పొదరింటి తీరలు చూడండి మనపైన పుష్పగుప్తాపు కరుణున్నాయి!

సత్యంకుడు—ఎందుకో పూర్వకల కీసంతోషం!

సావిత్రి—(వినిపించుకొనక పూర్వమే) అంత కంతకు అల్లుకొని పోతున్నా మన ప్రణయవల్ల మరల్లి కను చూచి విసోదంకొద్దీ ఈ పక్షులు కంతాలెత్తి కిలకీలావాలు చేస్తున్నాయి!

సత్యంకుడు—ఎందుకో పక్షుల కీవిసోదం!

సావిత్రి—మనం ఇరువురం వికృతమునా మన్న ఆనందంకొద్దీ... ఆమేఘాలు చూడు... చిత్రమైన రంగులు పులుముకొని, అందంగా అలంకరించుకుని, వచ్చి సంధ్యాదేవికి సాగసులు తీరుస్తున్నాయి... అది చూశావా!

సత్య—ఎందుకో మేఘాలకు అంత ఆనందం!

సావి—అచేమిటి? ఆనందం వాటికి కాకపోతే మరెవరికి?

సత్య—నీకు... నాకు...

సావి—ఏం? ఏం? మీరూ నాకూ మాత్రమే ఎంచేతో?

సత్య—మన ఇరువురికీ పరిణయం అంతే సత్యం జోతిర్మమమై, సాకారమై, సాక్షి గోచరం అవుతుంది అన్న మాట!

సావి—అబ్బా! ఎంత అందమైన... బరులై, సత్యం చెప్పారూ!

సత్య—కాదు మరి! సావిత్రి, నవ్వు నీ అమాయకత్వంతో అతిశయించిన ఆనందంతో... నావేళ ఎలా కనిపిస్తున్నావో... చెప్పుచుంటావా?... కాల్చిన కత్తి మొనలాటి దీపకలికలా... కళ్లు మిరుమిట్లు గొలుపు తున్నావు... ఇవారే మరినీ!

సావి—(తనలో) ఈయనకా... సత్యానికా... మరణం? అసాధ్యం! అసంభవం అసలు! ఈ ప్రపంచం అంత విద్యకాదు! మాటలో అమృతం! చూపులో అమృతం! స్వర్గలో... తనవులో అణువణువులో అమృతభాంసం కూర్చున్న... ఈయనకా?... అమృతానికా మరణం?

సత్య—ఏం సావిత్రి, మాటాడే కూరుకున్నావు? అకస్మాత్తుగా నీలో ఇంత యోచనకూ, జిజ్ఞాసకూ కారణం?

సావి—నీమీ తేరు. మీలోని సత్యాన్ని నాలోని ప్రణయజ్యోతిస్సు లో కాని తెలు వెల్లడిచేయగలుగుకుందా అని... ఆలోచిస్తున్నాను.

సత్య—ఆలోచన చేసేటప్పుడు కనులు మూసుకుని ఉండినా... ఏదో... చూస్తున్నట్టే ఉంటావు నవ్వు! కాని, నేను... నేనుకళ్లు మూసుకుంటే ఏ మవుతుందో తెలుసా... వాడు... అంతా చీకటి!... వెనుచీకటి!

సావి—మీ వృద్ధయాన్ని నా వృద్ధయానికీ సన్నిహితంగా... ఇంకా సన్నిహితంగా చేర్చండి. (ఆరింగనం)

సత్య—(కనులు మూసుకుంటూ) అహ!... సావిత్రి!... నీ వృద్ధయంలో ఎంత శాంతి ఉంది!

నన్నింకా నీ సమాపానికి చేర్చుకొని, నా చుట్టూ జ్యోతిర్వలయ ప్రాకారాలతో అంతులేని ఒక కాంతి కోట కట్టు. నిరంతరం నన్ను వెంటాడే ఈ నీడ నాకు కనబడకుండా చేసి వేయగలవా నా సావిత్రి!

(సావిత్రి సత్యవంతుల గాఢాభింగనము)

౨

మృత్యు పథం

[శిశువర్ణం....సత్యవంతుడు తరువు నరికి.... తడబాటుగా సావిత్రిని సమీపిస్తాడు.]

సత్య—సావిత్రి! సావిత్రి! చెట్టు మాల్చి వేళాను, కాని నీడ నాశనము కాలేదు. నీడను నిర్మూలించేలోగా...ఏదో క్రొత్త నీడ...నా నీడనూ, నా శరీరాన్నీ కూడ ఆక్రమించుకుని నన్ను మూడ్చిల్ల తేసి న్నూది! సావిత్రి! నా సావిత్రి! (పడిపోతాడు)

సావి—ప్రభూ! నా ప్రభూ! ఏమిటిది? ఆయ్యో! ఎందు కంత కలవరపడుతున్నారు? (త్వరగా భర్త శిరస్సును తన ఒడిలోకి నాల్చుకొని....భ్రాంతితో) ఎవరు నీవు?

(దూరంగా నీడలా నిలబడిన యముడు సావిత్రికి సైద్ధాంతం)

యముడు—నేను!...యమధర్మరాజును!

సావిత్రి—నిన్ను కాదు నేను పలకరించింది.

యముడు—మరెవరిని? ఇంక యెవరున్నారు ఇక్కడ?

సావిత్రి—నీ బ్రతుక్కి కారణంగా నీ వెనుక ఉన్న మహాజ్యోతిని.

యము—నా వెనుక నొక మహాజ్యోతి ప్రకాశిస్తుందా?

సావి—లేకుంటే నీవు...అంత నల్లగా....సంధ్యాగంగం ఎదురుగా కనిపించే మోడు చూతులా... ఉండి పోవడం ఎందుకు సంభవిస్తుంది?

యము—ఏమిటి! నన్ను శిష్యున్నావా?

సావి—నా కేమి పని? జ్యోతిర్మయ మైన పతాన్ని నీడలు ఆవరించలేవు అని నీకు తెలియ జెప్పుతున్నాను.

యము—ఎవరు నువ్వు? నన్నూ, నా ఆవృతాన్నే శంకిస్తున్నావా? ఎవరు నువ్వు? నన్ను శిష్యున్నావా? ఏమిటిది!...నా శరీరం ఇలా కరిగి పోతూం దేమిటి! (వెనుదిరిగి మృత్యు ముఖమున అంతర్ధానం.)

3

పునరుజ్జీవన పథం

సత్య—(నిద్రలోంచి లా లేచి) నా మృతయ జ్యోతి!

సావి—ఎలా ఉంది మీకు? శాంతం విశ్రాంతి తీసుకోండి.

సత్య—నా ప్రాణకాంతి! నా సావిత్రి!

సావి—నాలో ఇప్పుడు క్రొత్తగా వచ్చిన మార్పును ఉన్నదండీ?

సత్య—లేదు సావిత్రి లేదు.....నేను నీలోని సత్య జ్యోతిని ఇప్పుడే...నిజంగా...కన్నంతా విచ్చి చూడగలుగు తున్నాను.

సావి—(అర చిరునవ్వుతో) కాదు కాదు. మీలోని సత్యాన్నే నేను నేను మనసారా గ్రహించగలిగాను.

సత్య—నీలోని ప్రణయజ్యోతి ప్రభావం అపరిమితం. అది మృత్యువును జయించింది.

సావి—మీలోని సత్యజ్యోతికి గల ప్రభావం ఆఖండమైనది,.....అది ఆమృతస్వపితం,...కనుకనే మృత్యువును పరాధూతంచేసి సత్యాన్ని వెలయించింది.

సత్య, సావి—(గీతం)

కాంతి సంద్ర మొక్కలే

కాంతి లోక మొక్కలే

వెలుగు వెలుగు

గట్టు చెదిరింది

వెలుగులోకపు

మెట్టు పడలింది

వెలుగు సంద్రపు టలల కలలను

స్వచ్ఛగా తేలేటి పూలను

కాలమే లేదు

అవ

కాళమే లేదు.

(తేం)

కలగూరగంప

సంగీత సూత్రము

భారతీయ ఋషులు సంగీత విషయంలో గొప్ప నిధానమును, శ్రద్ధను ప్రదర్శించారు. వారధి-భరత-హనుమదాదుల సంప్రదాయములు కూడా తరువేతగా భారతదేశంలో ప్రతిపాదించినవి. పూర్వకాలములో సంగీతశాస్త్ర గ్రంథాలు చాలా రచితములయినవి. తరువాత వచ్చిన వాదయుగంలో సంస్కృత పండితుల హస్తమునండి ఇతరకాస్త్రాలు జారిపోయినట్లే సంగీత శాస్త్రముకూడా జారిపోయింది. కేవలము వాదరంగ పూరిత సంబంధించిన తర్క వ్యాకరణాది కాస్త్రాలు మాత్రమే మిగిలిపోయి. వేటి పండితుల దృష్టిలో సంగీతాభ్యాసము పోయిపోయింది. సంగీతరత్నాకరము, సంగీతమోదము మొదలయిన సంగీత విషయక సంస్కృత గ్రంథాలను సంస్కృత పండితులే రచించారు. వేదాంతములో బ్రహ్మసూత్ర లున్నట్లు సంగీత శాస్త్రంలో సంగీత సూత్రము లున్నవని ప్రస్తుత కాలంలో తెలుస్తున్నది.

ఇతర కాస్త్రాలకు అర్థసూత్ర లున్నట్లు సంగీత కాస్త్రానికిన్నీ ఉన్నవి. బ్రహ్మసూత్రాలకు "అథా తో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా" అని ప్రారంభము. సంగీతసూత్రాలకు "అథా తః సంగీతజిజ్ఞాసా" అని ప్రారంభము. సంగీత సూత్రాలకు జయగోపాలధట్ట పండితుడు "చింతామణి" అనే టీక రచించాడు. ఈ టీకాసహితమయిన సంగీత సూత్ర గ్రంథములోని చిదికి చిదిగిపోయిన రెండు పత్రాలు దొరికినవి. ఇంకా ఎవరికి ఈ గ్రంథం దొరికినట్లు తెలియలేదు. ఇప్పటికి దొరికిన సంగీత గ్రంథాలలో కాని వాని టీకలలో కాని ఈ గ్రంథస్మరణ లేదు. జయగోపాలధట్ట పండితునకు సంగీతసూత్రగ్రంథ మంతా దొరికి ఉంటుంది. తకపాలే టీక ఎట్లా ప్రాస్తాడు? జయగోపాలధట్ట వెలసాటి తెలుగుబ్రాహ్మణుడు. వల్లభ సంప్రదాయ దీక్షితుడు.

గొప్ప సంస్కృత సాహిత్య మహత్వ మాచకములు అయిన సంగీతసూత్రాలు వృధా విలయం పొందడమేనా? కిర్ల తర్ల గ్రంథాలను వెదకడానికి ఇది తగిన సమయము. వెనకటి కాలంలో పూర్వపుస్తకాలను దాని పెట్టడమే పురుషార్థ మనుకునేవారు. చాలా కష్టపడి పురాతన మహా నీయులు రచించిన మహాగ్రంథాలు ఇంకా పురుగులకు ఆహారం కావలసిందేనా? ఎవరికయినా ఉపకరించుతవి. వాటిని బయటపెట్టండి. పెట్టించండి. సంగీతసూత్ర గ్రంథములోని దొరికిన రెండు పత్రాలు ఇక్కడ ప్రకటిస్తున్నాను. సంపూర్ణ పుస్తకానికి యత్నించండి.

శ్రీ:

ప్రణయ్య వల్ల భాచార్యన్
తనసూత్ర వికల్పరాన్,
కరుణే జయగోపాల
శ్చింతామణి ముదారణి:

ఇవాళులు భరతాదిమున్యవగ్రహపూర్వకత్వేన వైః పృష్టా సాహిత్యమాలభూతం సంగీతశాస్త్ర సూత్రం అధ్యాయపంచకేన భగవతీ సర్వవతీ ప్రాపా.

అథాతః సంగీత జిజ్ఞాసా

అథశబ్దస్య స్వయం మంగలరూపత్వాత్ అనంతర్యాధి అధికారార్థేనా అథశబ్దః. అనంతర్యాధి ముఖ్యశక్తేన అలంకారకాస్త్ర నిరూపణావ్యా అవధేయం. అధికారార్థకత్వంతు సంగీతే ముముక్షుణాం అధికారస్య క్యోస్థాపయన్య మాణశక్తేన "తేన బ్రహ్మధిగమః" ఇతి సూత్రే ప్రతిపద్యతే. అకేశబ్దః హేత్వేన. యతః ఆస్యత్ర అలంకారాదౌ రసస్య నిరూపితశక్తేన ఉదాహరణస్య అపరా షాసభవాభావః. అంత్రతు న తథా అతో హేతో, జిజ్ఞాసా. గీయతే ఇతి గీతం భావేక్త. సమస్తు విశేషార్థత్ర స విశేషస్తు సమభివ్యాపారీత్యమాణ త్రితయ

యాపః. లేన న అగ్నిమూత్ర విరోధః, ఇతి వయం
 బ్రూమః- అత్ర దీపికాయాం శార్దూదేవాచాగ్నిః-
 గీయతేఆనేశీతి తాయాలాపచాల్యానినా కరణభూ లేన.
 కరణే క్తః. తత్ర సమ్యక్త్వంతు రంజకస్వరసం దర్శ
 రూపత్వం ఇత్యాదుః. ఇదమేవ అభిసంధాయ శాస్త్ర
 దర్శనకారః కర్తివాణోప్యాహ. సమ్యక్త్వం జనాది
 హృదయరంజకేవై వైవ.....

ఇట్లుపై పుటలు లేవు. తరువాత ఏవవపుటనుండి
 ఈవిధంగా ఉంది.

పరస్పరవిరోధః కథం పరిహర్తవ్యః ఇతి వాచ్యం
 పూర్వోక్తశ్రుతిషు ప్రమత్తత్వానివిష్టస్య గాయతీః
 నిషిద్ధత్వేనాచాత్. గానే ప్రమత్తత్వంతు అనురంజక
 త్వేన కాలక్రియామావాదితాయా భావనత్వేన సాను
 వాసికత్వేన ఇత్యోగ్యేయ మితి. విధాయికా శ్రుతిస్తు
 తదంగసాహిత్యవిషయకత్వేన ప్రతిపాదనపరా ఇతి
 వయం బ్రూమః. కుంభకస్థిమహిపతిస్తు-గాయంతం
 బ్రహ్మచారిణం వానప్రస్థంవా. స్త్రీయః కామయంతే-
 తస్మాత్ గాయతే బ్రహ్మచారిణే న దేయం భిక్షాన్నా
 దికం ఇత్యర్థః, నిషేధవిషయశ్రుతీనాం ఇత్యాహ.
 వయంతు- "ఈశ్వరో గీయతే యస్మిన్ తద్దానం నేద
 బోధితం" ఇతి వచనేన బ్రహ్మచారి వానప్రస్థవిషయక
 మపి. తస్మాత్ గాయతే న దేయం ఇతి శ్రుతిస్తు
 పూర్వోక్తదోషదుష్టాయ గానవిషయకం సాంతోషిక
 ముక్తాహారాది న దేయం ఇత్యర్థకతయా వ్యాఖ్యేయా
 ఇతి టిక్.

నను పూర్వోక్తవచనేన ఈశ్వరవిషయక మేవ
 గానం గేయం. నను నృపాజ్ఞయా శ్రమోక్త్యం ఇతి
 చేన్న-పూర్వోక్తవచనేన తాదృశ్య ఉత్పన్నత్వం,
 అతాదృశ్య అనుత్పన్నత్వం తత ఇత్యర్థకతయా
 సాధకత్వాత్. కించ, బీజావాదన తత్వజ్ఞః ఇతి వచనేన
 ఏతిస్యాపి మోక్షసాధకత్వోక్తే.

నను కిం తత్ బ్రహ్మ? యస్యాధిగమః భవద్భిః
 ప్రతిపద్యతే తత్రాహ-

బ్రహ్మ చ శబ్దప్రతిపన్నం సవిశేషం వేదేన ప్రతి
 పన్నం సవిశేషం సాకారమితి యావత్. ఆనంద
 మాత్రకరపాదమభోదరాదిః ఇత్యాది వాక్యం విషయః
 నశ్వేషం కరాది శబ్దానాం సర్వాంశ్చేదేన ఆనంద
 మయత్వ ప్రతిపాదన పరాజాం తాదృశార్థ సమర్ప

కత్వేన కుత్రాశ్య విషయవాక్యత్వం చేతి చేత్
 తథా సత్యానందమయ ఇత్యనేన చరితార్థత్వాపత్తే.
 చశబ్దః అవధాంజే.

నను వేదవీర తథా ప్రతిపాదయతి "నిత్యం
 విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ"ఇత్యాది వాక్యై రితిచేత్,
 తత్రాహ.

రసరూపత్వోక్తేః

బ్రహ్మ శబ్దప్రతిపన్నం సవిశేషం సకర్మకం నను
 నిరర్మకం, మతిః? రసరూపత్వోక్తే. యః నిరర్మక,
 స్యాత్, తదా రసరూపం నస్యాత్- సరిహా. రసం
 హ్యేవానందం లభ్యానందీ భవతి ఇత్యాదిశ్రుతే.
 రసశ్చ శృంగారాది రితి యావత్.

స్యా దేతత్. రసస్య అనంగపదవాచ్యత్వేన నిర్
 ర్మకేపి రసరూపత్వం, అతఏవ ఏకవచనం ప్రయుక్తం
 శ్రుతా, ఇతిచేత్- రూఢి ర్యోగ మపహరతీతి న్యాయేన
 తిత్తైవ రూఢే. శ్రుతా ఏకవచనంతు రనేషు శృంగార
 రసస్య అభ్యస్తా తత్వాత్. రసస్య అసాధారణ స్వరూప
 నంతు అగ్రే ప్రక్షిప్తకాధ్యాయే ప్రతిపాదయన్యతే. అత
 ఏవ "స ఇమ మే వాత్మానం ద్విధా విభజ్య అహ.....

సంగీతసూత్రగ్రంథము ఇంతే దొరికింది. గాన
 ప్రియులు ఎవరయినా ఈ పుస్తకం సంపాదించడానికి
 యత్నించండి. ఈ గ్రంథవిషయంలో ఇప్పటికీ తేలివ
 అంకే మిది.

౧. సంగీతసూత్రగ్రంథము. పరస్వతీ ప్రణీతము.
 భరతనాట్యశాస్త్రంకంటే ప్రాచీనము. అయిదు
 అధ్యాయాలు.

౨. తెలుగుబ్రాహ్మణుడయిన జయగోపాలభట్టు
 వ్యాఖ్యాత. ఈతని తండ్రి చింతామణి దీక్షితుడు.
 పుత్రుడు వ్రజభూషణుడు. విత్తలేశ్వరుడు గురువు.

ఈ పుస్తకం ఎట్లాగయినా ఉపలబ్ధ మయితే ఒక
 ఉద్దేశింకము లభించినట్లు. అమూల్యగ్రంథాలు వెదకండి.
 తాళగ్రంథాలయాల చూడండి. తెలిసిన అంశమును
 ప్రకటించండి.

సంస్కృతరత్నాకరపత్రికలో శ్రీ మధురానాథ
 శాస్త్రి వైవిధంగా నివేదించారు. తెనుగులోకభావ
 నకు అనువదించాను.

జమ్మలమడక మాధవరామశర్మ